

Omslag: casperwarmoeskerken.nl

12 Als binnenkort het **nieuwe huurrecht** van kracht wordt, zal moeten blijken of het behalve overzichtelijker gerangschikt ook eenvoudiger is geworden. Er zal bijvoorbeeld nogal wat jurisprudentie komen over het nieuwe begrip gebrek. Een overzicht van de belangrijkste wijzigingen.

20 De mogelijkheden om een **politie-informant** in te zetten in huis van bewaring of politiecel lijken verkleind, na een kritisch vonnis van het EHRM. Deze onderstreping van het zwijgrecht van de verdachte zal ook de Nederlandse praktijk beïnvloeden.

24 Veel advocaten onttrekken met allerlei redeneringen **morele dilemma's** aan het zicht. Zegt professor Marc Loth. Hij toont mogelijkheden om in ieder geval de rechtvaardiging van het professioneel handelen te verbeteren. En in een nieuwe rubriek onderzoeken we het **ethisch peil** van individuele advocaten.

In de volgende nummers

- Veranderde regeling van het concurrentiebeding
- Wat doet het landelijk parket eigenlijk?

4 ACTUALITEITEN

- Nieuw debat rechter-plaatsvervangers
- Evaluatie protocol straffiket
- Citeren uit strafdossiers
- Onderzoek competentiegrens kantonrechter
- Orde-mededelingen

12 Het nieuwe huurrecht
Taco Hovius

20 Rechtmatigheid van de gestuurde detentie-informant
S.L.J. Janssen en S.P. Hamer

24 De publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur
Marc Loth

34 College van Afgevaardigden: Van verordening naar richtlijn
Jan Pieter Nepveu

VASTE RUBRIEKEN

5 COLUMN

mr. Oblomov
Matthijs Kaaks

32 HET ETHISCH PEIL VAN...

J. de Jong van Lier
Daniela Hooghiemstra

39 HOE ZAT HET OOK ALWEER MET...

het innen van declaraties
Willem Heemskerk

40 REACTIES

- Tegen de AR-uitspraak over de stage
- Tegen de permanente opleiding
- Over overleggen

47 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 3** Van de deken
- 42** Permanente opleiding
- 43** Personalía

Met ingang van dit nummer hebben we **de opzet van het blad** wat veranderd. We besteden meer aandacht aan actualiteiten en zetten ze voorin het blad. Waarna de artikelen de vaste rubrieken en de tuchtrechtspraak. Aan het eind van de nieuwe rubriek hebben zijn de mededelingen van de Orde en de agenda opgenomen. Bovendien werd het tijd de vormgeving van het blad op te frissen. De vormgevers Dimitry de Bruin en Andre Klijsen hebben een opmaak in elkaar gezet die naar wij hopen zakelijk, duidelijk én luchtig is. (LH)

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN FORENSIC ONDERSTEUNING

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA

“ DE ACCOUNTANT BEOORDEELD”

Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

Vip's

Jeroen Brouwer

De deken van een grote stad in een warmer gedeelte van Europa ontstak in woede: 'I am more than fifteen years the president of my bar. You? You are nothing!' Non-verbaal ondersteund, zoals Marlon Brando het zou kunnen doen. Zijn boosheid richtte zich op de voorstanders, waartoe ik mijzelf rekende, van een beslismodel gebaseerd op één stem per staat. Deze confrère voorzag thuis een moeizame strijd om de macht met de zijnen, met als inzet wie de natie zou gaan vertegenwoordigen. Met een lokale balie tweemaal zo groot als de Nederlandse en een decanaat aanzienlijk langer dan de gebruikelijke Nederlandse termijn van enkele jaren, had hij voorzover zijn boosheid zich op mij richtte overigens een punt, met zijn kwalificatie.

Niettemin een uitlating door, en vertoon van gedrag van een onversneden *very important person*, die zich daar bepaald ook nog op liet voorstaan. In Nederland wordt zo'n houding niet gewaardeerd. Wat het waarderen van het handelen betreft werkt het anders. Denkt u aan de momenten van afscheid nemen van mijn voorganger mr. Marek Guensberg. Terecht en oprecht hebben velen binnen en buiten de Orde in woord en geschrift verklaard dat hij belangrijk is geweest voor de Orde. Een postume *very important person*-verklaring. Juist op een moment dat hij het niet langer kan zijn en hij zich er – zo al gewenst – ook niet meer op zou kunnen voorstaan.

Nu had hij daar al geen behoefte aan. Integendeel. Oprecht en wat mij betreft terecht is uitgedragen dat de spreekwoordelijke eerste alleen maar bestaat bij de gratie van het bestaan van vele zijns gelijken. Bovendien moet je je voor de uitvoering van beleid, dat immers pas later zichtbaar wordt, gesteund weten door zeer geïnteresseerde personen (zogenaamde *zip'ers*) op het bureau van de Orde. Gelukkig beschikken wij over deze mannen en vrouwen. Met een omvang en takenpakket die passend zijn voor een beroepsorganisatie als de Orde. De *perfect fit* wordt af en toe verstoord. Bijvoorbeeld door het vertrek van mr. Katuscha Tellegen. In werkzame jaren en misschien zelfs wel in passie overtreft zij de door mij aangehaalde,

temperamentvolle bestuurder uit het zuiden van Europa. Hoe kundig zou zij deze *vip* hebben getemd! Daarvoor moet je het zelf onmerkbaar ook zijn.

Het *post-vip*-tijdperk is definitief aangebroken. Politiek en bedrijfsleven zijn de weg kwijtgeraakt volgens SER-voorzitter Herman Wijffels in *het Financieel Dagblad*. Er is sprake van een systeemcrisis. Wat vroeger goed was, is nu niet meer goed genoeg. De omkering van het ordeningsparadigma is aan de orde. Of het nu gaat om het functioneren van de overheid of om bedrijven: het gaat er om dat dicht bij de beleving van de burger te brengen. Niet alleen luisteren naar de kiezer, werknemer of klant, maar daadwerkelijk zeggenschap uit handen geven. Het leiderschap dat daarbij past is dienend. Het leidende beginsel moet zijn dat je aan de mensen die het moeten doen, overlaat hoe zij hun werk inrichten.

De Orde als Overheid in Advocatenland, en naar het oordeel van de Europese rechter gelijktijdig een vereniging van ondernemers, bungelt tussen politiek en bedrijfsleven in. Zou de Orde ook de weg zijn kwijtgeraakt? Nee. Dreigt dat? Alertheid blijft geboden. Voor behoud van intern en extern vertrouwen in de beroepsgroep en -organisatie. Zelfbewust en vol vertrouwen weet u hoe u uw werk moet doen en het kost mij geen moeite aan u over te laten hoe u uw werk wilt inrichten binnen de grenzen van de met elkaar afgesproken beroepsregels. Dat u een vertrouwensberoep uitoefent brengt niet vanzelf met zich dat het publiek vertrouwen *in* het beroep heeft en dat vooral gerechtvaardigd behoudt. Daarvoor zijn u en ik tezamen verantwoordelijk. In deze zin is ieder van u een *very important person*. Deze verantwoordelijkheid deel ik graag met u in het besef dat de wijze waarop daaraan vorm wordt gegeven verschilt.

You, you are nothing! Whatever. Maar wel bestuurder van een beroepsorganisatie van twaalfduizend voor de samenleving *very important professionals*.

COLOFON

83e jaargang – 10 januari 2003 – nr. 1
Verschijnt elke twee weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Bladmanagement

mr. drs. G.C. van Daal
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. L. Hesselink (Reed Business Information bv)
dr. mr. L.W.M. Wopereis (Orde)

Bindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel
Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: villa y, Andre Klijnsen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguin: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimityr de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 2: 10 januari 2003
afl. 3: 24 januari 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

**Nederlandse
Uitgeverij
Groot uitgever voor
vak en wetenschap**

Discussie over rechter-plaatsvervangers laait op

‘Ik ben best bereid in gesprek te gaan over de advocaat als rechter-plaatsvervanger, maar ik vind dat de voorstellen uit de lucht komen vallen,’ zegt algemeen deken Jeroen

Brouwer. Hij reageert op het voornemen van de rechterlijke macht om de advocaat als plaatsvervanger weer op de agenda te zetten, en inactieve rechter-plaatsvervangers te ontslaan.

De schijn van partijdigheid vermijden staat nu twee jaar op de agenda van de NVvR, zei NVvR-voorzitter Wil Tonkens-Gerkema in haar jaarrede. Dat heeft geresulteerd in een symposium, een wetenschappelijk onderzoek, aanbevelingen om wrakingsverzoeken te stroomlijnen en de instelling van een ‘commissie die met aanbevelingen zal komen’.

Maar dat is niet genoeg volgens Tonkens-Gerkema: ‘De NVvR bepleit ook het opnieuw agenderen van de discussie over het inzetten van advocaten als rechter-plaatsvervanger. Nadat het door minister Sorgdrager beoogde verbod van de inzet puur om redenen van capaciteit weer van de baan was, is er door de gerechten op dit punt wisselend beleid gevoerd: in sommige gerechten worden helemaal geen advocaten als rechter-plaatsvervanger meer ingezet, tenzij voor opleidingsdoeleinden, in andere geen advocaten uit het eigen arrondissement en in weer andere is de inzet van advocaten als rechter-plaatsvervanger ongewijzigd gecontinueerd. Dat is ongewenst. Hier ontbreekt de transparantie in de organisatie ten enenmale.’ Tonkens-Gerkema vervolgt: ‘Bovendien valt uit de registers van de gerechten niet op te maken welke plaatsvervangers actief zijn en welke niet. Dat geeft onduidelijkheid bij controle op registratie van nevenfuncties van die plaatsvervangers. Een registratie die bij de vaste leden van de rechtsprekende macht, zo bleek uit onderzoek van het WODC, goed functioneert. De NVvR vindt dat overigens niet genoeg: wij moeten naar een 100% score van opgave nevenfuncties. En dan kunnen wij ons niet permitteren die score door de plaatsvervangers te laten verstoren. Dat kost onnodig publiek vertrouwen.’

Volgens voorzitter Bert van Delden van de Raad voor de Rechtspraak zijn advocaten ‘niet uitgediend’ als rechter-plaatsvervanger. Wel moet duidelijk worden aangegeven onder welke condities

rechter-plaatsvervangers hun taken vervullen. Van Delden pleit ervoor om rechter-plaatsvervangers die al een tijd niets meer hebben gedaan, te ontslaan.

Algemeen deken Jeroen Brouwer vraagt zich af waarom de zaak ineens weer op de agenda moet. ‘Er is geen enkele aanwijzing dat advocaten niet in staat zouden zijn hun bijdrage aan de rechtspraak in onafhankelijkheid te leveren.’

Tonkens-Gerkema:

‘Wij moeten naar een 100%

score van opgave nevenfuncties’

HYPE

Emeritus-hoogleraar privaatrecht H.C.F. Schoordijk is het met Brouwer eens dat de kwestie een beetje uit de lucht komt vallen. Een dag na de jaarvergadering verscheen in het *Nederlands Juristenblad* zijn artikel over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de notaris (29 november 2002, p. 2144). Daarin schrijft hij: ‘Een tijd geleden werd door de pers, daarin gevolgd door de politiek, aangeschopt tegen advocaten die tevens rechter-plaatsvervanger waren. Deze hype is weer voorbij. Uiteindelijk is nagenoeg alles bij het oude gebleven.’

Schoordijk kon niet weten dat *HP De Tijd* op 22 november met een artikel over de vermeende partijdigheid van rechter-plaatsvervangers zou komen. Hoewel in dit artikel geen enkel concreet feit over partijdigheid van advocaten als rechter-plaatsvervangers staat, en hoewel de rechterlijke macht het niveau van dit artikel zo laag vond dat zij er niet op wilde reageren, hield het stuk de aanwezigen op de jaarvergadering duidelijk bezig. Niet alleen Tonkens-Gerkema en Bert van Delden, maar ook minister Donner van Justitie, die zei: ‘Als men een rechter wil die in de samenleving staat, zijn nevenfuncties noodzakelijk.’ Maar, zo voegde hij eraan toe: ‘Geef mij een schrijvend beroep in Nederland waar men de nevenfuncties behoorlijk gereguleerd heeft.’

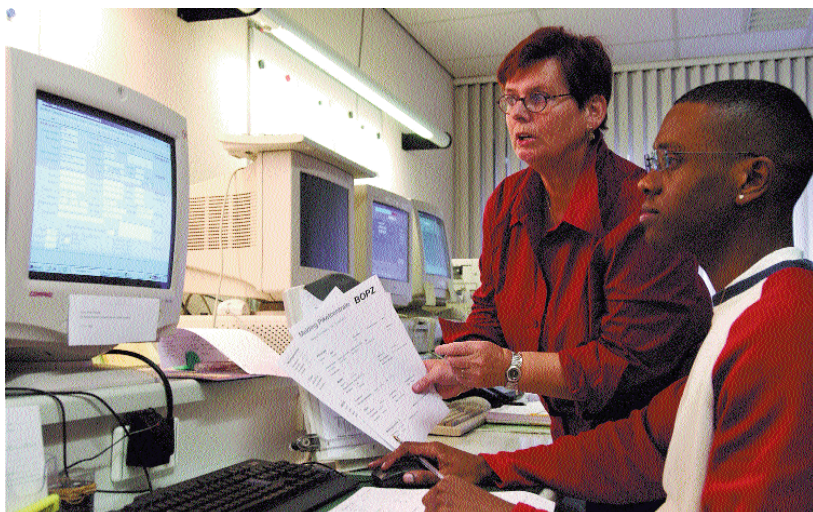
Donner verraste niet alleen met de onthulling dat mevrouw Tonkens-Gerkema hem destijds heeft ‘ontgroend’, maar ook met een omfloerst pleidooi voor een rechterlijke macht die haar oor meer leent aan de twee andere machten. De rechtsprekende macht moet zich volgens Donner niet los van de wetgevende en uitvoerende macht ontwikkelen, en blijf geven van maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel door de opkomst van een claimcultuur te voorkomen. ‘Een botsing tussen de machten is het laatste wat wij erbij kunnen hebben.’

(Lex van Almelo, journalist)

Donner: ‘Als men een rechter wil die in de samenleving staat, zijn nevenfuncties noodzakelijk’

Ondanks protocol nog veel knelpunten bij strafpiket

Het 'Protocol rechtsbijstand strafpiket Rotterdam' heeft nog lang niet alle knelpunten bij het strafpiket kunnen wegnemen. Dat blijkt uit een evaluatie van het protocol, uitgevoerd door onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

In het protocol hebben het Openbaar Ministerie, de politie, de Raad voor de Rechtsbijstand, het kabinet van de rechter-commissaris en de Orde van Advocaten in Rotterdam afspraken gemaakt die moeten bijdragen aan het goed functioneren van het strafpiket. Zo moet de politie een in verzekeringstelling 'ogenblikkelijk' melden aan de piketcentrale, zodat een advocaat zo spoedig mogelijk in actie kan komen. Het protocol trad op 1 januari 2002 in werking. Den Haag en Dordrecht hebben inmiddels een soortgelijk protocol.

De onderzoekers hebben zich in hun rapport geconcentreerd op de knelpunten. Met de meldingsplicht van de politie blijkt het niet in alle gevallen even goed gesteld. 'Er kan bij de politie niet genoeg op worden aangedrongen om zich te houden aan de afspraak die in het protocol is vastgelegd om de in verzekeringstel-

ling "ogenblikkelijk" te melden,' aldus de onderzoekers. In dat verband suggereren zij ook dat het tijdstip van aanhouding voortaan op het meldingsformulier moet worden vermeld. De advocaat weet dan precies hoe lang zijn cliënt al vastzit. Het grootste knelpunt vanuit het perspectief van advocaten blijkt de wachttijd op het politiebureau. Vooral het gebrek aan spreekkamers op het bureau is hier debet aan. 'Het uitbreiden van het aantal spreekkamers is een voorziening die van hogerhand getroffen moet worden, maar de politie zou los daarvan binnen het bestaande kader ook meer kunnen doen. (...) De politie zou de advocaat reeds bij de telefonische afspraak kunnen informeren over de drukte en op het bureau zou in overleg met de advocaat naar andere oplossingen kunnen worden gezocht, zoals een gesprek in de cel of andere ruimtes.'

ADVOCAAT ONBEREIKBAAR

Ook piketadvocaten komen niet zonder kleerscheuren uit het onderzoek. Eerste probleem is de bereikbaarheid. 'Het komt geregeld voor, met name 's avonds en in het week-

mr. Oblomov

Meneer de deken,

Sinds een jaar ben ik advocaat-stagiair in het midden van het land, bij een middelgroot kantoor dat het komend jaar zal fuseren met een mij onbekend Engels kantoor. Afgelopen najaar bezocht ik het congres over arbeidsongeschiktheid en burn-out bij advocaten. Mijn patroon wist niet dat ik daar was, omdat ik hem had gezegd dat ik een begrafenis had van een familielid in de tweede graad. Dat excuus was helaas noodzakelijk omdat hij mij anders stellig geen toestemming had gegeven. De werkdruk laat dat niet toe.

Ik wil tegenover u allereerst kwijt dat uw toespraak op het congres voor mij het juiste hart onder de riem was. Uw advies om af en toe een zaak te weigeren, was profetisch. Het was net of u wist dat ik dat al enige tijd overwoog. Ik vreesde echter dat het een reden voor ontslag kon zijn. Mijn collega van de arbeidsrechtsectie, aan wie ik dat op *no name-basis* had voorgelegd, beweerde dat namelijk. Gelukkig weet ik nu beter.

De eerste keer was moeilijk. Het betrof een spoedeisende zaak van een belangrijke cliënt van mijn patroon. Er moest binnen een dag een contract worden opgesteld. Ik zei dat het niet ging.

'Waarom niet?' vroeg mijn patroon.

Ik mompelde dat ik 's middags naar de rechtbank moest.

'Wat moet je daar nou?', vroeg hij verwonderd.

Dat wist ik ook zo snel niet. Ik was er nog niet eerder geweest. Ik had natuurlijk gewoon 'nee' moeten zeggen. Paniek maakte zich van mij meester. Toen pas schoot me uw oproep te binnen om te doen als Oblomov. Ik herstelde mij onmiddellijk en keek mijn patroon gapend aan.

'Sorry', zei ik, 'waar had je het over?'

Dat hielp. Die middag heb ik hem niet meer gezien.

De volgende dag vroeg hij waar een bepaald dossier was dat hij aan mij had gegeven. Ik had de bureaustoel in de achterste stand gezet en lag met de voeten op mijn bureau een beetje te mijmeren. Ik zei hem dat hij me stoorde omdat ik in gedachten was verzonken. Hij zei op geïrriteerde toon dat hij het dossier nodig had. Daarop antwoordde ik dat ik dat begreep omdat hij er me anders niet naar zou hebben gevraagd.

Sindsdien gingen er enkele dagen voorbij zonder dat ik een zaak hoefde te weigeren. Er kwam namelijk helemaal geen zaak meer.

De vrije uurtjes nam ik te baat om *Oblomov* nog eens goed door te lezen. Het liep niet zo best met hem af. Gisteren heb ik mijn patroon daarom maar gevraagd of hij misschien een leuk zaakje voor me had.

Ik hou u op de hoogte.

Uw 'dienstwillige'
mr. Oblomov

end, dat de dienstdoende advocaten niet bereikbaar zijn, of wel bereikbaar zijn maar reageren alsof ze om een gunst gevraagd wordt,' schrijven de onderzoekers. Ook hebben parkeetpolitie, het kabinet van de rechter-commissaris en advocaten zelf de indruk dat sommige (andere) advocaten 'onvoldoende gekwalificeerd en gemotiveerd zijn'.

Een tweede kwestie is het bezoek aan de cliënt, dat volgens het protocol binnen vier uur na ontvangst van de melding van invezekeringstelling zou moeten plaatsvinden. In bijna

de helft van de gevallen is dat, volgens door de advocaten zelf verstrekte informatie, niet gebeurd. De onderzoekers bevelen dan ook aan dat op de politiebureaus het tijdstip van bezoek van de advocaat wordt geregistreerd, hetgeen kan worden teruggemeld aan de piketcentrale.

Derde probleem is het overnemen en waarnemen van zaken. Veel piketadvocaten verkeren in de veronderstelling dat het laten waarnemen bij de voorgeleiding voor de rechter-commissaris niet meer mogelijk is, maar dat men in dat geval de reserve-

piketadvocaat moet inschakelen. Dit staat echter niet in het protocol. 'Daarin staat weliswaar dat wanneer de dienstdoende advocaat de zaak niet kan aannemen, hij de reservepiketadvocaat in kennis moet stellen, maar over de voorgeleiding voor de rechter-commissaris staat er dat hij zich in bijzondere gevallen mag laten vervangen door andere tot de regeling toegelaten advocaat, wat dus ook een kantoorgenoot kan zijn.'

Voor de toekomst denken de onderzoekers aan verdere automatisering. Er zou een database moeten komen,

beheerd door de piketcentrale, met daarin alle relevante informatie over verdachten. Overplaatsingen, de naam van de advocaat en tijd en plaats van voorgeleiding zouden voortdurend door partijen moeten worden bijgehouden. 'Met een dergelijk systeem zal in hoge mate een einde gemaakt kunnen worden aan de problematische informatiestromen van dit moment. Een bijkomend voordeel is dat het voortdurende monitoring van het gehele proces, en ieders bijdrage daaraan, mogelijk maakt.'

(LW)

Berichten uit het notariaat

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

Verordeningen beroepsorganisatie slechts marginaal getoetst

Justitie mag de verordeningen van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) slechts marginaal toetsen. Dat heeft de Rechtbank Den Haag op 14 oktober 2002 beslist en Justitie heeft daarin berust. Deze uitspraak over de omvang van de toetsing van de verordeningen is ook voor de Orde interessant. Uit de beslissing kan worden afgeleid dat Justitie ook de verordeningen van de Orde slechts marginaal mag toetsen.

De KNB is op 1 oktober 1999 veranderd van een vereniging in een publiekrechtelijke beroepsorganisatie. Zij heeft in het daaropvolgende jaar dertien verordeningen vastgesteld, over onder meer stage, beroepsopleiding, permanente opleiding, administratie, protocol en interdisciplinaire samenwerking. Ook de beroeps- en gedragsregels zijn in een verordening vastgelegd. De Minister van Justitie moet volgens art. 91 Wet op het notarisambt (Wna) de verordeningen van de KNB goedkeuren. Hij toetst daarbij op strijd met het recht of het algemeen belang, criteria genoemd in art. 89 Wna en 10:27 Awb, en of de verordeningen voldoen aan de eisen van art. 89 Wna. Dit artikel is gebaseerd op het rapport-Cohen van 1995 over het domeinmonopolie van de advocatuur en het bepaalt dat verordeningen slechts mogen worden vastgesteld over onderwerpen waarvan de Wna regeling voorschrijft, zij mogen geen verplichtingen of voorschriften bevatten die niet noodzakelijk zijn voor verwezenlijking van het doel dat met de verordening wordt beoogd en zij mogen de marktwerking niet onnodig beperken.

Tegen een weigering van de goedkeuring kan de KNB in beroep gaan bij de rechtbank (art. 8:1, derde lid, onder a Awb). Justitie toetst ook de verordeningen van de Nederlandse Orde van Advocaten, maar dat gebeurt achteraf. Tegen een vernietiging van een verordening kan de Orde geen beroep op grond van de Awb instellen (art. 8:4, onder a Awb). Dit verschil is een raadsel.

Justitie heeft de verordeningen getoetst aan de nieuwe, mede aan 'Cohen' ontleende criteria, en dat was een beetje wennen. Alle dertien verordeningen heeft Justitie goedgekeurd, met uitzondering van enkele bepalingen, die volgens haar niet strikt nodig waren voor het doel. De KNB is daartegen in beroep gegaan.

Volgens de rechtbank ging Justitie inderdaad te ver. Zo mag de KNB bepalen dat de notaris zich niet door de opdrachtgever of door andere bij de rechtshandeling betrokkenen van zijn geheimhoudingsplicht mag laten ontslaan. (Justitie vond de bepaling overbodig, omdat die al uit de wet zou blijken.) En zo mag de KNB bepalen dat de notaris zich moet onthouden van handel en actieve belegging in registergoederen en aandelen. (Justitie vond dit verder gaan dan de Wet op het notarisambt, die hierover ook al iets regelt.)

Op twee punten was de rechtbank het eens met Justitie. Het belangrijkste gesneuvelde voorschrift is de bepaling dat de notaris in elke voor het publiek toegankelijke locatie van zijn kantoor zou moeten zorgen voor een volledige ambtsbediening. De rechtbank vond evenals Justitie dat de KNB daarbij ten onrechte een beperking oplegt aan het vestigen van bijkantoren, met name door alleenzittende notarissen. De uitdrukking 'alleenzittend' kan overigens verwarrend zijn, want in de zogenoemde eenmanspraktijk van de alleenzittende notaris plegen ook een paar kandidaat-notarissen en notariële medewerkers (klerken), administratieve en secretariële medewerkers werkzaam te zijn. Volledige ambtsbediening zou betekenen dat de notaris zelf voor het overgrote deel van de kantooruren overal aanwezig zou moeten zijn om akten te kunnen passeren.

Informatieverstrekking uit strafdossiers

Wat vindt u ervan?

Op 1 augustus 2001 plaatste de advocaat van directeur R. Bakker van SE-Fireworks, verdachte van de vuurwerkkramp te Enschede, delen van het strafdossier op internet. In de zaak van 'het meisje van Nulde' gaf de advocaat van de moeder het dossier aan *NRC-handelsblad*; deze laatste zaak ligt momenteel bij de tuchtrechter. Wat vindt u van het verspreken van informatie uit het strafdossier?

De aanduiding 'lekken uit strafdossiers' heeft een negatieve bijklank. Alsof een advocaat iets doet wat eigenlijk niet mag. Daarom wordt in het vervolg van dit stuk gesproken over 'informatieverstrekking uit strafdossiers'. Wat wordt hieronder verstaan, en waarom is het een discussie waard? Mág een advocaat wel informatie verstrekken over een zaak als deze nog onder de rechter is?

Informatieverstrekking uit strafdossiers kan op twee manieren gebeuren. Een advocaat staat een journalist telefonisch of in de media te woord en verstrekt informatie over een strafzaak die hij behandelt; of een advocaat geeft een strafdossier van een lopende zaak aan een journalist, die er vervolgens een stuk over schrijft, waardoor de zaak uitgebreid in de media komt.

Met name de tweede manier van informatieverstrekking heeft de afgelopen jaren tot ophef geleid, maar ook de eerste vorm van informatieververschaafing kan tot commotie leiden. Op 26 november 2002 stond in *het Parool* een artikel met de kop 'Volkert bekent, maar wie lekte?' Onduidelijk was in dit geval wie gelekt had, het OM of de advocaten van Volkert van der G. Uit dit voorbeeld blijkt verder dat niet alleen de advocatuur, maar ook het OM met deze materie worstelt.

In het reguliere overleg tussen de Orde en het College van Procureurs-generaal staat het onderwerp dan ook regelmatig op de agenda. In het verleden is ook vanuit de politie en het OM een aantal keren informatie 'weggelekt' over de persoon van de verdachte, diens maatschappelijke positie en hetgeen hij tijdens verhoren heeft verklaard. Het OM heeft inmiddels de teugels strak aangetrokken: bij voorlichting over individuele strafzaken dient het OM in de eerste plaats rekening te houden met de belangen van opsporing en vervolging. Ook de persoonlijke levenssfeer van bij de strafzaak

betrokken personen moet in acht worden genomen. Dezelfde bescherming geldt ook voor slachtoffers, nabestaanden, aangevers en getuigen. Deze visie is vastgelegd in 'Aanwijzing en beleidsnota', voorlichting, opsporing en vervolging, geldig van 1 augustus 2002 tot 1 augustus 2006.

Is complete mediastilte tijdens een lopende strafzaak een oplossing? Een dergelijk verbod zal in elk geval moeilijk te handhaven zijn. Door de groeiende belangstelling van de pers en de media voor met name grote strafzaken zal de advocatuur regelmatig in de publiciteit betrokken worden.

UITGANGSPUNTEN

Hoogste tijd dus voor de advocatuur om een eigen visie op dit punt te ontwikkelen. Onderstaande uitgangspunten zouden als vertrekpunt van de discussie kunnen gelden:

1. Uitgangspunt voor alle deelnemers aan het strafproces is dat het proces niet in de media maar ter terechtzitting wordt gevoerd. Indien en voorzover het belang van de cliënt dit vergt en dus een aanwijsbaar en te respecteren belang in het geding is, zulks ter beoordeling van de advocaat, en de cliënt daarvoor uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven, kan informatieverstrekking – al dan niet door inzage in delen van het strafdossier – door een advocaat aan de pers over een strafzaak gerechtvaardigd zijn. Die informatie wordt dan met open vizier, dat wil zeggen met naam en toenaam van de advocaat, verschaft. Bij informatieverstrekking aan de pers houdt de advocaat voorzover het belang van de cliënt dit toelaat rekening met gerechtvaardigde belangen van derden, waartoe ook algemeen maatschappelijke belangen, zoals opsporingsbelangen, behoren;

2. Indien de advocaat overweegt (delen uit) het strafdossier aan de pers te openbaren geldt het volgende: strafdossier behoren in beginsel niet aan de pers te worden verstrekt. Zij zijn daarvoor niet bestemd. Op deze hoofdregel is in zeer bijzondere omstandigheden één uitzondering denkbaar, indien en voorzover er sprake is van een gerechtvaardigd verdedigingsbelang. In dat geval worden persoonsgegevens van derden geanonimiseerd, tenzij het verdedigingsbelang zich daartegen verzet.

DRAAGVLAK

De Algemene Raad hecht er aan dat er binnen de beroepsgroep een discussie over de problematiek op gang komt. De Raad is benieuwd hoe u over het verstrekken van informatie uit strafdossiers denkt, zodat er een definitief standpunt geformuleerd kan worden. Een standpunt dat breed in de beroepsgroep gedragen wordt.

PEILING

Volgende week zal er in de elektronische nieuwsbrief Orde van de dag aan de hand van een stelling een meningspeiling plaatsvinden over dit onderwerp. U kunt zich voor deze gratis nieuwsbrief aanmelden via enova@reedbusiness.nl

U kunt een schriftelijke reactie ook richten aan Lucien Wopereis (l.wopereis@advocatenorde.nl; Nederlandse Orde van Advocaten, postbus 30851, 2500 GW Den Haag).

(Anne-Marika van Arkel, Coördinator Public Affairs en Wetgevingsadvisering van de Orde)

Fundraising Advocaten voor Advocaten

De geldinzamelingsactie voor de Stichting Advocaten voor Advocaten in het kader van Orde 50 heeft uiteindelijk 57.000 euro opgebracht. Tijdens de feestelijkheden in september werd aan voorzitter W.C. van Manen van de stichting al een cheque ter waarde van 50.000 euro overhandigd. Dankzij nagekomen giften van advocaten van kleine en grote kantoren is nog 7.000 euro aan dat bedrag toegevoegd. Voorzitter Van Manen: 'Het liefst zou de

Stichting alle donateurs persoonlijk een met de hand geschreven bedankbrief willen schrijven. Daardoor zou echter het werk van de Stichting geruime tijd belemmerd worden, hetgeen de donateurs, naar de Stichting aanneemt, niet zouden willen. Daarom langs deze weg: dank u! Een speciaal woord van dank gaat uit naar Katuscha Tellegen van de Orde, die, bij alle organisatie- en feestdrukte, de stroom van donaties in goede banen leidde.'

Advocaten voor advocaten

Tunesische rechter slachtoffer van gewelddadige aanslag

Begin december 2002 is in Tunesië rechter *Mokhtar Yahiaoui*¹ het slachtoffer geworden van ernstige geweldpleging. Het is het zoveelste voorval van intimidatie van Yahiaoui sinds hij werd afgezet wegens zijn open brief over grootscheepse inbreuken op de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Tunesië. Vlak voor Yahiaoui het kantoor van de mensenrechtenadvocaten *Saida Akremi* en *Nourredine Bhiri*, gelegen in het centrum van Tunis, wilde binnengaan, werd hij een zijstraat in getrokken en in elkaar geslagen. Yahiaoui raakte gewond aan zijn neus en mond en verkeerde in shocktoestand. Het is niet duidelijk wie de daders van de geweldpleging zijn.

Yahiaoui is president van het *Centre de Tunis pour l'Indépendance de la Justice* (CIJ). Recentelijk heeft hij samen met anderen de *Association*

Internationale de Soutien aux Prisonniers Politiques (AISPP) in het leven geroepen. Deze organisatie zet zich in voor hulp aan politieke gevangenen. Beide organisaties zijn niet officieel erkend. De Tunesische autoriteiten weigeren de benodigde papieren te verschaffen en werken ook op andere manieren de oprichting en ontwikkeling van dergelijke organisaties tegen. Deze houding van de autoriteiten is in strijd met Tunesische wet- en regelgeving. De dag voor de aanslag op Yahiaoui publiceerde de AISPP een petitie ter gelegenheid van de internationale dag van de mensenrechten. In de petitie, die mede is ondertekend door Yahiaoui, worden de Tunesische autoriteiten opgeroepen de langdurige eenzame opsluiting van politieke gevangenen in het land te verbieden en de basisrechten van gedetineerden te waarborgen.

Volgens Amnesty International komen bedreigingen en intimidaties van mensenrechtenactivisten in Tunesië steeds vaker voor. De daders zijn bijna altijd agenten van veiligheidsdiensten, die in burger of in uniform opereren. Amnesty International heeft er bij de Tunesische autoriteiten op aangedrongen de verantwoordelijken voor de aanslag op Yahiaoui te vervolgen en te berechten.

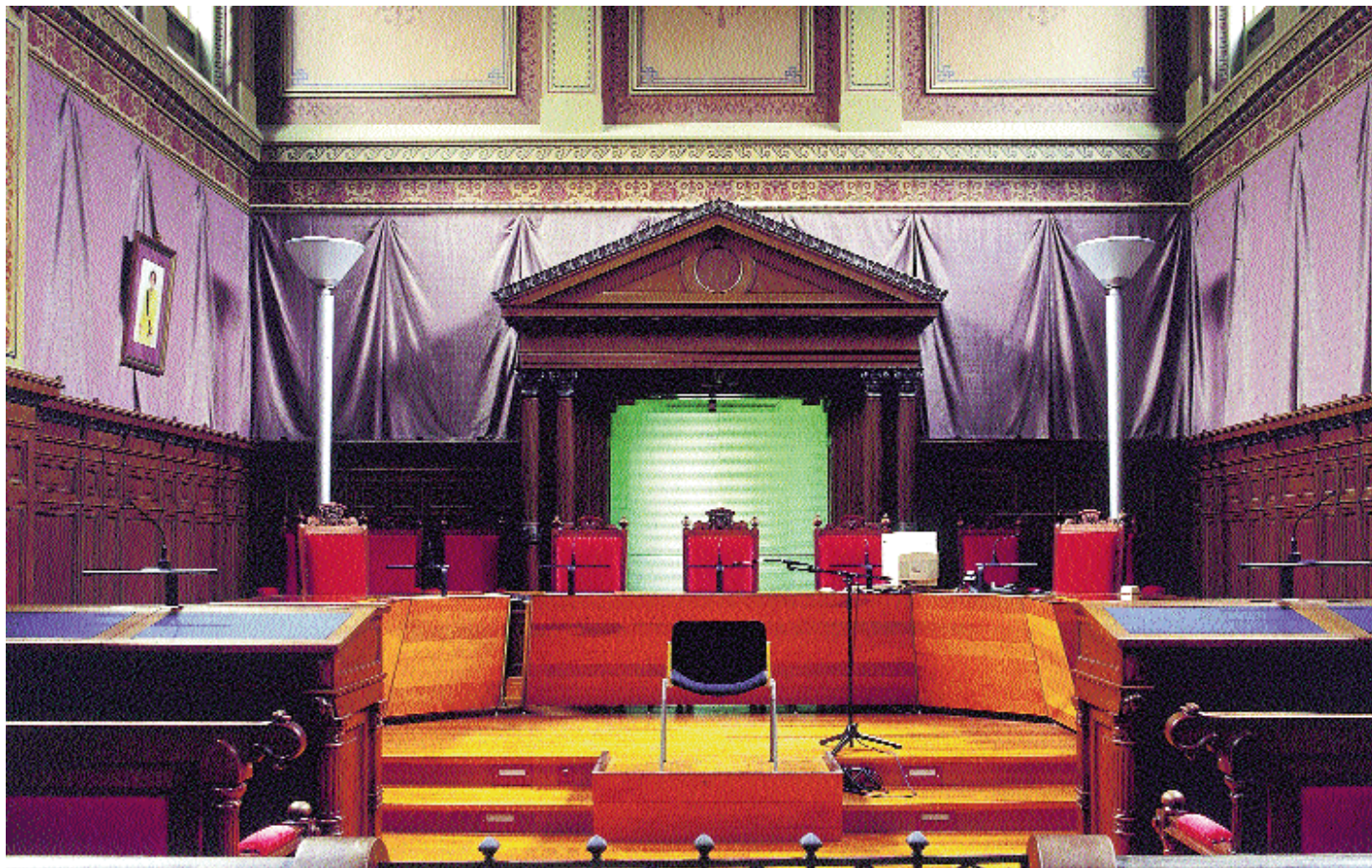
Zie voor meer informatie over de situatie in Tunesië de website van Amnesty International: <http://web.amnesty.org/ai.nsf/countries/tunisia>.

Voor meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris, mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-253 70 30, fax 030-253 70 28, M.Siesling@law.uu.nl

¹ In de nrs. 8, 10 en 14 van *het Advocatenblad* 2002 berichtten wij eveneens over de omstandigheden waarin rechters en advocaten in Tunesië hun werk moeten doen.

Verhoging competentiegrens kantonrechter 'effectief'

De Grote Zaal van de sectie kanton in Tiel / Eric de Vries

De verhoging van de competentiegrens van de kantonrechter naar 5.000 euro is effectief. 'De keuzevrijheid met betrekking tot het inschakelen van juridische dienstverleners wordt benut en de kosten die partijen maken zijn gedaald.'

Tot deze conclusie komt het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Justitie in de evaluatie van de competentiegrensverhoging voor civiele handelszaken in 1999. Bij die gelegenheid werd de competentiegrens opgetrokken, zodat handelsgeschillen tot 10.000 gulden (inmiddels 5.000 euro) niet langer onder het regime arrondissementsrechtbank vielen, maar voortaan door de kantonrechter werden behandeld. Daarmee kwam de verplichte procesvertegenwoordiging in die zaken te vervallen.

Volgens het WODC is de operatie een medaille met twee kanten. Aan de ene kant kan de competentiegrensverhuizing volgens de onderzoekers als effectief worden beschouwd, 'in die zin dat partijen inder-

daad op grote schaal andere juridische dienstverleners dan advocaten inschakelen'. Vooral deurwaarders profiteren: 71% van de zaken wordt door hen afgehandeld. In 16% van de zaken wordt nog een advocaat ingeschakeld.

Andere zijde van de medaille is dat er kwaliteitsverschillen in de belangenbehartiging ontstaan. Als een advocaat bij de procedure betrokken is, worden meer bijzondere proceshandelingen (incidentele eisen, eisen in reconventie, deskundigenonderzoeken en enquêtes) verricht, hetgeen duidt op een kwalitatief betere behandeling van de zaak, aldus het WODC. Een ontwikkeling met mogelijk negatieve gevolgen: 'Het type juridische bijstand is weliswaar een vrije keuze van de rechtzoekende, toch kan een minder bevredigende rechtsgang hun vertrouwen in het recht schaden.'

Demissionair minister Donner van Justitie stelt in zijn reactie op de evaluatie zonder voorbehoud dat de verhoging van de competentiegrens 'succesvol' is. 'Partijen schakelen veelal andere rechtshulpverleners

in, zoals gerechtsdeurwaarders. Per saldo betekent dit dat partijen minder geld kwijt zijn aan rechtshulp.' Wel constateert de minister dat er sprake is een 'onverwachte bijwerking' als gevolg van de verminderde inschakeling van advocaten: het aantal schikkingen vertoont een scherpe daling. 'Het treffen van een schikking en het vroeg inschakelen van de kantonrechter zijn elementen die over het algemeen geacht worden bij te dragen aan de effectiviteit van de geschillenbeslechting en de acceptatie van de uitkomsten daarvan,' aldus Donner.

Een verdere competentieverhoging naar 11.250 euro ligt in het verschiet. Voordat Donner beslist of hij daartoe zal overgaan, zal hij de meest betrokken organisaties en beroepsgroepen, zoals de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse Orde van Advocaten en de Koninklijke Broederschap van Gerechtsdeurwaarders consulteren. Na de consultatieronde wordt de Tweede Kamer opnieuw geïnformeerd. (LW)

ORDE MEDEDELINGEN

Indexering stagevergoedingen

Conform art. o van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires zal het brutomaandsalaris van de stagiaires per 1 januari 2003 zijn:

* eerste jaar: 1.865 euro;

* tweede jaar: 2.120 euro;

* derde jaar: 2.365 euro.

De indexering geschiedt overeenkomstig de consumentenprijsindex (CPI-werknemers laag, afgeleid). Voor het komend jaar is dit vastgesteld op 3,2%.

Salaris curatoren

Het uurtarief curatoren en bewindvoerders is per 1 januari 2003 vastgesteld op € 165,-. De salarispaling vindt plaats overeenkomstig de Richtlijn salarissen curatoren en bewindvoerders, zoals vastgesteld in overleg tussen de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten. Dit uurtarief wordt jaarlijks per

1 januari (voor het eerst per 1 januari 1997) aangepast met een percentage dat overeenkomt met het procentuele verschil tussen het indexcijfer CAO-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen, reeks voor de Overheid (juli publicatie), van enig jaar en het overeenkomstige indexcijfer in het voorafgaande jaar.

Erkenning buitenlandse orden

Ingevolge de Samenwerkingsverordening 1993 is een samenwerkingsverband met een niet in Nederland ingeschreven advocaat slechts toegestaan indien de advocaat in zijn land van herkomst lid is van een organisatie van advocaten, die door de Algemene Raad daartoe is erkend. Tegen deze achtergrond heeft de Algemene

Raad in 2002 de volgende buitenlandse orden erkend: State Bar of Alabama (AR d.d. 14 januari 2002); Law Society of Hongkong (AR d.d. 27 mei 2002); Consiglio dell'Ordine Degli Avvocati di Venezia (AR d.d. 6 november 2002); Consiglio dell'Ordine Degli Avvocati di Roma (AR d.d. 6 november 2002).

Nieuwe ronde CCV

De opgaveformulieren in het kader van de Centrale Controle Verordeningen 2002 zijn inmiddels bij u bezorgd. De formulieren zijn op diverse punten vereenvoudigd en hebben betrekking op de Boekhoudverordening, de Verordening op de

Beroepsaansprakelijkheid, de Verordening op de Praktijkrechtspersoon en de Verordening Permanente Opleiding. Net als vorig jaar bestaat de mogelijkheid om elektronisch, via BalieNet, opgave te doen. Deadline is 1 maart 2003.

Ontheffingsverzoek inzake opleidingspunten

Ingevolge de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 is de advocaat verplicht elk jaar ten minste 16 opleidingspunten te behalen. Van deze verplichting kan de Algemene Raad evenwel, al dan niet onder voorwaarden, geheel of gedeeltelijk ontheffing verlenen. Om in aanmerking voor een dergelijke ontheffing te komen, dient de advocaat zich met een schriftelijk verzoek tot de Algemene Raad te wenden. Een ontheffing wordt slechts verleend voor het

lopende jaar. Om deze reden dient uw verzoek tot ontheffing van de verplichting tot het behalen van ten minste 16 opleidingspunten de Algemene Raad uiterlijk 31 december 2002 te bereiken. Uit coulanceoverweging is deze termijn verlengd tot 15 januari 2003. Verzoeken na 15 januari aanstaande ontvangen, betrekking hebbende op het jaar 2002, worden niet meer in behandeling genomen.

Fiscale behandeling van kosten beroepsopleiding advocatuur

Bij de fiscale behandeling van opleidingskosten, betaald aan de Orde in het kader van de Beroepsopleiding Advocatuur, worden de volgende situaties onderscheiden:

1. De betaler kan een belastingplichtige zijn, die (i.c. een BV) vennootschapsbelasting betaalt of (i.c. een natuurlijk persoon/ondernemer) inkomstenbelasting betaalt;
2. De betaler kan een werknemer zijn, die zijn kosten niet vergoed krijgt.

Ad 1. De kosten van de Beroepsopleiding

zijn in alle gevallen voor 100% aan te merken als aftrekbare ondernemingsbelasting. Er is geen aftrekbeperkende regelgeving van toepassing. Het maakt niet uit of de onderneming de kosten voor de ondernemer zelf maakt of voor werknemers. Daarnaast bestaat een regeling die, naast de aftrek als kosten, nog extra aftrek toekent, de Scholingsaftrek. In feite worden de kosten dan meer dan 100% aftrekbaar, tot 180% zelfs. De regeling is vastgelegd in de artikelen 3.48, 3.49 en 3.50 van de Wet op de inkom-

stenbelasting 1964. Er is een toelichtend besluit gepubliceerd op 15 december 2000 (BNB/2001/220).

De regeling leidt tot de conclusie dat de opleidingskosten voor ten minste 140% aftrekbaar zullen zijn. Als de advocaat in opleiding ouder is dan 40 jaar, wordt de aftrek 180%. Overigens zal deze leeftijdsafhankelijke 'bonus' waarschijnlijk vervallen in 2003.

Ad 2. Werknemers/niet-ondernemers die de kosten zelf moeten dragen, hebben het probleem dat sinds 2001 geen

'verwervingskosten' meer aftrekbaar zijn. Zij kunnen slechts een beroep doen op art. 6.27 Wet op de inkomstenbelasting 2001: scholingsuitgave als onderdeel van de persoonsgebonden aftrek.

Alsdan zijn de kosten van de opleiding aftrekbaar (100%) na aftrek van een drempel: 500 euro. Deze drempel is overigens in discussie in verband met discriminatie, omdat werknemers die een vergoeding krijgen geen last hebben van deze drempel.

AGENDA

Jaarvergadering Advocaten zonder Grenzen

Morgen, 11 januari 2003 vindt de jaarvergadering van Advocaten zonder Grenzen Nederland plaats ten kantore van Stibbe, Strawinskylaan 2001 te Amsterdam (Amsterdam Zuid-WTC; 13.00 uur – ongeveer

16.00 uur). Na het huishoudelijk gedeelte zal vanaf 14.00 uur een lezing worden gehouden over het Internationale Strafhof (ICC) en de oprichting van een internationale strafbalie. Daarnaast zal een toelich-

ting worden gegeven over het Doodstraf Project van Advocaten zonder Grenzen Nederland. Sprekers zullen onder meer zijn Luc Walley (voorzitter van Avocats sans Frontières Monde) en Bart Stapert (onderzoeker

en voormalig advocaat doodstrafzaken in de VS). Informatie Diederik Hazenberg (overdag: 020-546 05 55); Bienneke Langendoen ('s avonds: 020-777 44 28); hkarskens@bosenlommeradvocaten.nl

Fusiefeest

Op 1 januari 2003 zijn de Vereniging van Personen- en Familierecht Advocaten (VPFA) en de Vereniging van Advocaat-Scheidingsbemiddelaars (VAS) gefuseerd tot de Vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsbemiddelaars (VFAS). Op 16 januari wordt deze fusie gevierd met een congres en aansluitend diner en feest. Tijdens het ochtend-

programma zal prof. A. Vansteenwegen spreken over 'samenleven als scheidende partners'. Later volgt een forumdiscussie over verplichte mediation, met onder andere mr. H.F. Doeleman, drs. D.H.D. MacGillavry en mr. J.G. Salverda. Locatie: Fort Voordorp te Utrecht. Meer informatie: jfollender@hekkelman.nl

Diagnostiek zedendelinquenten

Op donderdag 13 maart 2003 houdt de Pompestichting een studiedag over diagnostiek bij zedendelinquenten. Belangrijke vraag: hoe kan het risico van recidive worden ingeschat? Fysieke meetmethoden als penisplethysmografie (erectiemeting) en leugendetectie komen aan bod, maar ook de invloed van internet, de effectiviteit van

behandelmethode en risicotaxatie. De ochtend is gewijd aan plenaire lezingen, 's middags zijn er thematische workshops. Locatie: het Congrescentrum van de Katholieke Universiteit Nijmegen. Deelnamekosten: 195 euro inclusief lunch, koffie en afsluitende borrel. Meer informatie: www.pompestichting.nl

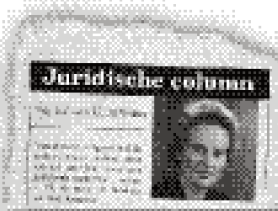
Van Mijnwetten tot Mijnbouwwet

De Nederlandse Vereniging voor Energierecht organiseert in samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en de Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie (NOGEPA) op 22 januari 2003 het seminar 'Van Mijnwetten tot Mijnbouwwet'. Tijdens het ochtendprogramma

komen operationele aspecten van de nieuwe Mijnbouwwet aan de orde, 's middags komen de juridische aspecten van die wet aan bod. Kosten per dagdeel: 85 euro. Locatie: congrescentrum de Leeuwenhorst te Noordwijkerhout. Registreren kan tot 20 januari via www.never.nl

(advertentie)

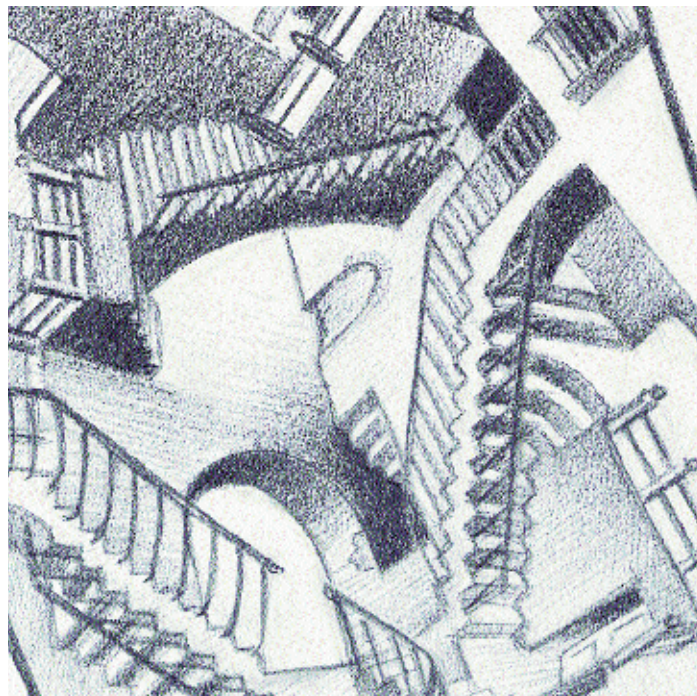
Wilt u uw regionale naamsbekendheid vergroten?

Het regelmatig plaatsen van een juridische column in een regionale krant is een uitstekende manier om de regionale naamsbekendheid van uw kantoor te vergroten. Een deskundige redactie schrijft iedere maand een aantal juridische artikelen die u naar wens zelf kunt aanpassen. Juridisch & Fiscaal Marketingteam verzorgt al geruime tijd voor een groot aantal advocatenkantoren juridische columns.

Juridisch & Fiscaal Marketingteam ondersteunt sinds 1994 juridische dienstverleners met een groot assortiment aan marketing-producten. Voor meer informatie, voorbeelden en prijzen kunt u terecht op onze website (www.jfm.nl) of bellen met (024) 350 10 30.

JURIDISCH
FISCAAL
MARKETING
Team

Het nieuwe huurrecht

Mr. T.E. Hovius
advocaat te Amsterdam

De invoering van de wetsvoorstellen¹ terzake het nieuwe huurrecht vormt een van de laatste stappen in het wetgevingstraject van het Nieuw Burgerlijk Wetboek. De eerste en tweede termijn van de mondelinge behandeling van de wetsvoorstellen² in de Eerste Kamer heeft reeds plaatsgevonden. In die behandeling is een aantal bedenkingen tegen de wetsvoorstellen ingebracht, onder meer met betrekking tot kamerverhuur en wijzigingen van de buitenkant van het gehuurde door huurder. De minister van Justitie wil aan een aantal bezwaren tegemoetkomen door de indiening van een nieuw wetsvoorstel, dan wel een novelle. Om zekerheid aan de (rechts)praktijk te bieden terzake de inhoud van het toekomstig recht, heeft de minister van Justitie voorgesteld om de wetsvoorstellen met uitzondering van de Invoeringswet in stemming te brengen. Op 19 november 2002 heeft de Eerste Kamer ingestemd met de wetsvoorstellen en de behandeling van de Invoeringswet aangehouden. Een zo snel mogelijk in te dienen nieuwe Invoeringswet zal de wijzigingen op de huidige wetsvoorstellen bevatten en het tijdstip van inwerkingtreding van het nieuwe huurrecht regelen.³ Het lijkt er dus op dat de geplande invoering van

Op zijn laatst binnen enkele maanden zal het nieuwe huurrecht van kracht worden. In dit niet-uitputtende overzicht van de belangrijkste wijzigingen wordt onder meer de verruimde definitie van het 'gebrek' van het gehuurde besproken, evenals wijzigingen aan het gehuurde, onderhuur, staat van oplevering en opzegging van de huurovereenkomst. Het lijkt allemaal overzichtelijker geworden, maar of het ook eenvoudiger werd? Anders dan gepretendeerd lijkt er bovendien materieel het een en ander te zijn veranderd.

het nieuwe huurrecht op 1 januari 2003 enige maanden vertraging zal oplopen.

EENVOUDIGER

Het huidige huurrecht als geregeld in Boek 7A van het Burgerlijk Wetboek is opgebouwd uit drie lagen: (i) het algemene gedeelte toepasselijk op de huur en verhuur (roerende en onroerende zaken en vermogensrechten), (ii) huur woonruimte en (iii) huur van bedrijfsruimte. De wetgever heeft deze indeling voor het nieuwe huurrecht willen handhaven. Uitgangspunt van de wetgever is echter wel dat de huurregeling eenvoudiger, overzichtelijker en evenwichtiger wordt. De wetgever heeft dit trachten te bereiken door het algemene deel en de afdelingen terzake huur van bedrijfsruimte en huur van woonruimte te verplaatsen van Boek 7A BW naar titel 4 Boek 7 BW. Voorts is een gedeelte (het materiële deel) van de Huurprijzenwet woonruimte eveneens opgenomen in titel 7.4 en het overige in (licht) gewijzigde vorm opgenomen in de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte. De Huurprijzenwet woonruimte wordt ingetrokken⁴.

De definitie van ‘gebrek’ is verruimd en omvat alles wat in de weg staat aan het gebruik dat een huurder van het gehuurde mag verwachten

De wetgever heeft de voor de praktijk belangrijke bepalingen van de Huurwet (artt. 28c-28h) – van toepassing op andere bedrijfsruimte dan (1624) middenstandsbedrijfsruimte – opgenomen in het algemeen deel van titel 7.4 en de Huurwet ingetrokken. Ter completering van de plaatsing van het huurrecht in Boek 7 BW is aansluiting gezocht bij de terminologie van het Burgerlijk Wetboek.

ALGEMENE BEPALINGEN

In de algemene bepalingen van het wetsvoorstel (afdelingen 1 t/m 4, artt. 7:201 t/m 231 BW) wordt net als in het huidige recht de huurovereenkomst gedefinieerd (afdeling 1), de verplichtingen van de verhuurder (afdeling 2) en die van de huurder (afdeling 3) benoemd, en de overgang van de huur bij overdracht van de verhuurde zaken en het einde van de huur (afdeling 4) geregeld. De artikelen in algemene bepalingen hebben betrekking op alle huurovereenkomsten (huur van roerende en onroerende zaken en vermogensrechten). De wetgever heeft niet beoogd het materiële gedeelte van het huurrecht grondig te herzien doch slechts het eenvoudiger en overzichtelijker te maken.⁵ De algemene bepalingen bevatten desondanks een aantal wijzigingen die van invloed zullen zijn op de huurrechtpraktijk.

Gebrek

De regeling voor een gebrek aan het gehuurde wordt thans geregeld door art. 7A:1588 BW, waarin is bepaald dat verhuurder alle zaken die kapot/gebrekig zijn dient te repareren en achterstallig onderhoud dient in te lopen. Een in het oog springende wijziging in de algemene bepalingen is de introductie van het nieuwe gebreksbegrip en haar gevolgen (7:204 t/m 7:210 BW).

Art. 7:204 van het wetsvoorstel definieert een gebrek als volgt: ‘Een gebrek is een staat of eigenschap van de zaak of een andere niet

aan de huurder toe te rekenen omstandigheid, waardoor de zaak aan de huurder niet het genot kan verschaffen dat *een* huurder bij het aangaan van de overeenkomst mag verwachten van *een* goed onderhouden zaak van *de* soort als waarop de overeenkomst betrekking heeft.’

Deze nieuwe definitie is veel ruimer dan het huidige begrip als bedoeld in art. 7A:1588 BW.⁶ Het nieuwe begrip gebrek omvat alles wat aan het gebruik dat een huurder van het gehuurde mag verwachten, in de weg staat. De huidige regeling terzake het huurgenot en de onderhoudsverplichting van verhuurder als neergelegd in art. 7A:1586 BW mag geacht worden in het nieuwe gebrekbegrip op te gaan.⁷ Met de nieuwe definitie van het gebrek, lijkt gekozen voor een regeling die vergelijkbaar is met het vereiste van de conformiteit bij koop en verkoop (7:17 BW).

Bovendien wordt het nieuwe begrip gebrek geobjectiveerd en derhalve losgekoppeld van de specifieke verwachtingen van een bepaalde huurder en een bepaalde verhuurder bij een bepaalde huurovereenkomst. De wetgever spreekt immers van ‘een goed onderhouden zaak van de soort als waarop de huurovereenkomst betrekking heeft’. De huurder mag derhalve slechts het genot verwachten dat een andere soortgelijke goed onderhouden zaak (fiets, boot, huis) hem zou verschaffen. Dus ook de huurder die overgevoelig is voor bijvoorbeeld geluidsoverlast kan slechts aanspraken maken op een standaard geïsoleerd huis.

Gebreken veroorzaakt door derden

De wetgever maakt in lid 3 van art. 7:204 BW echter een uitzondering voor een feitelijke stoornis door derden die het gehuurde willen uitwinnen; een dergelijke inbreuk is geen gebrek, overigens ook niet naar huidige recht.⁸ Niettemin valt een stoornis door een

derde wel onder het nieuwe gebreksbegrip als die storende derde in hetzelfde gebouw (of buurt) van dezelfde verhuurder huurt als de huurder die de stoornis ondervindt. Is dat niet het geval dan is een huurder bij een feitelijke stoornis door een derde aangewezen op art. 6:162 BW, een beroep op de gebrekenregeling inclusief huurvermindering staat voor huurder dan niet open (zie hierna voor huurvermindering). De minister van Justitie gaf aan, in de mondelinge behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer, dat indien een pand wordt gehuurd in een buurt die achteruitgaat door leegstand en drugsoverlast, sprake is van een vermindering van het woongenot maar niet van een gebrek, want het gaat om louter een feitelijke stoornis van derden die geen gebrek oplevert in de zin van het wetsvoorstel en waarvoor verhuurder derhalve niet aansprakelijk is.⁹

Verhelpen gebrek door verhuurder

Indien een gebrek is geconstateerd is verhuurder ingevolge art. 7:206 BW gehouden, op verzoek van huurder, de gebreken te verhelpen. Dit artikel vervangt ten dele de huidige artt. 7A:1586 t/m 1588 BW, maar omvat tevens de verplichting voor verhuurder om alle gebreken – dus alles wat het gebruik dat een huurder van het gehuurde mag verwachten in de weg staat – te verhelpen voorzover redelijk en mogelijk. Het is niet van belang of het gebrek aan de verhuurder kan worden toegerekend: de verhuurder dient een gebrek te verhelpen c.q. de huurder kan zijn huurverplichtingen verminderen (7:207 BW). Een beroep op overmacht door verhuurder lijkt uitgesloten. De wetgever spreekt van verhelpen van het gebrek in plaats van herstellen, omdat herstellen niet past bij gebreken die niet door een fysieke toestand van de zaak veroorzaakt worden (geluidsoverlast burens in flatgebouw, et cetera). Dit geeft eens te meer aan dat de wetgever een ruime definitie van begrip gebrek heeft willen hanteren.

Vermindering huurprijs bij gebrek

De huurder kan ingevolge art. 7:207 BW een evenredige vermindering van de huurprijs vorderen (gedeeltelijke ontbinding) vanaf de dag dat huurder de verhuurder in kennis heeft gesteld van het gebrek tot aan de dag waarop het gebrek is verholpen.¹⁰

Wijzigingen door huurder

Naar huidig recht kan de huurder het gehuurde niet zomaar veranderen, het is immers niet zijn eigendom. Daarenboven bevatten veel huurovereenkomsten een expliciet verbod op wijzigingen van het gehuurde door huurder.

Het wetsvoorstel bepaalt in de algemene bepalingen van titel 7.4 BW (7:215 BW) echter dat huurder het recht heeft om veranderingen aan te brengen aan het gehuurde zonder toestemming van verhuurder. Dit geldt alleen indien en voorzover het gaat om veranderingen die bij het einde van de huur zonder noemenswaardige kosten ongedaan gemaakt kunnen worden. Het artikel geldt voor alle roerende en onroerende zaken en geldt zowel voor de binnenkant als de buitenkant van het gehuurde. Van het artikel mag niet ten nadele van huurder worden afgeweken.

Naar aanleiding van vragen van leden van de Eerste Kamer heeft de minister van Justitie toegezegd dat het bepaalde in art. 7:215 slechts dient te zien op veranderingen van de binnenkant van het gehuurde en niet op de buitenkant. De minister wil een aparte regeling opnemen voor veranderingen aan de buitenkant van het gehuurde.¹¹ In het voorstel van wet ingediend bij de Tweede Kamer op 6 december 2002 is opgenomen dat de regeling van art. 7:215 BW van regelend recht is, voorzover het de buitenzijde van het gehuurde betreft.¹² De verhuurder die niet geconfronteerd wil worden met vorderingen tot veranderingen van de buitenzijde (anders dan wegens het bestaan van een gebrek) dient in de huurovereenkomst de toepasselijkheid van deze bepaling uit te sluiten voor de buitenzijde van het gehuurde.

Machtiging rechter tot veranderen

De wetgever geeft huurder het recht om te

vorderen dat de rechter hem zal machtigen bepaalde meer ingrijpende veranderingen zelf aan te (doen) brengen, indien verhuurder dit weigert. De rechter toetst daarbij of de veranderingen noodzakelijk zijn voor een doelmatig gebruik van het gehuurde, of deze het woongenot verhogen en of er geen zwaarwichtige bezwaren aan de zijde van verhuurder zijn die zich verzetten tegen deze veranderingen. Art. 7:216 van het wetsvoorstel bepaalt daarenboven dat huurder bij het einde van de huur terzake voormelde veranderingen een vordering als bedoeld in art. 6:212 BW (ongerechtvaardigde verrijking) kan instellen.

De machtigingsprocedure zal zeker toepassing vinden bij de huur van woonruimte. De rechter zal bijvoorbeeld zijn oordeel dienen te geven over het doelmatig gebruik van een Siematic-keuken ten

Ook als een gebrek niet aan de verhuurder kan worden toegerekend dient deze het te verhelpen of kan de huurder de huurverplichtingen verminderen

opzichte van een standaardinbouwkeuken en de aantasting van de verhuurbaarheid van het gehuurde daardoor.

Ongerechtvaardigde verrijking

Art. 7:216 van het wetsvoorstel bepaalt daarenboven dat huurder bij het einde van de huur terzake voormelde veranderingen een vordering op grond van ongerechtvaardigde verrijking kan instellen.

Onderhuur

Art. 7:221 BW geeft de algemene regeling terzake onderhuur en is van regelend recht. Voor de dwingendrechtelijke bepalingen van onderhuur bij woonruimte zie hierna. Thans kan op grond van art. 7A:1595 BW onderhuur niet, tenzij... Het wetsvoorstel draait dit om en staat onderhuur aan een ander steeds toe, tenzij huurder moest aannemen dat verhuurder tegen onderhuur aan die ander redelijke bezwaren zal hebben. De uitleg van de 'redelijke bezwaren'

van verhuurder zal na inwerkingtreding van het wetsvoorstel waarschijnlijk worden voorgelegd aan de rechter, zeker in combinatie met uitleg van 'de bezwaren tegen die ander'. Ook de vraag wanneer de huurder mocht aannemen dat verhuurder redelijke bezwaren zal hebben, zal de nodige jurisprudentie voortbrengen.

Staat van oplevering bij einde huur

Het huidige recht bevat geen bepaling die huurder verplicht het gehuurde bij einde van de huur weer ter beschikking te stellen. De meeste standaardhuurovereenkomsten bevatten daarom de expliciete bepaling dat het gehuurde (leeg en ontruimd) ter beschikking gesteld dient te worden aan verhuurder bij het einde van de huur. Het eerste lid van art. 7:224 legt deze verplichting van huurder neer in de wet.

Naar huidig recht dient de huurder het gehuurde op te leveren zoals beschreven bij

het begin van de huur (7A:1598 BW). Indien er geen beschrijving van het gehuurde is gemaakt wordt verondersteld dat de huurder het gehuurde in goede staat heeft ontvangen en het ook zo oplevert aan verhuurder (7A:1599). Dit betekent dat de door huurder aangebrachte veranderingen niet behoeven te worden weggebroken indien geen beschrijving is opgesteld.

Art. 7:224 BW bepaalt dat indien bij het begin van de huur geen beschrijving van het gehuurde is opgemaakt, het gehuurde wordt verondersteld te zijn ontvangen – bij het begin van de huur – in de staat zoals het wordt opgeleverd bij het einde van de huur, behoudens tegenbewijs. Dit is een omkering van de bewijslast als thans geregeld in art. 7A:1598 BW, een goede staat wordt immers niet meer verlangd. Het is aan verhuurder om aan te tonen dat huurder het gehuurde

WOONRUIMTE

In het huidige recht is er een scheiding tussen het woonruimtehuurrecht als geregeld in artt. 7A:1623a e.v. en het huurprijzenrecht voor woonruimte als neergelegd in de Huurprijzenwet woonruimte en de Wet op de huurcommissies. De wetgever (zie afdeling 5, artt. 7:232 t/m 7:282 BW) heeft dit onwenselijk geacht, zeker nu de huurprijs een essentieel onderdeel vormt van de huurovereenkomst. In het kader van haar streven naar een overzichtelijker en eenvoudiger huurrechtstelsel heeft de wetgever de regelingen met betrekking tot de huurprijs die thans buiten het Burgerlijk Wetboek zijn geregeld geïntegreerd in titel 7.4 afdeling 5 BW.¹³ De Huurprijzenwet woonruimte en de Wet op de huurcommissie zijn vervangen door de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte.

De huurder mag het gehuurde vanbinnen veranderen zonder toestemming van verhuurder als de veranderingen bij het einde van de huur eenvoudig ongedaan kunnen worden gemaakt

bij het begin van de huur in goede staat heeft ontvangen en het dus in goede staat dient op te leveren.

In art. 7:218 BW wordt verondersteld dat de huurder het gehuurde in onbeschadigde toestand heeft ontvangen bij het begin van de huur. Dit betekent dat alle schade na het aangaan van de huurovereenkomst wordt verondersteld door toedoen van huurder te zijn ontstaan. Het is merkwaardig dat art. 7:224 BW bepaalt dat de staat van het gehuurde bij het einde van de huur tevens de staat van het gehuurde bij het begin van de huur reflecteert. Schade bij het einde van de huur wordt overeenkomstig dit artikel dus geacht aanwezig te zijn geweest bij het begin van de huur, en wordt dus geacht niet door toedoen van de huurder te zijn ontstaan. Dit lijkt een tegenstrijdigheid in de wet.

Gevolgen verlenging huurovereenkomst

Indien de huurovereenkomst van woonruimte wordt verlengd voor bepaalde tijd kan discussie ontstaan of de huurovereenkomst alsdan voor onbepaalde tijd dient te gelden en dienovereenkomstig dient te worden opgezegd. Om discussie terzake te vermijden is in het wetsvoorstel opgenomen dat de huurovereenkomst aangegaan voor bepaalde tijd bij verlenging voor bepaalde tijd wordt geacht te zijn aangegaan voor onbepaalde tijd, behoudens tegenbewijs. Dit is dwingend recht voor woonruimte (7:230 jo. 7:242 BW).

Servicekosten

Onder het huidige stelsel doet de huurcommissie ook uitspraken over de redelijkheid van de aan huurder in rekening gebrachte servicekosten. Het begrip servicekosten

wordt thans echter zeer ruim opgevat en omvat mede medische verzorging, maaltijdverstrekking, et cetera. De huurcommissie is echter slechts toegerust om feiten met betrekking tot de huur van woonruimte te beoordelen. In het wetsvoorstel wordt de definitie van servicekosten dan ook beperkt tot kosten van geleverde zaken en diensten in verband met de bewoning van de woonruimte. De wetgever heeft hiermee kosten in verband met andere zaken willen uitsluiten van beoordeling door de huurcommissie (7:237 BW).

Gebrekkige woonruimte

Voor de huur van woonruimte kan niet ten nadele van huurder van de hiervoor omschreven gebrekenregeling worden afwijken (7:204 e.v. jo. 7:242 BW). Huurder heeft volgens de wetgever recht op een goed onderhouden woning. Een lage huurprijs voor een niet goed onderhouden woning helpt verhuurder dus niet; huurder kan steeds aanspraak maken op de gebrekenregeling, de mogelijkheid tot een vordering van huurvermindering daaronder begrepen. Ingevolge art. X van de Invoeringswet zijn de artt. 7:204 en 7:242 van het wetsvoorstel echter niet van toepassing op panden waarop art. 15 van de Leegstandwet ziet (kort gezegd: slooppanden). Slooppanden kunnen dus worden verhuurd voor bewoning zonder dat huurder een beroep kan doen op de gebrekenregeling.

Onderhuur woonruimte

Thans wordt de onderhuurder beschermd bij het einde van de huurovereenkomst tussen de hoofdhuurder en de hoofdverhuurder, de huurovereenkomst wordt dan voortgezet door de voormalige onderhuurder en de hoofdverhuurder. De overeenkomst met de onderhuurder kan slechts onder voorwaarden worden opgezegd (financiële positie onderhuurder en kenmerklijke strekking om de onderhuurder de positie van huurder te verschaffen, 7A:1623k BW).

De onderhuur van zelfstandige woonruimte en haar gevolgen zijn in het wetsvoorstel (semi-dwingendrechtelijk) gere-

geld (7:221, 244, 269, 270a, 278 en 282 BW). Het bepaalde in het huidige art. 7A:1623k BW is hierin opgenomen. Het wetsvoorstel breidt de rechten van de onderhuurder in geval van beëindiging van de hoofdhuurovereenkomst uit en verduidelijkt de rechtsgevolgen van opzegging van de huurovereenkomst voor de onderhuur (deze worden nu veelal geregeld in de huurovereenkomst). Zo volgt uit het wetsvoorstel dat onderhuur slechts is toegestaan voor de duur van de hoofdhuurovereenkomst, nu de onderhuurovereenkomst tevens eindigt bij het einde van de hoofdhuurovereenkomst (7:278 BW).

Voorts volgt uit het wetsvoorstel (7:278 BW) dat de onderhuurder recht heeft op schadevergoeding van de hoofdhuurder indien deze bij de beëindiging en de bepaling van het tijdstip van ontruiming onvoldoende heeft gewaakt voor de belangen van de onderhuurder. Uit de Memorie van Toelichting blijkt dat de wetgever hier voornamelijk heeft gedoeld op het tijdig informeren van de onderhuurder van de ontruiming.¹⁴ Het is voorstelbaar dat voornoemde bepaling aanleiding geeft tot vorderingen van onderhuurders jegens de hoofdhuurder/onderverhuurder wegens onvoldoende bewaking van hun belangen. De rechter zal nadere invulling dienen te geven aan de begrippen 'belangen van onderhuurder' en 'onvoldoende waken'.

Teneinde de belangen van onderhuurder verder te bewaken heeft de wetgever bepaald dat van de artikelen die de opzegging van de huurovereenkomst regelen, inclusief voormelde artikelen, niet ten nadele van de onderhuurder kan worden afgeweken.

Woningnood studenten

Met art. 7:244 jo. 7:221 van het wetsvoorstel is getracht de woningnood onder studenten te verhelpen door kamerverhuur steeds toe te staan. Dit artikel heeft onmiddellijke werking en ziet dus ook op reeds gesloten huurovereenkomsten voor de datum van inwerkingtreding van het wetsvoorstel. De verhuurder van een zelfstandige woonruimte kan derhalve geen actie

ondernemen tegen de huurder die – in strijd met een contractueel beding van voor de inwerkingtreding – een gedeelte van die woning aan een ander in gebruik geeft of heeft gegeven.¹⁵ Dit punt heeft veel discussie los gemaakt in de Eerste Kamer en daarbuiten.¹⁶ Onder druk van de Eerste Kamer heeft de minister van Justitie toegezegd dit artikel te wijzigen.¹⁷ In voornoemd wetsvoorstel van 6 december 2002 is het semi-dwingend karakter van dit artikel vervalten. Het artikel wordt van regeland recht. Een verhuurder die geen kamerverhuur wil toestaan, dient dit dus expliciet in de huurovereenkomst op te nemen.

Wijze van opzegging

Onderhuur wordt toegestaan tenzij huurder moet aannemen dat verhuurder redelijke bezwaren zal hebben

De opzeggingsprocedure voor woonruimte is vrijwel onveranderd. De regeling van art. 7A:1623b die de wijze van opzegging regelt is nagenoeg ongewijzigd overgenomen (opzeggen bij deurwaardersexploit of aangezekende brief, vermelden van de gronden van de opzegging, de vermelding dat huurder binnen 6 weken moet mededelen of hij instemt met de opzegging, et cetera). Thans is niet expliciet in de wet geregeld dat huurder en verhuurder beiden kunnen opzeggen. Art. 7:271 BW vermeldt nu duidelijk dat beide partijen de huurovereenkomst kunnen opzeggen.

Opzeggingsgronden

Ook de opzeggingsgronden zijn nagenoeg onveranderd (niet gedragen als goed huurder, dringend eigen gebruik, redelijk aanbod nieuwe huurovereenkomst, verwezenlijking bestemmingsplan, et cetera). Art. 7:274 BW werkt uit wat onder eigen gebruik verstaan dient te worden. Renovatie van het gehuurde die niet kan worden uitgevoerd zonder de huur te

beëindigen (7:274 lid 3 onder a) wordt beschouwd als eigen gebruik en derhalve als opzeggingsgrond. Voorts wordt als eigen gebruik aangemerkt het verstrekken van een woonruimte aan gehandicapten en ouderen, indien de betreffende woonruimte is gebouwd ten behoeve van voormelde doelgroepen en thans door een ander wordt bewoond.

BEDRIJFSRUIMTE

De wetgever heeft bij het wetsvoorstel voor bedrijfsruimte (afdeling 6, artt. 7:290 t/m 310 BW) eveneens geen belangrijke veranderingen beoogd. Dit geldt temeer nu de wetgever niet is geslaagd in haar eerdere poging om het huurrecht voor bedrijfsruimte ingrijpend te veranderen. Het in 1995 ingediende wetsvoorstel (TK 24 150), dat voorzag in een groot aantal wijzigingen in artt. 7A:1624 BW e.v., heeft de wetgever na veel verzet in 1999 moeten intrekken.

Gebrekkige bedrijfsruimte

Voor de huur van bedrijfsruimte (7:290 BW) en overige bedrijfsruimte (7:230a BW) is de hiervoor beschreven gebrekenregeling van regelend recht. Volgens de wetgever betekent dit dat onder omstandigheden het gehuurde in minder goede staat kan worden verhuurd en dat zulks geen gebrek oplevert. Verhuurder is alsdan niet gehouden de bij aanvang van de huur bekende gebreken te verhelpen. Dit is opmerkelijk daar art. 7:209 van het wetsvoorstel bepaalt dat van de artt. 206 leden 1 en 2, 207 en 208 niet ten nadele van de huurder mag worden afgeweken. Deze artikelen leggen verhuurder nu juist de verplichting op om gebreken te verhelpen en huurder het recht te verschaffen huurvermindering te vorderen. Dit betekent dat bij

zichtelijker maakt. Voorts is, en dat is nieuw, een tussenstap ingebouwd: ingevolge art. 304 van het wetsvoorstel dient eerst een deskundige advies te hebben uitgebracht over de huurprijs, alvorens partijen hun vordering bij de rechter aanhangig kunnen maken. Dit om onnodige procedures te voorkomen en de druk op de rechterlijke macht te verlichten. Een vordering tot huurprijsvaststelling zonder een dergelijk deskundig advies is niet-ontvankelijk.

Afwijkende bedingen

Indien huurder en verhuurder wensen af te wijken van de dwingendrechtelijke bepalingen van de 1624-middenstandsbedrijfsruimte, dan kan dat slechts van de artt. met betrekking tot de termijnbescherming van

Deze bepaling is van regelend recht en kan derhalve voor de huur van bedrijfsruimte worden uitgesloten. In de gevallen dat partijen bij de huur van bedrijfsruimte onderhuur wel willen toestaan, lijkt een uitgebreide clausule ten aanzien van de voorwaarden van verhuurder voor onderhuur noodzakelijk.

Wijze van opzegging

De wijze van opzegging is ongewijzigd overgenomen, met dien verstande dat de nietigheidsgronden van de opzegging zijn beperkt. Thans is een opzegging nietig indien de gronden van opzegging niet zijn opgenomen en niet aan huurder de mededeling is gedaan dat hij binnen 6 weken kan instemmen met de opzegging. De wetgever heeft de nietigheidssanctie te zwaar gevonden voor de mededeling aan huurder en de nietigheidssanctie beperkt tot het vermelden van de opzeggingsgronden (7:294 BW).

Opzeggingsgronden

De opzeggingsgronden voor de zogenaamde middenstandsbedrijfsruimte (7A:1624 BW) zijn nagenoeg ongewijzigd overgenomen (dringend eigen gebruik en slecht huurderschap). Het wetsvoorstel bevat echter niet meer de bepaling dat opzegging wegens eigen gebruik betrekking moet hebben op eigen gebruik in de zin van art. 7:290 (7A:1624 BW). Opzegging op grond van eigen gebruik zonder dat het gehuurde gebruikt gaat worden als zogenaamde middenstandsbedrijfsruimte is dus mogelijk. Renovatie van het gehuurde die zonder huurbeëindiging niet mogelijk is, wordt door de wetgever – net als bij woonruimte – gezien als eigen gebruik (7:296 wetsvoorstel).

Op basis van het huidige recht kan de verhuurder de huurovereenkomst geldend voor vijf en korter dan tien jaar slechts opzeggen wegens dringend eigen gebruik en slecht huurderschap (7A:1627 BW). Na een verlenging van de eerste termijn (vijf jaar of korter dan tien jaar) worden de opzeggingsgronden verruimd met de gronden als bedoeld in art. 7A:1631a BW (belangenafweging, verwezenlijking bestemming en redelijk aanbod

Een verhuurder die geen kamerverhuur wil toestaan, dient dit in de huurovereenkomst op te nemen

de huur en verhuur van (overige) bedrijfsruimte partijen dienen af te spreken dat bepaalde vooraf kenbare gebreken niet als gebreken zijn aan te merken. Daarmee vervalt het belang van de overige gebrekenbepalingen in het wetsvoorstel, althans daar waar het bij aanvang bekende (en geaccepteerde) gebreken betreft. Het opmaken van een staat van oplevering bij het begin van de huur is derhalve belangrijk. De minister van Justitie geeft in de mondelinge behandeling van het wetsvoorstel aan dat de huurpraktijk zich op dit punt zal moeten ontwikkelen.

Huurprijsvaststelling

De huidige regelgeving betreffende de huurprijsvaststelling van bedrijfsruimte is verspreid over een aantal artikelen. Hierdoor kunnen bij huurder en verhuurder onnodige onduidelijkheden ontstaan ten aanzien van de toepasselijke bepalingen. Art. 303 van het wetsvoorstel heeft de huidige bepalingen bijeengevoegd, wat de regeling over-

huurder (7A:1625 - 7A:1629 BW). De afwijking dient op verzoek van partijen door de rechter te worden goedgekeurd. Het wetsvoorstel stelt partijen eveneens in staat om bedingen in de huurovereenkomst op te nemen die ten nadele van huurder afwijken van de bepalingen in de wet, mits goedgekeurd door de rechter. Ingevolge art. 7:291 BW kan echter van alle bepalingen in de wet worden afgeweken met uitzondering van de regeling betreffende indeplaatsstelling (7:307 BW). De rechter dient te beoordelen of het betreffende beding de positie van de huurder niet wezenlijk aantast (7:291 BW). Dit is een nieuw toetscriterium, dat volgens de wetgever moet leiden tot een meer toegespitste motivering van de rechtspraak. Wat moet worden verstaan onder een wezenlijke aantasting zal de toekomst moeten uitwijzen.

Onderhuur

Zoals hierook reeds beschreven is onderhuur steeds toegestaan tenzij... (7:221 BW).

nieuwe huurovereenkomst). Voor de huurovereenkomst aangegaan voor een termijn van tien jaar of meer gelden eveneens alle voormelde opzeggingsgronden. Het wetsvoorstel echter beperkt de opzegging in de gevallen dat de initiële huurtermijn tien jaar of langer is tot dringend eigen gebruik en slecht huurderschap. Dit lijkt niet juist in het licht van de mededeling van de wetgever dat geen inhoudelijke wijziging van de opzeggingsgronden zijn beoogd¹⁸. In een brief van 8 november 2002 van de minister van Justitie aan de Eerste Kamer heeft de minister van Justitie dan ook verklaard dat bij een initiële huur van tien jaar of langer alle opzeggingsgronden van toepassing zijn.¹⁹ In de algemene bepalingen is door de wetgever opgenomen dat huurovereenkomsten voor bepaalde tijd aangegaan, zonder opzegging, na die tijd eindigen (7:228 BW). In art. 300 lid 2 van het wetsvoorstel is in afwijking daarvan opgenomen dat de huurovereenkomst aangegaan voor de duur van meer dan tien jaar niet eindigt bij het verstrijken van de termijn. Alsdan kan de huurovereenkomst door beide partijen worden opgezegd. In plaats van ‘meer dan tien jaar’ dient hier gelezen te worden ‘tien jaar of meer’, aldus de minister van Justitie. Deze wijziging is opgenomen in voornoemd wetsvoorstel van 6 december 2002.

Oplevering bedrijfsruimte

Zoals reeds hiervoor vermeld bij de algemene bepalingen (7:224 BW) wordt – indien bij het begin van de huurovereenkomst geen beschrijving is opgemaakt – het gehuurde geacht te zijn opgeleverd in de staat waarin het zich bij het einde van de huur bevindt. Voorts bepaalt art. 7:216 dat huurder een vordering kan instellen op grond van ongerechtvaardigde verrijking voor de door huurder aangebrachte veranderingen aan het gehuurde. Beide artikelen zijn echter van regeland recht voor de huur van bedrijfsruimte. Het is dus van belang voor huurder en verhuurder om bij het begin van de huur een beschrijving van het gehuurde op te maken en te bepalen welke door huur aangebrachte zaken door huurder verwijderd dienen te worden. Dit voorkomt bewijsproblemen bij het einde van de huur bij de staat van oplevering.

HUURWET

De Huurwet is thans van toepassing op de huur van gebouwde onroerende zaken en gedeelten daarvan niet zijnde woonruimte of middenstandsbedrijfsruimte (7:1624 BW). De Huurwet is derhalve van toepassing op huurovereenkomsten voor kantoren, fabrieken, opslagruimten et cetera. In feite is nu alleen de ontruimingsbescherming voor de huurder (2 maanden van rechtswege met mogelijkheid tot rechterlijke verlenging) van de artt. 28c t/m 28h van de Huurwet van toepassing. De ontruimingsbescherming is – nagenoeg ongewijzigd – opgenomen in art. 7:230a BW. Deze bepaling is dus ook van toepassing op voormelde gebouwde onroerende zaken. De bepalingen zijn met opnemings in het wetsvoorstel aangepast aan de terminologie van het Burgerlijk Wetboek en aan het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

Tegen de beschikking van de rechter met betrekking tot verlenging van de ter-

Nieuwe (standaard)huurovereenkomsten dienen aan de nieuwe opleveringsregels aan te worden gepast, zodat problemen bij het einde van de huur worden voorkomen

mijn waartegen ontruiming moet plaatsvinden, staat geen hogere voorziening open, evenmin als in het huidige recht. De huidige eis dat – in tegenstelling tot andere huurvorderingen/verzoeken – de terechzitting niet openbaar is, is vervallen.

In het wetsvoorstel is de eis dat de aanzegging tot ontruiming per deurwaarders-exploit of aangetekende brief dient plaats te vinden vervallen. De aanzegging tot ontruiming dient slechts schriftelijk te geschieden. De verhuurder zal waarschijnlijk in de praktijk echter toch kiezen voor een aanzegging per aangetekende brief, uit oogpunt van bewijslevering.

OVERGANGSRECHT

Het overgangsrecht is neergelegd in voornoemde Invoeringswet. Daarin wordt onder meer bepaald dat procedures ahangig gemaakt voor de inwerkingtreding

van titel 4 van Boek 7 BW, met inbegrip van een eis in reconventie, worden beheerst door huidig recht. Voorts is bepaald dat bepalingen die tot nietigheid of vernietigbaarheid van een beding in een huurovereenkomst leiden met ingang van de inwerkingtreding van titel 4 Boek 7 BW van toepassing zijn op de op dat tijdstip bestaande huurovereenkomsten. Dit is een afwijking van het bepaalde in art. 79 Overgangswet NBW. Titel 4 Boek 7 BW heeft overeenkomstig art. 68a Overgangswet NBW onmiddellijke werking, met uitzondering van de specifieke bepalingen in de Invoeringswet, en ziet derhalve tevens op huurovereenkomsten gesloten voor de inwerkingtreding van titel 7.4.

Het bepaalde ten aanzien van de oplevering van het gehuurde (7:224 BW) heeft geen onmiddellijke werking en eerbiedigt der-

halve opleveringsbedingen overeengekomen vóór de inwerkingtreding van titel 7.4.²⁰ Het is niettemin zaak om de nog te sluiten (standaard)huurovereenkomsten aan deze ingrijpende wijziging van de regelgeving aan te passen, zodat problemen over de staat van oplevering bij het einde van de huur worden voorkomen.

Het bepaalde ten aanzien van onderhuur (7:221 BW) is niet van toepassing op huurovereenkomsten die zijn gesloten vóór de inwerkingtreding van het betreffende wetsvoorstel.²¹ Huidige huurovereenkomsten behoeven derhalve geen aanpassing op dit punt; nieuwe huurovereenkomsten wel.

EENVOUDIGER?

De wetgever lijkt er in geslaagd het huurrecht in het vernieuwde Boek 7 BW titel 4 overzichtelijker te maken. De vraag is of het eenvoudiger is geworden. De vele wijzigingen in het algemene gedeelte werpen veel vragen op, het nieuwe begrip gebrek en haar gevolgen alleen al zullen een veelheid aan jurisprudentie opleveren.

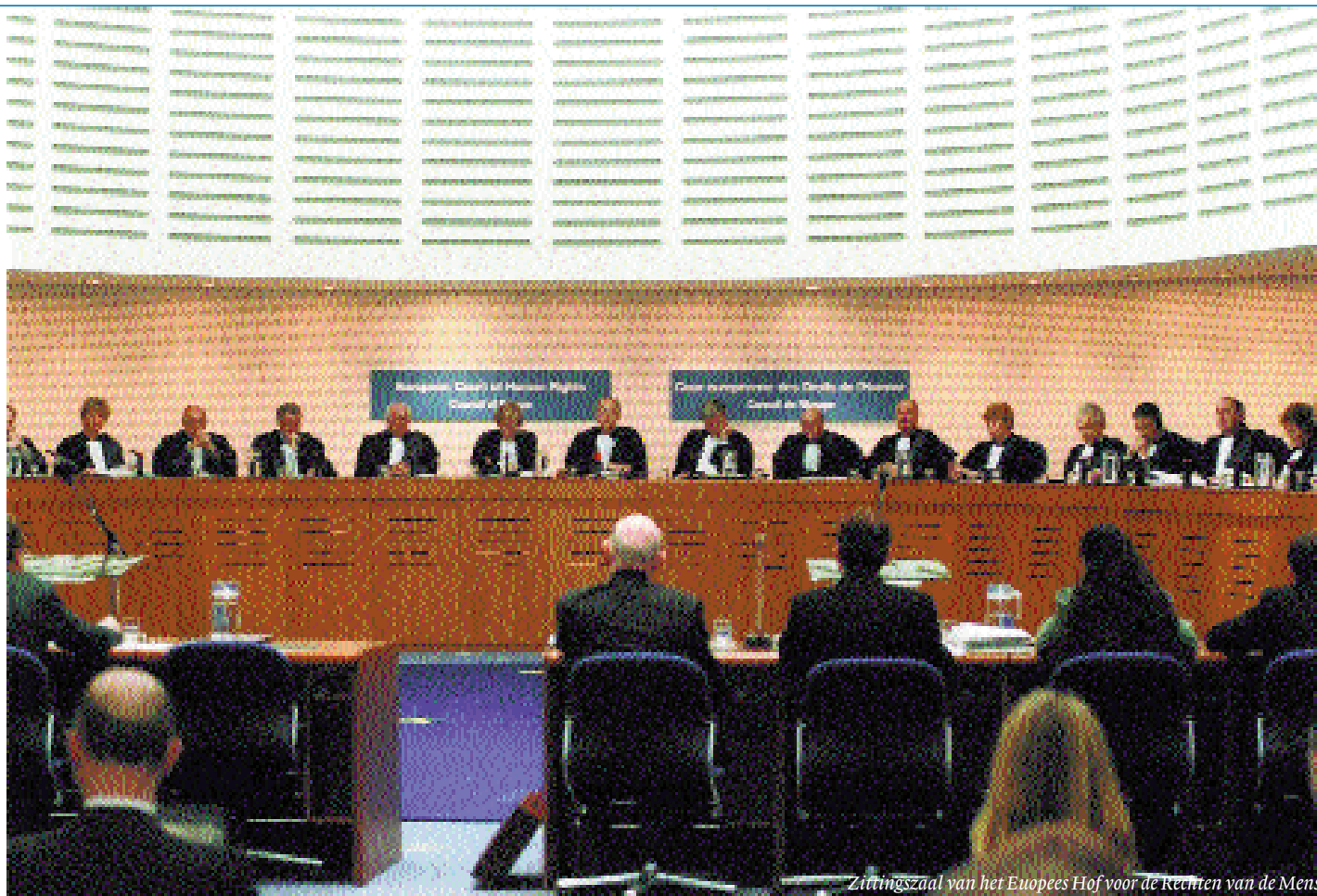
De wetgever heeft beoogd het huurrecht terzake woonruimte en bedrijfsruimte materieel niet te veranderen. De aangebrachte wijzigingen lijken dit uitgangspunt vooralsnog niet te kunnen dragen. De praktijk zal moeten uitwijzen of het nieuwe huurrecht eenvoudiger en evenwichtiger is geworden. ●

NOTEN

- 1 Voor een uitvoerige uiteenzetting van de wetswijzigingen zij verwezen naar WR 2002/9, *Praktisch Procederen* 2002/6, A.S. Rueb, Wetsvoorstel 7.4 BW in WR 1998/10 en P. Abas, 'In 2003 gaat de huurovereenkomst verhuizen naar boek 7 BW', WPNR 02/6509.
- 2 Het betreft de wetsvoorstellen: EK 2000-2001, 26 089, nr. 267, (Huur, algemene bepalingen en huur woonruimte), EK 2000-2001, 26 090, nr. 271, (Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte), EK 2000-2001, 26 932, nr. 268, (Huur en verhuur van bedrijfsruimte) en EK 2001-2002, 28 064 (Invoeringswet). Voor een historisch overzicht van de ontwikkeling van het huurrecht is verwezen naar prof. mr. C.A. Adriaansens, 'Algemene inleiding: naar een nieuw huurrecht', *Praktisch Procederen* 2002/6.
- 3 Zie het Stenogram Eerste Kamer d.d. 12 november 2002, ongecorrigeerde versie (www.eerstekamer.nl), pp. 28 en 29.
- 4 De bepalingen van de huidige Huurprijzenwet woonruimte die zien op de privaatrechtelijke relatie tussen huurder en verhuurder zijn opgenomen titel 4 Boek 7 met betrekking tot woonruimte. Voorts zijn aan het woonruimtehuurrecht toegevoegd bepalingen ter regeling van de rechtsingang bij de huurcommissies en de rechtbank sector kanton met betrekking tot geschillen betreffende de huurprijs. De overige bepalingen van de Huurprijzenwet woonruimte en de Wet op de huurcommissies zijn geïntegreerd in een wet: de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte. De Huurprijzenwet woonruimte en de Wet op de huurcommissies komen hiermee te vervallen.

- 5 Die opzet is ten dele geslaagd, de wetgever heeft echter de kans laten liggen om een aantal verbeteringen aan te brengen in het huidige huurrechtstelsel. Als voorbeeld moge dienen de (nagenoeg) ongewijzigde overgenomen definitie van 1624-bedrijfsruimte in art. 7:290 wetsvoorstel. Zie hierover onder meer het advies van de Raad van State, TK 1999-2000, 26 932B, A.S. Rueb t.a.p. en P. Abas, 'Voor allemaal een glas bier: de huur in zeven-vier', *NJB* 1997/33 p. 1556.
- 6 De Hoge Raad heeft in 1943 (HR 26 maart 1943, NJ 1943, 316) het begrip gebrek gedefinieerd – welke definitie veel jurisprudentie teweeg heeft gebracht en in de literatuur omstreden is: 'dat naar onze wet onderscheiden moet worden tussen het enkele versleten zijn van onderdelen van een gebouw enerzijds en gebreken daarvan anderzijds; dat in het eerste geval door herstel, als geregeld in de artt. 1587 en 1619 BW, het gebouw wederom in behoorlijke staat moet worden gebracht en deze reparaties (...) door de verhuurder voor zijn rekening moet worden uitgevoerd; dat van gebreken in de zin van art. 1588 sprake is, indien de staat van het gebouw zelf niet te wensen overlaat, doch hetzij van buiten inwerkende elementen, hetzij fouten of tekortkomingen van het gebouw, die niet de materiële toestand betreffen, het gebruik verhinderen, waartoe de huurder het gebouw heeft gehuurd.' Citaat uit Dozy/Jacobs, *Hoofdstukken huurrecht*, Gouda Quint 1999.
- 7 MvT TK 26 089 nr. 3. p. 16.
- 8 Art. 7:211 van het wetsvoorstel geeft nadere regels voor het geval een derde een vordering instelt tegen huurder tot uitwinning van – kort gezegd – het gehuurde. Opvallend is dat verhuurder alle kosten door de vordering ontstaan aan huurder dient te vergoeden. De vraag doet zich dan ook voor of de advocaatkosten van huurder in haar geheel kunnen worden verhaald en niet slechts op basis van het liquidatietarief. Een en ander zal in te vormen jurisprudentie geconcretiseerd dienen te worden.
- 9 Stenogram Eerste Kamer d.d. 29 oktober 2002 p. 44, ongecorrigeerde versie (www.eerstekamer.nl).

- 10 Dit artikel is een neerslag van jurisprudentie (Van Bommel/Ruijgrok NJ 1998/128 m.nt. PAS), waarin langs de weg van gedeeltelijke ontbinding huurverlaging werd verkregen. Huurder kan uiteraard ook haar betalingsverplichting opschorten, in afwachting van de (gedeeltelijke) ontbinding.
- 11 Zie het Stenogram d.d. 12 november 2002, t.a.p. p. 19.
- 12 TK 2002-2003, 28 721 nrs. 1 en 2. Daarenboven is in dit wetsvoorstel opgenomen dat art. 7:215 niet van toepassing is op huurovereenkomsten van voor de inwerkingtreding van titel 7.4.
- 13 MvT TK 26 089, nr. 3, p. 2.
- 14 MvT TK 26 089, nr. 3, p. 52.
- 15 Art. IV (art. 208e Overgangswet NBW) Invoeringswet t.a.p.
- 16 Zie het Stenogram d.d. 29 oktober 2002 t.a.p. en het Stenogram d.d. 12 november 2002, t.a.p., waarin de commentaren van de Eerste-Kamerleden zijn opgenomen, alsmede verwijzingen naar de commentaren van woningbouwcoöperaties.
- 17 Stenogram d.d. 12 november 2002 t.a.p. p. 27.
- 18 T.H.G. Steenmetser, *Praktisch Procederen* 2002/6.
- 19 EK nr. 50 vergaderjaar 2002-2003, p. 14. Een en ander naar aanleiding van het art. van T.H.G. Steenmetser voornoemd.
- 20 Art. IV (art. 208b Overgangswet NBW) Invoeringswet t.a.p.
- 21 Art. IV (art. 208a Overgangswet NBW) Invoeringswet t.a.p.

Zittingszaal van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

llan vs. the UK

mr. S.L.J. Janssen en
mr. G.P. Hamer
advocaten te Amsterdam²

Rechtmatigheid van gestuurde detentie-informant

Op 5 november jl. wees het EHRM een kritisch vonnis¹ over de doelbewuste inzet van een politie-informant, die in huis van bewaring of politiecel informatie probeert te ontfutselen aan een preventief gedetineerde verdachte. Deze onderstreping van het zwijgrecht van de verdachte heeft gevolgen voor de Nederlandse praktijk.

Allan wordt op 18 februari 1995 aangehouden op verdenking van een roofoverval. Zijn medeverdachte bekent een aantal overvallen. Vervolgens ontvangt de politie een anonieme tip dat Allan tevens betrokken zou zijn bij een overval op een supermarkt waarbij de manager was doodgeschoten.

Vanaf 20 februari 1995 worden de cel en de bezoekersruimte waarin Allan verblijft

voorzien van audio- en videoapparatuur. Op 8 maart wordt Allan aangemerkt als verdachte in de moord. Hij beroept zich in de politieverhoor op zijn zwijgrecht. Bezoek van zijn vriendin wordt vanaf dat moment vastgelegd op audio- en videobanden. Ook wordt Allan geregeld voor langere tijd met zijn medeverdachte opgesloten in dezelfde (uiteraard van af luisterapparatuur voorziene)

ruimte in de hoop dat dat bewijs oplevert. Dat doet het echter niet.

Op 23 maart wordt dan H., een politie-informant die is aangehouden op verdenking van een aantal niet-gerelateerde misdrijven, bij Allan in de cel geplaatst om te proberen informatie uit hem te krijgen. Een dergelijk persoon duiden we aan als ‘gestuurde detentie-informant’. De politie zou H. hebben geïnstrueerd zoveel mogelijk informatie uit hem te trekken (‘push him for what you can’) en staat in regelmatig contact met H. over zijn vorderingen.

Op 28 juni wordt Allan dan ‘gelicht’ om in het politiebureau te worden gehoord over de moordzaak. Allan zwijgt, net zoals bij latere verhoor op 29 juni en 26 juli. Bij het EHRM

De verdachte Allan werd voornamelijk op basis van de verklaring van H., een beroeps crimineel, veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf wegens moord

zal Allan later stellen dat hij op 28 juni langdurig en heftig werd verhoord in een poging hem van zijn stuk te brengen, zodat hij kwetsbaarder en meer geneigd tot praten zou zijn wanneer hij terugkwam in zijn cel bij H., die zelf inmiddels ook van af luisterapparaatuur was voorzien.

Op 25 juli 1995 legt H. een verklaring af met betrekking tot zijn gesprekken met Allan. Hij verklaart hierin dat Allan toegegeven zou hebben aanwezig te zijn geweest bij de moord op de manager. Dit komt echter op de banden niet voor en wordt door Allan ontkend.

Ter zitting wordt door de rechter geoordeeld dat de verklaring van H. mag worden voorgelegd aan de jury, ondanks de door de verdediging betrokken stelling dat H., een beroeps crimineel, veel te winnen had met het overleggen van het door de politie verlangde bewijs en het bewijs daarom niet betrouwbaar was. In zijn instructie aan de jury brengt de rechter dit punt in niet mis te verstane bewoordingen over maar laat de beslissing over de betrouwbaarheid én de interpretatie van de bewijsmiddelen verder volledig aan de jury over. Allan wordt voornamelijk op basis van de verklaring van H. veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf voor de moord op de winkelmanager. In 1999 wordt zijn appel verworpen door het Court of Appeal.

Allan brengt de zaak aan bij het EHRM en klaagt dat er een schending is geweest van de artt. 6, 8 en 13 van het EVRM. Met betrekking tot art. 8, het recht op privacy, overweegt het Hof dat ten tijde van de zaak Allan de gebruikte opsporingsmethoden niet waren vastgelegd in de wet. Daarmee is het tweede lid van dit art., dat uitzonderingen op het privacyverbod slechts toestaat 'in accordance with the law and necessary in a democratic society [...]', geschonden. Het Hof constateert, net als al eerder gebeurde in *Khan vs. the UK*,³ een schending van art. 8. De zaak

Allan is dan ook met name van belang door de behandeling van art. 6 EVRM.

FUNCTIONEEL EQUIVALENT VAN VERHOOR

Bij de beoordeling van de vraag of art. 6, het fair trial-beginsel, is geschonden in de onderhavige zaak geeft het Hof eerst een weergave van de algemene regels op dit gebied. Daarbij gaat het Hof uitgebreid in op het recht niet te hoeven bijdragen aan de eigen veroordeling, het zogeheten nemo tenetur-beginsel. Het Hof stelt zich, met verwijzing naar een eerdere uitspraak in de zaak *Saunders vs. the UK*,⁴ op het standpunt dat bescherming tegen zelf-incriminatie aan de basis ligt van een eerlijk proces en dat het zwijgrecht daarvan het hart vormt.⁵ Hierbij overweegt het Hof dat de keuzevrijheid om al dan niet te verklaren, om zeep wordt geholpen op het moment dat de justitiële autoriteiten door misleiding belastende verklaringen weten los te peuteren die zij niet via de reguliere weg wisten te verkrijgen, aangezien de verdachte zich op zijn zwijgrecht beriep.

Bij de beantwoording op de vraag of het zwijgrecht in een dergelijke mate is geschonden dat dit een inbreuk oplevert, wordt gekeken naar de relatie tussen de verdachte en de informant, op het moment dat de gewraakte verklaring werd gekregen: handelde de informant op dat moment als afgevaardigde van de autoriteiten ('agent of the state'), en is de verdachte niet door de informant tot de verklaring gebracht? Dit wordt weer ingevuld door te kijken of de verklaring ook op die manier en in die vorm zou zijn afgelegd zonder inmenging van de autoriteiten en of de conversatie waarin de verklaring werd afgelegd de *functionele equivalent van een verhoor* was.⁶

Het Hof stelt vervolgens vast dat Allan zich op advies van zijn advocaat op zijn zwijgrecht beroepen had en dat H. bij hem werd geplaatst met de expliciete opdracht zoveel mogelijk uit hem los te krijgen. Onder

die omstandigheden zijn de verklaringen niet spontaan afgelegd maar het resultaat van de aanhoudende vragen van H., die als een functionele equivalent van een verhoor kunnen worden aangemerkt, terwijl geen enkele waarborg van een normale verhoorsituatie aanwezig is. Onder deze omstandigheden, concludeert het Hof, moeten de verklaringen van Allan als onvrijwillig afgelegd worden aangemerkt en is het zwijgrecht en het recht gevrijwaard te blijven van zelf-incriminatie dus met voeten getreden. Dit levert een schending op van art. 6 EVRM.

NEDERLANDSE GRENS VAN HET TOELAATBARE

Het inzetten van informanten is met de invoering van de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden (BOB) geregeld in de artt. 126j, 126qa en 126v Sv⁷. Bij de inzet van de gestuurde detentie-informant zal het altijd gaan om art. 126j Sv, welk art. van toepassing is in geval van ernstige bewaren (art. 67 lid 3 Sv), die er bij voorlopige hechtenis altijd zullen zijn. Op grond van dit artikel kan een informant door de officier van Justitie in het belang van het onderzoek worden ingezet bij verdenking van een misdrijf.

Inzet van de gestuurde detentie-informant is in Nederland pas in twee zaken in het afgelopen jaar getoetst: bij rechtbank en Hof Amsterdam⁸ en bij de rechtbank Almelo.⁹ Naar het oordeel van de rechtbank Amsterdam benadert deze gang van zaken de grenzen van het toelaatbare, maar overschrijdt deze niet. Met aanhaling van art. 8 EVRM en het proportionaliteitsvereiste oordeelt de rechtbank dat dit middel, gezien de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, alleen kan worden ingezet in uitzonderlijke gevallen, maar doet een dergelijke uitzondering zich in casu voor (verdenking van moord waarbij het slachtoffer werd vermist). Wat betreft het zwijgrecht overweegt de rechtbank slechts dat het niet-geven van de cautie

Human Rights Building

inherent is aan de inzet van een informant en dat er geen sprake was van een verhoorsituatie. De informant had het gesprek weliswaar een zekere sturing gegeven en actief het vertrouwen gewonnen van de verdachte door hem een ontvluchttingsplan voor te leggen, maar daarmee was hij volgens de rechtbank zijn bevoegdheden niet te buiten gegaan.

Ook het Hof heeft geen problemen met de gestuurde detentie-informant. ‘Inzet van een informant laat immers steeds de keuzevrijheid van een verdachte om al dan niet te verklaren intact’, aldus het Hof. De misleiding van de kant van de informant blijft onbesproken.

De rechtbank Almelo lijkt minder moeite te hebben met de inzet van de gestuurde detentie-informant, wellicht als gevolg van de maatschappelijke onrust die door de verdachte was veroorzaakt. Het ging hier om André de V., verdacht van brandstichting bij S.E. Fireworks te Enschede, met alle (bekende) gevolgen van dien. De rechtbank

stelt simpelweg dat uit de tekst of de wetsgeschiedenis van art. 126j niet blijkt dat dit niet in een detentiesituatie zou mogen geschieden. Nu gezien de ernst van het feit en de omstandigheden van het geval, niet is gehandeld in strijd met de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit, heeft de officier van Justitie niet onrechtmatig gehandeld.

Wat betreft de cautieplicht oordeelt de rechtbank met vooruitziende blik dat deze ‘niet geldt indien en voorzover (de informanten) in hun contacten met verdachte geen situatie hebben doen ontstaan die vergelijkbaar is met een verhoorsituatie’.

ESSENTIEEL VERHOOR?

Wat betreft de toetsing van de Nederlandse situatie aan art. 8 kan wederom met een enkele opmerking worden volstaan. Aangezien de inzet van de gestuurde detentie-informant wettelijk is geregeld in art. 126j Sv is voldaan aan het vereiste uit art. 8 lid 2 dat de inbreuk op de privacy ‘in accordance with the law’ dient te zijn. Of ook is

voldaan aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit (‘necessary in a democratic society’) kan niet aan de Allan-zaak worden getoetst aangezien het EHRM daar, net als in de zaak Khan, niet aan toekomt.

De zaak Allan draait echter, zoals gezegd, met name om de behandeling van art. 6 EVRM. De Nederlandse praktijk moet dus getoetst worden aan de twee hiervoor genoemde eisen: zou de verklaring in ongeveer dezelfde vorm en inhoud ook zijn afgelegd zonder inmenging en waren de gesprekken niet de functionele equivalent van een verhoor?

In de Amsterdamse zaak valt op dat de informant dagelijks contact had met de politie over zijn voortgang, en met misleiding (ontsnapping, plannen voor drugszaken) het vertrouwen van verdachte had ingewonnen. Vast staat dan ook dat zonder de inmenging van justitie in de vorm van het inzetten van de gestuurde detentie-informant de bekende verklaring (in deze vorm) niet verkregen zou zijn. In hoeverre er sprake is geweest

*De twee eisen zijn: zou de verklaring ook zijn
afgelegd zonder inmenging en waren de gesprekken
niet de functionele equivalent van een verhoor?*

van een situatie gelijk aan een verhoor is op basis van de uitspraak lastig vast te stellen; van belang hierbij is de duur van de gesprekken, van wie het initiatief uitging, of er een officieel verhoor aan was voorafgegaan, of verdachte ingesloten werd in één ruimte met de informant, et cetera.

In de Almelose zaak tegen De V. blijkt uit het gebruikte bewijsmiddel dat de verdachte níét van plan was te bekennen. Dit zou wijzen op een aantasting van de door het EHRM genoemde keuzevrijheid. Daarmee is echter nog niet gesteld dat deze verklaring níét verkregen zou zijn indien de informant niet zou zijn ingezet. Uit de uitspraak van de rechtbank blijkt namelijk dat De V. zich ook tegen andere gedetineerden had uitgelaten over zijn aandeel in de vuurwerkkramp, zodat de verklaring wellicht ook via een andere weg had kunnen worden verkregen. De rechtbank oordeelt verder (naar aanleiding van een

beroep op het niet-gegeven zijn van de cautie) dat er door de informant niet een aan een verhoor gelijke situatie is gecreëerd.

ZWIJGRECHT IS ABSOLUUT RECHT

De uitspraak van het EHRM in de zaak Allan onderstreept nog eens het door het Hof consequent ingenomen standpunt dat het zwijgrecht een absoluut recht is waaraan niet getornd dient te worden. Op het moment dat een verdachte duidelijk te kennen heeft gegeven van dat recht gebruik te willen maken, mogen justitiële autoriteiten niet via misleiding of andere kunstgrepen proberen een dergelijke verklaring tóch te krijgen. Daarmee zou de keuzevrijheid die een verdachte op basis van het nemo tenetur-beginsel behoort te hebben, geweld worden aangedaan. Uit de overwegingen van het Hof kan nog worden afgeleid dat wanneer de verdachte zich in een preciaire situatie bevindt

(verdachte, gedetineerd, onder druk) dit in nog sterkere mate geldt, aangezien zijn eigen sociale vangnet dan is weggenomen en hij dus volledig afhankelijk is van de autoriteiten.

Het inzetten van de gestuurde detentie-informant zal over het algemeen alleen gebeuren op het moment dat verdachte zich consequent op zijn zwijgrecht beroept, en zal dan gepaard moeten gaan met misleiding of kunstgrepen om het vertrouwen van de verdachte te winnen. Op dat moment wordt een inbreuk gemaakt op het nemo tenetur-beginsel en vindt een schending van art. 6 EVRM plaats. Het laat zich aanzien dat deze uitspraak het gebruik van de gestuurde detentie-informant aanzienlijk problematischer maakt dan tot nu toe in Nederland werd aangenomen.¹⁰ ●

NOTEN

- 1 Case of Allan vs. the United Kingdom, Application number 00048539/99, 5 november 2002.
- 2 Advocaten bij Cleerdin & Hamer Advocaten.
- 3 Case of Khan vs. The United Kingdom, application number 00035394/97, 12 mei 2000.
- 4 Case of Saunders vs. the United Kingdom, Application number 00019187/91, 17 December 1996; 'The right not to incriminate oneself is primarily concerned with respecting the will of an accused person to remain silent and presupposes that the prosecution in a criminal case seeks to prove the case against the accused without resort to evidence obtained through methods of coercion or oppression in defiance of the will of the accused'.
- 5 Allan vs. the UK, Judgement para. 50.

- 6 Allan vs. the UK, Judgement para. 52.
- 7 Art. 126j regelt de inzet van een informant bij het bestaan van een redelijk vermoeden van schuld, terwijl art. 126qa van toepassing is in de zogenaamde vroegsporingsfase. Art. 126v ten slotte formuleert de eisen bij de inzet van een burger als informant
- 8 Resp. Rb. Amsterdam 8 november 2001 en Hof Amsterdam 7 oktober 2002, te vinden op www.rechtspraak.nl
- 9 Rb. Almelo 22 augustus 2002, www.rechtspraak.nl
- 10 Dit zal namelijk strafprocessuele consequenties moeten hebben; zie hierover o.a. Paul de Hert en Bert-Jaap Koops, 'Privacy is nog steeds een grondrecht', in AA 50 (2001) 12.

aar een betere beroepsethiek

De publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur

De beroepsethiek van de moderne advocaat dreigt op te lossen in een verschaald nutsdenken, mede omdat advocaten morele dilemma's aan het zicht onttrekken. Omdat de balie in de democratische rechtsstaat een publieke taak heeft, moeten in elk geval de argumenten die worden gebruikt ter rechtvaardiging van het professionele handelen, worden verbeterd. Tussen maximalistische eisen en minimalistische praktijken ontwaart Marc Loth een realistische tussenpositie.

Zijn bijdrage¹ kan ook worden gezien als inleiding op de nieuwe rubriek 'Het ethisch peil van...', hierna, waarin de komende maanden het morele gehalte van individuele advocaten wordt gemeten.

prof. mr. M.A. Loth²

hoogleraar inleiding tot de rechtswetenschap en rechtstheorie

'Dus u denkt een eerzaam beroep te hebben gekozen?' Met deze uitdagende vraag opent Alan Dershowitz – een van Amerika's toonaangevende strafadvocaten – zijn boek *Letters to a young lawyer*.³ Voor mij, als een van de weinige niet-advocaten in deze zaal vol advocaten, is dit een nogal riskante opening. Een stevige *disclaimer* is dan ook op zijn plaats; wat ik van het advocatenberoep weet ontleen ik niet aan eigen ervaring als advocaat, maar aan wat ik vanachter de groene tafel heb gezien, als rechter, en aan wat ik heb gelezen, als wetenschapper. En toch wil ik het graag hebben over een gevoelig onderwerp als de beroepsethiek van de advocaat. Niet vanuit de moralistische motivatie om te vertellen wat wel en niet mag, maar in een poging om de publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur in de hedendaagse samenleving af te bakenen. Daarmee raak ik aan de moeizame relatie tussen de beroepsethiek en de wetten van vraag en aanbod, waar de titel van dit congres – 'Het spel of de knikkers?' – naar verwijst. Moeizaam, maar niet onmogelijk; de opgave is derhalve niet om te kiezen tussen het spel *of* de knikkers, maar om een evenwicht te zoeken tussen het spel *en* de knikkers.

OPTIMISTEN EN PESSIMISTEN

Is er dan iets mis met het morele gehalte van de advocatuur? De meningen over de stand van het beroep zijn zelden zo verdeeld geweest als nu. Volgens de optimisten is het nooit beter gegaan. De advocatuur is 'booming business', de kantoren groeien en fuseren, de verdiensten stijgen, de dienstverlening wordt efficiënter en de expertise specialistischer. Natuurlijk zijn er tegenslagen, maar die kunnen

het best worden overwonnen door met verhoogde inspanning op de ingeslagen weg voort te gaan.⁴ Hebben de optimisten gelijk? Of heeft de advocatuur in haar onstuitbare opmars onderweg iets verloren? Volgens de pessimisten deelt de advocatuur in een crisis van de juridische professie, die ten diepste een morele crisis is. Door de toenemende verzakelijking van de beroepsuitoefening zouden advocaten het zicht hebben verloren op de morele grondslag van hun beroep. Zonder moreel kompas zijn zij stuurloos in het mijnenveld van morele dilemma's waarvoor de dagelijkse beroepspraktijk hen plaatst.⁵ Dat vertaalt zich in een verschraling van de publieke betekenis van de advocatuur, een verharding van de professionele verhoudingen, een toenemend aantal morele ontsporingen en ten slotte ook problemen in de privé-sfeer (zelfs het toenemend aantal *burn-outs* wordt in dit verband genoemd).⁶

Hoewel de tegenstellingen bij ons minder scherp zijn dan in de VS, is het debat tussen de optimisten en de pessimisten ook hier van belang. De reden is dat zij berusten op verschillende concepties van de juridische professie in het algemeen, en van de advocatuur in het bijzonder. Daar zou ik graag wat dieper op in willen gaan.

Om een beter zicht te krijgen op de discussie – en op wat er op het spel staat – zal ik in de eerste plaats die achterliggende concepties onderzoeken op hun merites. Vervolgens wil ik proberen een meer realistische tussenpositie te schetsen, uitgaande van de rechtsstatelijke taak en positie van de advocatuur. Ten slotte wil ik ingaan op de vraag welke consequenties die tussenpositie heeft voor wat wij normaliter onder de beroepsethiek van de advocaat verstaan.

floris kilianus/02

TWEE CONCEPTIES

Mag ik u twee beelden van de advocaat in strafzaken voorhouden? Het eerste is een van de klassieke prenten van Daumier, waarop wij een advocaat zien die voor zijn cliënt een vurig pleidooi houdt ten overstaan van de rechter. De advocaat probeert de rechter te overtuigen van de onschuld van zijn cliënt en zo bij te dragen aan een juiste uitkomst van het proces. Het is overigens wel een spotprent; klachten over de advocatuur zijn zo oud als het beroep zelf en Daumier was een meester in de verbeelding daarvan.

Het tweede beeld is een persfoto van een moderne strafadvocaat aan het werk. Het toont een advocaat (het gaat mij niet om de persoon) die buiten het paleis van justitie met een mobiele telefoon het verloop van het proces binnen volgt. De toga is vervuld voor de regenjas; de advocaat verricht zijn werk niet ten overstaan van de rechter, integendeel, hij heeft zich aan het proces onttrokken. De inzet is niet de overtuiging van de rechter, maar de sturing van het verloop van het proces. Wie deze beelden tot zich laat doordringen, realiseert zich dat de rol van advocaten in het strafproces drastisch is veranderd. Dat is overigens slechts een constatering (geen waardering), ik kom op dit beeld nog terug.

Deze verandering mag misschien exemplarisch worden genoemd voor de ontwikkeling van de advocatuur in het algemeen. In 1925 vergaderde de Nederlandse Advocatenvereniging over de vraag of de

Door het verlies van een gedeeld professioneel ideaal lijkt de advocatuur een zakelijke onderneming als ieder ander te zijn geworden

advocatuur moest worden gezien als een beroep of een bedrijf, een *nobile officium* (edel ambt) of een *zaak van negotie* (handel). Met één tegenstem koos de vergadering voor het eerste alternatief.⁷ Het bijzondere van deze klassieke beroepsopvatting is dat zij de publieke verantwoordelijkheid als het definiërende kenmerk van de advocatuur aanwijst. Die publieke verantwoordelijkheid hoeft zich niet te vertalen in een politieke rol voor de advocatuur – hoewel zij die van tijd tot tijd wel speelt – maar vooral in haar beroepsopvatting. Volgens dit beeld staat de beroepsuitoefening in dienst van de rechtsbedeling, de zorg dat iedere justitiabele toegang tot het recht krijgt. De *pro Deo*-praktijk als ereplicht is daarvan het resultaat. De verantwoordelijkheid voor de rechtsbedeling brengt tevens mee dat de advocaat – hoewel hij of zij staat voor de belangen van de cliënt – tevens oog heeft voor de gerechtvaardigde belangen van de wederpartij. De advocaat is dan ook minstens evenzeer een bemiddelaar tussen partijen en een *gatekeeper* van de rechtsorde, als een instrument in handen van de cliënt.

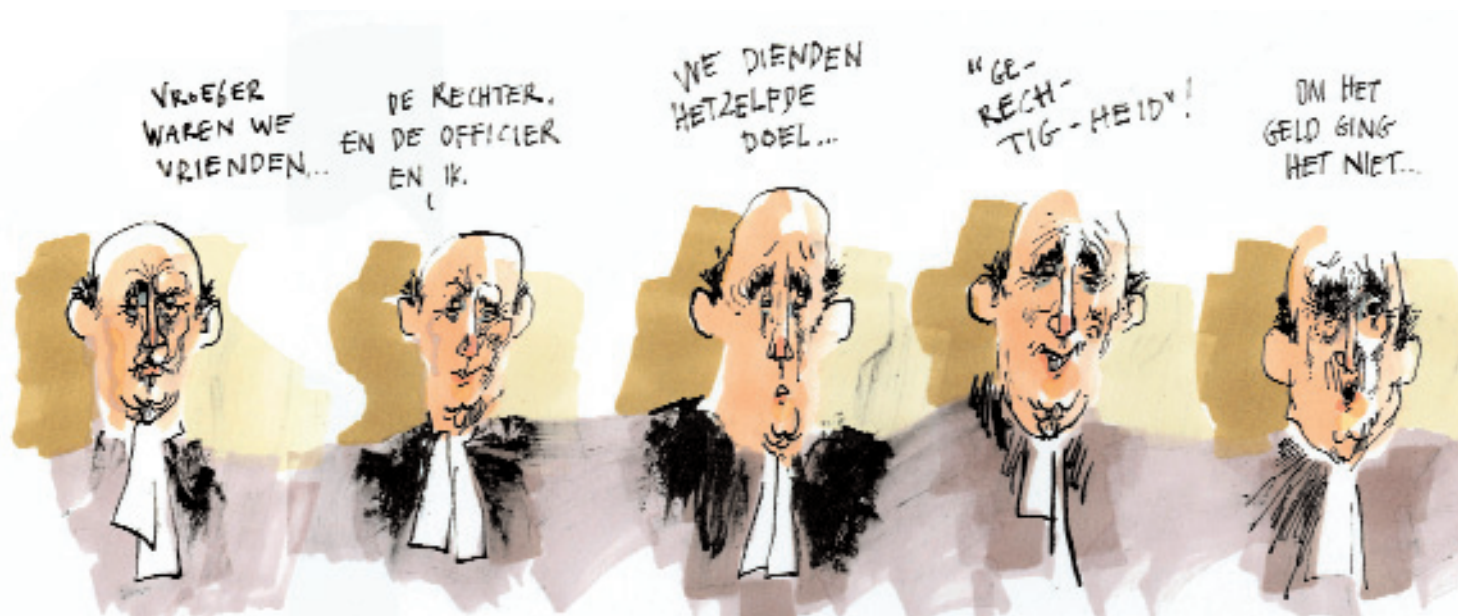
Deze publieke taakopvatting vormt de achtergrond van een aantal andere waarden,

die het beroep van de advocaat definiëren. In een decreet uit de Franse tijd in 1810 werden die waarden als volgt samengevat: rechtschapenheid, nauwgezetheid, belangeloosheid, afstandelijkheid en onafhankelijkheid, waarheids- en rechtvaardigheidsliefde, en opkomen voor de zwakke en onderdrukte belangen ('la probité, la délicatesse, le désintéressement, le désir de la conciliation, l'amour de la vérité et de la justice, un zèle pour les faibles et les opprimés'). Het is de taal van de deugdenethiek, die ons nu misschien niet meer zo aanspreekt. Toch geloof ik dat deze waarden impliciet nog steeds een rol spelen, zij het minder als karakterdeugden dan als kwaliteitseisen voor een goede dienstverlening (hoewel ik daaraan moet toevoegen dat zij daarmee wel goeddeels van hun publieke lading zijn ontdaan).

ONTTOVERING

Voor de ontwikkeling van de beroepsethiek van de advocatuur zijn drie ontwikkelingen van belang:⁸

- de eerste is uiteraard de voortschrijdende marktwerking, die het beeld van de advocaat als *professional* heeft veranderd in dat van de *businessman*;

Een gebruik van verdedigingsrechten dat niet gericht is op weerlegging van de verdenkingen, kan niet in het belang van de verdediging zijn

- de tweede is de exponentiële groei en schaalvergroting van de advocatuur, zowel in aantal advocaten als omvang van de kantoren. Dat was slechts mogelijk doordat de samenstelling verregaand is gedemocratiseerd;⁹
- de derde is de toenemende specialisatie van de kennis van de advocaat, die zich heeft ontwikkeld van generalistische geleerde rechtskennis naar specialistische expertise en juridische dienstverlening.

Deze ontwikkelingen hebben het beeld van de advocatuur ingrijpend veranderd. ‘Waar is de nobiliteit gebleven?’, zo luidde de kop boven een reportage in het *Nederlands Juristenblad* over 75 jaar juristerij in Nederland.¹⁰ Door het verlies van een gedeeld professioneel ideaal lijkt de advocatuur een zakelijke onderneming als ieder ander te zijn geworden. Advocaten zijn hun vanzelfsprekende positie kwijt, die gebaseerd was op een gedeelde afkomst en een gemeenschappelijk wereldbeeld. De advocatuur ervaart daarmee dezelfde onttovering van de wereld die andere professies eerder hebben ervaren en die Weber zelfs karakteristiek achtte voor de modernisering van de samen-

leving. ‘This loss of culture is final’, aldus Anthony Kronman – voormalig decaan van Yale Law School – die zich daarmee tot één van de meest uitgesproken pessimisten maakt.¹¹

PROBLEEMOPLOSSER

Er is echter ook een optimistischer beoordeeling van de ontwikkelingen, zoals ik al zei, die zich oriënteert aan een moderne conceptie van de advocatuur. Volgens dit meer pragmatische beroepsbeeld hebben de geschetste ontwikkelingen geresulteerd in een versterking van de onderlinge concurrentie, rationalisering van de bedrijfsvoering, en een verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening. Volgens de Amerikaanse rechter en rechtseconoom Richard Posner vormde de advocatuur van oudsher een soort gilde, gekenmerkt door kartelvorming en een bijna mystieke verering van de eigen methoden en waarden. ‘Bad professionalism’ is de term die hij daarvoor gebruikt.¹² De marktwerking heeft de advocatuur eindelijk in de moderne tijd gebracht.

Tegelijkertijd wordt die moderne tijd gekenmerkt door het uiteenvallen van de politieke en morele consensus in de samenle-

ving in een baaiert van overtuigingen en leefstijlen. De meningen over de richting van de samenleving en over de morele betekenis van de advocatuur zijn verdeelder dan ooit. Tegen die achtergrond doet de advocaat er het best aan om zich te beperken tot de verbetering van zijn expertise, aldus Posner, en de inzet daarvan voor de meest biedende cliënt. De advocaat is daarmee veranderd van een generalistische, humanistisch geïnspireerde connaisseur van de juridische casuïstiek in een rationele probleemoplosser. Dat is ‘good professionalism’, althans volgens Posner, en met hem de andere optimisten.¹³

TUSSEN FILOSOOF EN TECHNOCRAAT

Tot zover de beide concepties van de advocatuur. Wie heeft er nu gelijk? In mijn opvatting schieten de beide concepties tekort, zij het op vergelijkbare gronden. De klassieke benadering heeft te weinig oog voor de ontwikkeling van de advocatuur; zij blijft steken in een nostalgisch verlangen naar een *paradise lost* van verloren idealen en laat ons uiteindelijk met lege handen achter.¹⁴ Aan de moderne benadering valt echter een soortge-lijk verwijt te maken, zij het in omgekeerde zin. Doordat zij de geschiedenis als ballast beschouwt, plaatst zij het professionele handelen in de sleutel van een verschaald nutsdenken. Daarmee wordt een derde weg afgesloten, namelijk de herinterpretatie van de idealen van de advocatuur in het licht van gewijzigde omstandigheden.

Vervolgens is er ook een meer inhoudelijk bezwaar, dat wij eveneens in spiegelbeeld zien terugkeren bij de beide concepties. Het betreft de rol van de beroepsethiek; waar de klassieke benadering wordt gekenmerkt door een wel erg hooggestemde ethiek (een moreel overschot, zouden we kunnen zeggen), daar stuit de moderne benadering juist op een te minimalistische beroepsethiek (een moreel tekort, om zo te zeggen). Of anders gezegd, benadert de advocaat in de klassieke conceptie bijna het beeld van Plato’s koning-filosoof, daar transformeert de moderne conceptie de advocaat in een juridische technocraat. Het eerste is misschien wat hooggegrepen, het laatste doet de advocatuur tekort. Het moet mogelijk zijn om hier een meer realistische tussenpositie te ontwikkelen.¹⁵

PIJLER VAN DE RECHTSSTAAT

Het uitgangspunt daarvan is dat de advocatuur haar werk niet geïsoleerd doet, maar in een context die niet te reduceren is tot economische processen en marktwerking. De advocatuur is immers één van de pijlers van onze rechtsstaat, en dat gegeven impliceert reeds een morele grondslag voor haar functioneren. De taak van de advocatuur in een democratische rechtsstaat is de burger toegang te bieden tot het recht en aldus diens belangen (letterlijk) tot hun recht te laten komen. Als zodanig vervult de advocaat een afwijkende, maar complementaire rol ten opzichte van de officier van Justitie of de rechter. Vanwege dat complementaire karakter vervult de advocaat zijn publieke rol *door middel van de behartiging van de belangen van de cliënt*. Daaruit volgt echter niet – zoals veelal verdedigd wordt – dat die publieke rol geheel opgaat *in* de individuele belangenbehartiging; daarnaast en daarboven impliceert zij ook een zekere verantwoordelijkheid voor de rechtsbedeling (zoals trouwens ook in de inleiding op de gedragsregels 1992 wordt overwogen, waar het gaat over een ‘wezenlijke rol in de rechtsbedeling’, waarvan de vervulling een ‘goede rechtsbedeling’ dient te bevorderen, waarin ook het ‘openbaar belang’ is betrokken).

Hoever die verantwoordelijkheid strekt, staat wel ter discussie. De advocaat is geen *officer of the court*, zoals de Engelsen dat zo mooi noemen, maar hij is evenmin een *hired gun* die voor elk doel kan worden ingezet. Tussen deze uitersten dient een grens te worden getrokken. Waar ligt die grens? Welke normatieve restricties bepalen het speelveld van de advocaat? Tegen de achtergrond van de rechtsstatelijke taak en positie van de advocaat, zijn drie soorten restricties voor zijn professionele handelen te onderscheiden, te weten: een *commitment* aan de rechtsorde, minimale eisen van *fair play* en een verantwoordelijkheid voor de toegang tot het recht. Ik zal ze achtereenvolgens toelichten.

LICHTMEESTER VAN HET TONEEL

Stellen dat een *commitment* aan de rechtsorde grenzen stelt aan het professionele handelen van de advocaat, is in zekere zin het intrap-

De gedachte dat er geen andere normatieve restrictie is voor het professionele handelen dan het recht, rechtvaardigt een moreel anything goes, een verdwijntruc

pen van een open deur. Volgens vaste rechtspraak is de advocaat immers in zijn beroepsuitoefening gebonden aan het recht, inclusief het tuchtrecht.¹⁶ Toch is het goed deze gedachte nog eens te verwoorden, omdat de rechtsorde geen vaststaand gegeven is. Paradoxaal genoeg heeft haar ontwikkeling tot wat Koopmans een ‘pluriforme rechtsorde’ noemt, het sturend vermogen van het recht aangetast en daarmee de ruimte voor strategisch handelen van de advocaat vergroot. Men kan met het recht vele kanten uit – steeds meer kanten – zoals iedere advocaat weet.

Tijdens een pleidooi waarop ik onlangs zat, merkte één van de pleiters op dat advocaten de ‘lichtmeesters van het toneel’ zijn. Dat is een mooi beeld dat niet beperkt is tot de feiten, maar zich uitstrekt tot het recht. Waar rechters steeds de regels dienen te interpreteren tegen de achtergrond van waarden en beginselen, doen advocaten vrijelijk nu eens een beroep op de tekst van de regel, dan weer op de ratio van de regeling, al naargelang het uitkomt. Strategisch gebruik van het recht is uiteraard geoorloofd. Afgezien van de behartiging van de belangen van de cliënt is daarmee nog een ander publiek belang gediend, namelijk de ontwikkeling van de rechtsorde. Men kan met het recht vele kanten uit, maar ook weer niet alle kanten. Hoe rekkelijk ook, de taal, methoden en waarden van de rechtsorde stellen toch restricties aan het handelen van de advocaat. Sommige dingen kunnen of mogen gewoon niet worden gezegd of gedaan. Wie zich daar niet aan houdt, is letterlijk buiten de (rechts)orde; de *consiglieri*, de advocaat in kwade zaken, valt op deze grond over de rand.

MISBRUIK PROCESRECHT

Dat brengt mij op de minimale eisen van *fair play*, die grenzen aan het professioneel handelen stellen. In moreel gewicht variëren

zij van normen van procesetiquette – betreffende de wisseling van stukken bijvoorbeeld, of de toegang tot de rechter – tot beperkingen aan de categorie list, leugen en bedrog. Het is evident dat het intimideren of bewerken van getuigen, het manipuleren van akten of het wegmaken van bewijsmateriaal, niet aan deze maatstaf voldoen. Het is minder evident hoe ver de verantwoordelijkheid van de advocaat voor het geregelde verloop van een procedure reikt. Vooral in het strafrecht is dat een *hot debated issue*, waarbij ik mij als buitenstaander niet aan de indruk kan onttrekken dat de publieke verantwoordelijkheid van de advocaat soms met een grote verdwijntruc uit beeld wordt getoverd. De eerste premisse is dan dat de raadsman in het strafproces geen zelfstandige procespartij is, de tweede dat de verdachte vrij is in zijn verdediging, en de weinig verrassende conclusie luidt dat oneigenlijk gebruik of misbruik van procesrecht onmogelijk is.¹⁷ Zo wordt de publieke taak van de advocaat in het strafproces wel heel erg dun.

Het komt mij voor dat de advocaat in het strafproces een zelfstandige verantwoordelijkheid behoudt ten aanzien van de verdediging. Allereerst is de advocaat uiteraard volledig verantwoordelijk voor het gebruik van zijn eigen bevoegdheden in de procedure, zoals het vrije verkeer met de verdachte. Voorts draagt hij of zij ook een professionele verantwoordelijkheid voor de wijze waarop de verdachte van diens bevoegdheden gebruikmaakt. Dat gebruik kan door de rechter worden getoetst; niet aan het doel waarvoor die bevoegdheid is gegeven (dat zou te restrictief zijn), maar wel aan het belang van de verdediging. Het belang van de verdediging is te voorkomen dat een onschuldige verdachte wordt gestraft, aldus Knigge, zodat een gebruik van verdedigingsrechten dat niet gericht is op

weerlegging van de tegen hem gerichte verdenkingen niet in het belang van de verdediging kan zijn.¹⁸ 'Maak vrijmoedig gebruik van het strafprocesrecht', aldus de werkgroep Polarisatie in de strafzaal, 'maar misbruik het niet'.¹⁹

In dat licht heeft de mobiel bellende advocaat van die persfoto zeker de grenzen verkend: de rechtbank 's-Gravenhage oordeelde dat sprake was van misbruik van procesrecht, het hof oordeelde van niet en de Hoge Raad kwam er niet aan toe.²⁰

TOEGANG

Ten slotte is er nog een verantwoordelijkheid van een andere orde, en dat is die voor de toegang tot het recht. Uit de rechtsstatelijke positie en taak van de advocatuur volgt een collectieve medeverantwoordelijkheid voor de toegang van de burger tot het recht. *Noblesse oblige*; als die afgesloten uitdrukking ergens van toepassing is, dan is het wel hier. De samenleving heeft de advocatuur van oudsher met privileges bevoorrecht – een publiekrechtelijke beroepsorganisatie, het domeinmonopolie, het verschoningsrecht – die advocaten een voorsprong geven in de concurrentie met andere commerciële dienstverleners als fiscalisten of accountants. Is het dan niet redelijk dat de samenleving als tegenprestatie van de beroepsgroep mag verwachten dat zij die privileges ten minste gebruikt waarvoor zij bestemd zijn, namelijk partijen te vertegenwoordigen of bij te staan ten overstaan van de rechter? Wie die vraag bevestigend beantwoordt, erkent daarmee dat de advocatuur medeverantwoordelijk is voor een behoorlijke spreiding van de rechtsbedeling.

ANDERE BEROEPSETHIEK

Uit het voorgaande volgt dat ik een beroepsethiek voorsta die het midden houdt tussen een minimalistische opvatting en een maximalistische opvatting. Dat vraagt een toelichting. Onder advocaten heerst nogal eens de gedachte dat er geen andere normatieve restrictie is voor zijn of haar professionele handelen dan het recht (inclusief het tuchtrecht). Gecombineerd met een positivistische methodologie van 'alles wat niet verboden is, mag'²¹, ontardt de beroepsethiek zo in een

minimale plichtenmoraal.²² Deze *non-accountability view*, zoals zij in de VS treffend wordt genoemd, rechtvaardigt een moreel *anything goes* (wéér een verdwyntruc).²³ Een advocaat heeft de bevoegdheid om namens zijn cliënt aangifte te doen – om een actueel voorbeeld van deze redenering te geven – ongeacht de omstandigheden waarin, of de motieven op grond waarvan dat gebeurt; het resultaat is dat een schijn van belangenverstrengeling wordt gewekt.²⁴

Gelet op de rechtsstatelijke rol van de advocatuur reikt haar publieke taak verder, zo heb ik betoogd, en omvat zij zowel een verantwoordelijkheid voor de toegang tot het recht als voor de wijze waarop in het recht wordt opgetreden. Daaruit volgt echter ook weer niet dat de advocaat verantwoordelijkheid draagt voor de handel en wandel van zijn cliënt, of voor de juiste uitkomst van het proces. Met name vanuit wetenschappelijke hoek wordt nogal eens gepleit voor deze *moral activist view* – bij ons door Kaptein²⁵ en in de VS door David Luban²⁶ – maar ik zie niet goed welke andere legitimatie zij heeft dan de eigen morele opvatting. In zijn professionele handelen mag de advocaat geen eigenbelang nastreven, of zelfs maar die schijn wekken, maar hij of zij hoeft natuurlijk ook niet in het algemeen belang te handelen (wat dat dan ook is).

ASPIRATIEVE BEROEPSOPVATTING

Tegen de achtergrond van de rechtsstatelijke positie van de advocatuur, is de beroepsethiek niet meer of minder dan een aanvul-

ling op de aangegeven publieke verantwoordelijkheid. Wanneer onder advocaten een te beperkte opvatting zou bestaan over hun beroepsethiek – zoals de morele activisten menen – dan rijst de vraag hoe die kan worden uitgebreid. Hoe kan een minimale beroepsethiek worden verbreed tot een meer aspiratieve beroepsopvatting? Ik zou drie manieren kunnen bedenken om het morele gehalte van de beroepsuitoefening te vergroten²⁷.

- De eerste is een *verrijking van de methode* van de beroepsethiek tot een meer interpretatieve benadering, waarin de gedragsregels voor de advocatuur worden geherdefinieerd in het licht van haar professionele idealen. Dat levert niet alleen een meer restrictieve beroepsethiek op, maar ook een herijking van de beroepsidealen in het licht van de eisen van de tijd.
- De tweede is een *verdieping van de bronnen* van de beroepsethiek tot die motieven die ook in het persoonlijke leven ons handelen motiveren²⁸. De scheiding tussen de beroepsmoraal en iemands persoonlijke moraal houdt op een zegen te zijn, wanneer de eerste gedragingen legitimeert die de tweede nooit zou toelaten (het zogenaamde institutionele excuus) of wanneer de onderlinge spanning een bron van frustratie wordt (de *burn-outs* komen weer in beeld).
- De derde is een *uitbreiding van het domein* van de beroepsethiek tot de alledaagse dilemma's die soms al te makkelijk met vaste procedures of vuistregels van hun

morele betekenis worden ontdaan. Zowel de kwaliteit van ons werk, als die van ons werkzame bestaan, is gediend met morele reflectie over de problemen die zich daarvoor lenen (en niet met verdwyntrucs).

KWALITEIT VAN ARGUMENTEN

Tien jaar geleden betoogden De Groot-Van Leeuwen en Schuyt dat advocaten meesters zijn in het wegredeneren van morele dilemma's. Zij onderscheidten maar liefst zes redeneerpatronen die worden gebruikt om morele kwesties te omzeilen: de juridisering van morele dilemma's, wijzen op een morele arbeidsverdeling, de selectie van zaken, de vlucht in een specialisatie, een stoïcijnse beroepshouding, en uiteindelijk de exit-optie.²⁹ De suggesties die hier worden gedaan moeten vooral worden gezien als een remedie tegen de ontwijking van morele kwesties in de advocatuur, of tegen al te eenvoudige oplossingen voor morele dilemma's.

Hiermee is niet op voorhand gezegd dat die dilemma's op een andere wijze zullen worden opgelost dan tot dusver, hoewel dat

Advocaten juridiseren morele dilemma's en wijzen op een morele arbeidsverdeling

ook niet onaannemelijk is. Ten aanzien van de hiervoor aangehaalde voorbeelden – misbruik van procesrecht, politieke aangifte – is op zijn minst morele twijfel gerechtvaardigd. Maar zelfs als die conclusie niet wordt gedeeld, lijkt toch in elk geval de rechtvaardiging van het professionele handelen voor verbetering vatbaar. De kwaliteit van de argumenten dient kortom te worden verbeterd, welke conclusies men uiteindelijk ook zal bereiken. En daarvoor is nodig dat de beroepsethiek voor advocaten wordt verrijkt met professionele idealen, wordt verdiept tot de persoonlijke morele opvattingen, en wordt uitgebreid tot de reflectie over alle morele aspecten van de beroepspraktijk.

BEROEPSMOTIVATIE

'Het spel of de knikkers?' Die vraag kan ook betrekking hebben op de beroepsmotivatie van de advocaat. Waarom heeft u eigenlijk voor de advocatuur gekozen? In zijn boek *Meaningful work, rethinking professional ethics* betoogt Mike Martin dat professionals zich niet alleen laten leiden door financiële motieven, zoals de beeldvorming wil, maar ook door opvattingen over goed vakmanschap en morele betrokkenheid. 'Craft, compensation and moral concern', zijn de motieven in de beroepsuitoefening onder andere in de advocatuur.³⁰ Als dat zo is, dan is er genoeg reden voor vertrouwen in de toekomst van de advocatuur. ●

NOTEN

- 1 Licht gewijzigde tekst van een lezing gehouden voor het jonge baliecongres 2002 'Het spel of de knikkers' op 7 november 2002 te Groningen.
- 2 Hoogleraar Inleiding tot de rechtswetenschap en rechtstheorie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, raadsheer-plv. in het Gerechtshof Amsterdam en rechter-plv. in de Rechtbank 's-Gravenhage.
- 3 Alan Dershowitz, *Letters to a young lawyer*, Basic books 2001, p. 79.
- 4 Een van de meest prominente optimisten is de Amerikaanse rechter en rechtstheoreticus Richard A. Posner, *The problematics of moral and legal theory*, Cambridge (Mass.) 1999.
- 5 Tot de meest prominente pessimisten behoren Anthony T. Kronman, *The lost lawyer, failing ideals of the legal profession*, Cambridge (Mass.)/London 1993, en Mary Ann Glendon, *A Nation under lawyers, how the crisis in the legal profession is transforming American society*, Cambridge (Mass.) 1994. De controverse wordt uitgebreid besproken in A.M. Hol en M.A. Loth, *Iudex mediator; naar een herwaardering van de juridische professie*, preadvies voor de vereniging voor de bestudering van de wijsbegeerte van het recht, in: *Rechtsfilosofie en rechtstheorie* 2001/1, pp. 9-57.
- 6 Zie Benjamin Sells, *The soul of the law, understanding lawyers and the law*, Rockport 1994.
- 7 E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland*, 1798-1998, Deventer 1998, pp. 90-98.
- 8 Voor de historische ontwikkeling verwijs ik, behalve het genoemde werk van Henssen, naar P.A. Wackie Eysten, '75 jaar advocatuur in Nederland', in: *NJB* 2000, pp. 108-117, en Jakko gunst, 'Advocatuur in Nederland (1970-2000); externe ontwikkelingen en organisatorische aanpassingen', in: W. Arts, R. Batenburg en P. Groenewegen (red.), *Een kwestie van vertrouwen, over veranderingen op de*

- markt voor professionele diensten en in de organisatie van de vrije beroepen*, Amsterdam 2001, pp. 50-73.
- 9 Voor de cijfers verwijs ik naar L.E. de Groot-van Leeuwen en C.J.M. Schuyt, 'Ethische dilemma's', in: *Wat de advocaat betaamt*, jubileumuitgave NOVA 1992, p. 75.
- 10 Drs. K. Versteegh, 'Waar is de nobiliteit gebleven?', in: *NJB* 2000, pp. 70-78.
- 11 Kronman, a.w., p. 370.
- 12 Posner, a.w., pp. 185-190.
- 13 Posner, a.w., pp. 106-111.
- 14 Zoals Posner terecht aanvoert, a.w., p. 199.
- 15 Zie daarover uitgebreider A.M. Hol en M.A. Loth, t.a.p.
- 16 De advocaat beoefent zijn beroep binnen de kaders van de rechtsstaat, aldus De Roos, in de beroepseed ligt de verplichting aan het recht al besloten (*Vademecum strafzaken*, Hoofdstuk 2, *Het tucht-recht voor advocaten*, pp. 5 en 6).
- 17 Enigszins gechargeerd weergegeven is dit toch de redenering van Taru Spronken, *Verdediging, een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken*, Deventer 2001, pp. 316-334. Zie ook A.A. Franken en T. Prakken, 'Verdediging in strafzaken: oproep tot een grondslagendiscussie, bijdrage voor een congres', in: *NJB* 1999, pp. 1635-1639.
- 18 G. Knigge, 'Misbruik uitgesloten?', in: *RM Themis* 2000, pp. 1 en 2.
- 19 *Polarisatie in strijd met een goede procesorde?* Bevindingen van de werkgroep *Polarisatie in de strafzaal*, rapportage maart 2000, Trema 2000/5, p. 187.
- 20 Voor de uitspraak van de rechtbank verwijs ik naar *NJB* 1999, pp. 619-620, de beslissing van het hof d.d. 19 maart 1999 is gepubliceerd in *NJ* 1999, 475, en die van de Hoge Raad d.d. 27 mei 1999 in *NJ* 1999, 635.

- 21 Zie daarover William H. Simon, *The practice of justice, a theory of lawyer's ethics*, Cambridge (Mass.)/London 1998, pp. 1-25.
- 22 Zie W. van der Burg, 'Morele beroepsdeformatie. Enkele hypothesen over de professionele moraal van juristen', in: L.E. de Groot-van Leeuwen en L.H.A.J.M. Quant, *Ethiek en het juridisch beroep*, 's-Gravenhage 1995, pp. 13-34.
- 23 Zie ook Susan D. Carle, *Lawyer's duty to do justice: a new look at the history of the 1908 canons*, in: *Law and social inquiry* 1998, pp. 1-44 (met name pp. 3-6), aan wie het onderscheid tussen een 'non-accountability view' en een 'moral activist view' is ontleend.
- 24 Zie Y. Buruma, 'Over haat zaaïen en stemmen oogsten', in: *NJB* 2002, p. 1024.
- 25 H.J.R. Kaptein, 'Het recht doen zegevieran is het vak van de advocaat', *Advocatenblad* 1995(1), pp. 286-291.
- 26 David Luban, *Lawyers and justice, an ethical study*, New Jersey 1988, p. 160.
- 27 Zie uitgebreider M.A. Loth, 'Het spel én de knikkers; beroepsethiek voor advocaten in beweging', in: *Het spel of de knikkers*, congresbundel jonge baliecongres 2002, met name pp. 44-50.
- 28 Zie hierover Gerald J. Postema, 'Moral responsibility in professional ethics', in: *The ethics of lawyers*, David Luban (ed.), New York 1994, pp. 27-57.
- 29 A.w, pp. 98 en 99.
- 30 Zie Mike W. Martin, *Meaningful work, rethinking professional ethics*, New York/Oxford 2000, pp. 21-31, wiens bevindingen voor Nederland lijken te worden ondersteund door Jakko Gunst, 'Het spel of de knikkers? Een rechtssociologische bijdrage voor en over nieuwkomers in de advocatuur', in: *Het spel of de knikkers*, bundel jonge baliecongres 2002, met name p. 25.

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? En hoe kunnen we dit te weten komen zonder spionnen en afluisterapparatuur?

Daniela Hooghiemstra
journalist

mr. drs. J. de Jong van Lier (geb. 1964; beëdigd 1995), Enschede
Bekendste zaak:
Gedupeerden van piramidespelen

Gelooft u in God?

Nee.

In iets anders?

Nee.

Aan welke norm toetst u uw eigen handelen?

Als anarchistisch baasje doen regels mij niet zoveel. Mijn morele opvattingen zijn eerder vage noties.

Bent u veel tijd kwijt met het recenseren van uw eigen gedrag of handelwijze?

Ja.

Welke historische figuur vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

Joop den Uyl.

Welk spreekwoord, religieuze tekst of gezegde vat uw normen- en waardepatroon het best samen?

Immanuel Kants categorische imperatief: Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.

Confronteert u anderen met uw morele opvattingen?

Ja, maar met mate.

Voelt u zich weleens schuldig?

Ja.

Hoe lost u dat op?

Als ik jegens een ander onaardig ben geweest, bespreek ik dat meestal met die persoon.

Met welke waarden bent u opgevoed?

Eerlijkheid, liefde, hard werken. Ondanks de goddeloosheid was ons ouderlijk huis doordrongen van de calvinistische norm van 'streng zijn voor jezelf'.

Heeft u respect voor uw vader en/ of uw moeder?

Niet in alle aspecten van hun persoonlijk-

Foto: Toma Tudor

heid, maar wel waar het gaat om hun bedoe-ling om voor anderen 'het goede' te doen, waaraan zij meer dan gebruikelijke zorg besteden.

Heeft u vaak het gevoel dat uw persoonlijke vrijheid ten onrechte wordt ingeperkt door anderen?

Nee.

Worstelt u met de consequenties die uw eigen handelingen voor anderen kunnen hebben?

Ja.

Heeft u weleens iemand geslagen? Verbaal vernederd? Bedrogen? Materiële schade berokkend?

Ja.

Wat was daarvan de reden?

Boosheid en het mij onvoldoende realiseren van de gevolgen van mijn eigen macht of kracht. *Vindt u overspel een zonde?*

Het woord zonde heeft voor mij weinig betekenis, maar in mijn relatie hoort overspel er niet bij, al mag ik graag naar vrouwelijke schoonheid kijken. Seks is iets heel intiem, zo intiem dat het de zeer bijzondere band met mijn partner markeert. Seks met een ander zou een devaluatie van die band betekenen. Daar is dus geen denken aan. Ik vertrouw erop dat mijn echtgenote dat ook jegens mij respecteert.

Wanneer heeft u voor het laatst excuses aangeboden?

Een week of twee geleden (ik tel de onbeduidende 'sorry-mededelingen' niet mee).

Hoe vaak schaamt u zich?

Altijd.

Bloost u weleens?

Zelden zichtbaar.

Vindt u tafelmanieren belangrijk?

Nee.

Aan welke andere etiquette in de dagelijkse omgang hecht u waarde?

Luisteren.

Prins Bernhard heeft zich het lot aangetrokken van uw cliënt. Nog voordat de zaak is begonnen, pleit hij hem of haar vrij in de Telegraaf. Wat doet u? Als hij niet de vader van het staatshoofd zou zijn, zou ik met zijn bemoeienis geen probleem hebben. Omdat hij dat wel is, vind ik het zeer onzorgvuldig en niet rechtsstatelijk. Maar als de prinselijke bemoeienis in het voordeel van mijn cliënt zou uitvallen – wat ik overigens betwijfel – zou ik een fles whisky leegdrinken en het voorval zo snel mogelijk proberen te vergeten. In het omgekeerde geval zou ik natuurlijk een hoop heisa maken.

Soms moet ik cliënten meedelen dat ik niet bereid ben alles eruit te halen wat er in zit; ze lopen dan trouwens zelden naar een ander

Vindt u dat uw maatschappelijke rol als advocaat verder gaat dan waarborging van het recht van iedere burger op verdediging?

Ja, het doel van ons werk is naast het optreden voor cliënten, ook het verwezenlijken van rechtvaardigheid.

U kunt een gevaarlijke moordenaar/ grote beurs-fraudeur/ illegale giflozer/ terrorist vrij krijgen door een vormfout. Aarzelt u?

Als de geschonden norm niet strekt tot bescherming van uitgangspunten van fair trial, beroep ik mij niet op de vormfout. Dat ik daarmee mogelijk tuchtrechtelijk fout handel, neem ik op de koop toe. Het komt voor dat ik cliënten moet meedelen dat ik niet bereid ben alles eruit te halen wat er in zit; ze lopen dan trouwens zelden naar een ander.

Maakt u zich zorgen over milieuvervuiling?

Ja.

Raapt u weleens papertjes of ander vuilnis op dat niet op straat hoort te liggen?

Nee.

Iemand gooit een lege zak chips op straat.

Zegt u daar wat van?

Ja. In dergelijke gevallen pleeg ik toe te snellen, de zak op te pakken, en hem aan de desbetreffende persoon te geven, zeggend: 'U liet deze zak vallen'.

Op straat geeft iemand u een schop omdat u hem in de weg loopt. Trapt u terug?

Meestal ben ik krachtiger met woorden dan met mijn voeten. Ik zou – opgefokt – de verbale confrontatie aangaan, wetende dat ik goed ben in hard wegrennen.

In de tram wordt voor uw ogen de portemonnee uit iemands tas gestolen. Wat doet u?

Ik grijp in, ook als mij dat op een pak slaag kan komen te staan.

Op straat wordt een jongen door drie anderen in elkaar geslagen. Wat doet u?

Ik zal proberen de vechters aan te spreken in de hoop ze tot bedaren te brengen, maar maak ook een eigen veiligheidsafweging.

U ziet op tv dat iemand in elkaar is geslagen.

Omstanders deden niets. Wat is uw conclusie?

Boosheid

U ziet toevallig dat uw kind een reep Mars steelt uit een winkel. Het personeel heeft niets in de gaten.

Wat doet u?

De reep gaat terug en een tuchtigend gesprek volgt. Maar ik geef mijn kind niet aan. Ik ga immers ook niet de politie bellen als ik zelf te hard heb gereden.

Wat moet uw kind (later) in elk geval leren?

Anderen ter wille zijn, uit de rats helpen, dat vind ik belangrijk.

U geeft een feestje. Een goede vriend van u drinkt stevig en vertrekt per auto. Die avond rijdt hij een man aan. De man is door het ongeluk blijvend arbeidsongeschikt geraakt. Uw vriend smeekt u niet te getuigen over zijn drankgebruik. Wat doet u?

Ik getuig wel.

Kunt u zich situaties voorstellen waarin u uw beroepsgeheim moet schenden?

Ja.

Wat is uw definitie van liegen?

De werkelijkheid verdraaien. Dat is lang niet altijd verkeerd en soms zelfs heel nobel.

Wanneer heeft u voor het laatst gelogen?

Een halfuur geleden.

Kunt u bevriend zijn met iemand die met voornemen heeft gehandeld in aandelen?

Ja. Ik heb er geen bezwaar tegen dat mijn vrienden zwaktes hebben.

Kunt u bevriend zijn met iemand die de belasting heeft ontdoken?

Ja.

Kunt u bevriend zijn met iemand die heeft gestolen?

Ja.

Kunt u bevriend zijn met iemand die een moord heeft gepleegd?

Ja.

En in de tegenwoordige tijd? (iemand die steelt, moordt, etcetera)

Ja. De vriendschap loopt natuurlijk wel een deuk op, temeer als eigenbelang van de dader prominenter is.

Omdat u zo'n goede advocaat bent, nodigt koningin Beatrix u uit voor een intiem diner. Ook Jorge Zorreguieta staat op de gastenlijst. Wat doet u?

Ik ga wel, zal me verdiepen in de rol van deze Zorreguieta en als dat de indruk die ik van hem heb bevestigt, zal ik hem vriendelijk bij

een glaasje champagne met een stiff upperlip de meest netelige vragen stellen. Het risico dat Hare Majesteit mij niet meer zal uitnodigen, neem ik voor lief.

Idem: ex-generaal Videla staat op de gastenlijst.

Zie vorige vraag. Maar ik zou het zelfs opblazen tot een openbaar schandaal.

Tijdens het diner komt aan de orde dat Jorge Zorreguieta eigenhandig demonstranten heeft vermoord.

Na het diner wordt u nadrukkelijk gevraagd om hier geen ruchtbaarheid aan te geven. Wat doet u?

Ik zal laten weten dat ik voorshands niet van plan ben het verzoek te honoreren, maar mij ook bereid tonen om daar in een rustige omgeving nog eens over te praten.

U bent lid van de VVD. Een andere partij vraagt u voor een ministerspost. Wat doet u?

Als die andere partij de PvdA zou zijn, zou ik mij zeer vereerd voelen te zijn gevraagd.

Maar ik vind het wisselen van partij uit carriërelustheid fout. Ministers dienen de hele samenleving. Dat kun je niet verantwoord doen vanuit baantjesjagerij. ●

Ethisch peil: 8

Voor een 'anarchistisch baasje' heeft het gedrag van De Jong van Lier een opvallend hoog ethisch gehalte.

Hoewel hij geen vaste normen heeft, is hij streng voor zichzelf waar het gaat om wat zijn handelingen kunnen betekenen voor anderen. De uitkomst van de worsteling met die afweging telt voor hem zwaarder dan enig ander vastomlijnd principe. (Tolerant) individualisme in combinatie met streng zelfonderzoek leveren hem een hoog cijfer op.

College van Afgevaardigden 29 november 2002

Van verordening naar richtlijn

Jan Pieter Nepveu
journalist

Tijdens de vergadering van het College van Afgevaardigden (29 november) overhandigde Marek Guensberg de voorzittershamer aan Jeroen Brouwer, maar niet voordat hij de klachten- en geschillenregeling inhoudelijk ongeschonden door de vergadering gelooft had.

Om tien uur stipt waren veel afgevaardigden nog onderweg naar het zaaltje op de zevende verdieping van de Jaarbeurs. Tussen Den Haag en Utrecht stond een file van twintig kilometer, en de treinen reden met vertraging. Een kwartier later dan voorzien opent Marek Guensberg, nog eenmaal als algemeen deken, de vergadering. Velen van de ongeveer zestig aanwezige afgevaardigden, zijn er voor het eerst. Guensberg heet hen welkom: 'U zult merken dat het goed toeven is in het College.'

Eerst volgen de mededelingen door de Algemene Raad. Els Unger (gefinancierde rechtshulp) zegt dat de Orde na de financiële toezeggingen door minister Donner, weer meewerkt aan de uitvoering van het Convenant Kwaliteitswaarborging Advocatuur. De gefinancierde rechtshulp krijgt een publieke en een private tak. De loketten waar de mensen gratis eenvoudige adviezen ontvangen, blijven publiek. Voor iets verdergaande rechtshulp zorgt de gefinancierde advocatuur, die daardoor jaarlijks zo'n dertigduizend advieszaken extra krijgt. Ongeveer 170 medewerkers van de Bureaus voor Rechtshulp stappen over naar de advocatuur. 'Dat is hard nodig, omdat met het huidige aantal gefinancierde advocaten die dertigduizend nieuwe advieszaken niet behandeld kunnen worden.'

BENIEUWD

Telkens terugkerende thema betreft de wet Melding Ongebruikelijke Transacties (MOT). Guensberg vermoedt dat de Raad van State kritiek heeft op de wijze waarop de nieuwe Europese witwasrichtlijn wordt overgenomen in de AMvB. Een advocaat die bijvoorbeeld een cliënt verlinkt en deze daar op attendeert, zou een misdrijf begaan. De Algemene Raad vindt dat ongepast. Guensberg: 'Wij kunnen ons voorstellen dat ook de Raad van State er wat vragen over heeft.'

Het spraakmakende onderwerp 'no cure no pay' zal komend

voorjaar op de agenda staan, belooft Guensberg. Een speciale commissie gedragsregels bekijkt momenteel de voors en tegens van no cure no pay. Guensberg gaat er niet verder op in en zegt dat hij ook zelf benieuwd is welke richting de discussie neemt.

De volgende agendapunten gaan snel. Waarnemend deken Jeroen Brouwer geeft uitleg bij de jaarstukken van het Pensioenfonds, die het College meteen goedkeurt. Afke Gerritsen (portefeuille opleiding) laat haar licht schijnen over enkele 'niet bijzonder opwindende' wijzigingen in de Stageverordening, die na een korte gedachtewisseling over punten en komma's unaniem aangenomen worden.

GEEN UITRUIL

Veel meer tijd vergt de Richtlijn klachten- en geschillenregeling Advocatuur. Het is niet voor het eerst dat het College die bespreekt. 'Maar het is wel de eerste keer dat we het over een richtlijn hebben,' zegt Guensberg. De belangrijkste bezwaren tijdens vorige bijeenkomsten betroffen de invoering van een verplichte klachtenfunctionaris voor alle advocatenkantoren, die een bureaucratische en financiële last op de kleine kantoren zou leggen. De klachtenregeling zou ook te bevoogdend zijn. 'De verordening zoals wij die hebben voorgesteld, heeft het niet gehaald,' contateert Guensberg. 'Maar er is nimmer bestreden dat de doelstelling juist was. Men vond klachtenopvang op kantoren van groot belang.'

De Algemene Raad bepleit daarom de regeling inhoudelijk te handhaven maar van een concept-verordening te veranderen in een richtlijn. Goedkeuring door het College is dan eigenlijk niet meer nodig, maar Guensberg verwacht dat een richtlijn meer gezag krijgt als het College ermee instemt.

De fracties krijgen het woord. De meeste kunnen zich vinden in het idee van een klachtenregeling, maar vragen zich af wat de status

BESLUITEN

1. Rechtshulp

Alle Bureaus voor Rechtshulp worden in 2003 omgevormd tot loket of tot advocatenkantoor. Om de omvorming synchroon te laten verlopen is een commissie ingesteld bestaande uit dekenen uit alle hofressorten onder voorzitterschap van AR- lid Els Unger.

2. Audits

De Algemene Raad probeert ongeveer 700 eenmanskantoren alsnog te bewegen de audit aan te vragen.

3. Meldplicht voor advocaten

De Algemene Raad brengt verslag uit van het overleg met de ministeries van Justitie en Financiën over de meldplicht voor advocaten. De aMvB is nog niet gereed. Waarschijnlijk is er een kritisch advies van de Raad van State.

4. De advocaat als ‘officer of the court’?

De Algemene Raad verwacht de komende jaren een discussie over de rechtsstatelijke taak van de advocaat, nu minister Donner hierover geprononceerde opvattingen heeft.

5. No cure no pay

De uitgebreide overlegcommissie gedragsregels werkt aan een discussienotitie die in de Collegevergadering in maart 2003 zal worden besproken.

6. Benoemingen

Hof van Discipline

mr. J.Sj. Dijkstra lid per 1 januari 2003.

7. Raad van Discipline 's-Gravenhage

mr. H.A.H.W. Meijer lid per 1 december 2002

mr. J.H.M. Nijhuis plv. lid per 1 december 2002

mr. C.C.J. Hiebendaal plv. lid per 1 december 2002.

8. Raad van Discipline Amsterdam

mr. V.R. de Meyere plv. lid per 1 januari 2003.

9. Raad van Discipline 's-Hertogenbosch

mr. A.L.W.G. Houtakkers lid per 1 januari 2003

herbenoeming mr. J.J.M. Goumans per 1 januari 2003

10. Goedkeuring jaarstukken pensioenfonds 2001

Het College keurt de jaarrekening goed.

11. Wijziging Stageverordening

Het College stemt unaniem in met de voorgestelde wijzigingen in de Stageverordening 1988.

12. Richtlijn klachten- en geschillenregeling Advocatuur

Het College keurt de concept richtlijn klachten- en geschillenregeling met enkele wijzigingen goed.

13. Concept reglement Geschillencommissie Advocatuur

Het College becommentarieert het concept. De Algemene Raad zal de bemerkingen meenemen en bespreken en op het onderwerp terugkomen in de Collegevergadering maart 2003.

14. Begroting 2003 en Meerjarenraming 2004/2005

Het College stelt de begroting met algemene stemmen vast.

15. Besluit tot vaststelling financiële bijdrage 2003

De financiële bijdrage 2003 wordt vastgesteld conform het voorstel van de Algemene Raad.

16. Verzekeringen rond de klok

In het kader van de Centrale Controle Verordeningen zal expliciet gevraagd worden of advocaten verzekerd zijn in het geval een nevenpraktijk wordt gevoerd.

17. Wijziging noten Stageverordening 1988

Wijziging noten Verordening Permanente Opleiding

Wijziging Besluit aanmerken als opleiding met noten

De wijzigingen worden voor kennisgeving aangenomen.

AGENDAPUNTEN COLLEGEVERGADERING MAART 2003

- No cure no pay
- Concept reglement Geschillenregeling Advocatuur

Data Collegevergaderingen in 2003

- 27 maart 2003;
- 25 juni 2003;
- 2 oktober 2003;
- 28 november 2003.

van een richtlijn is. J. Peek (Breda) vindt het ‘ongelukkig’ dat de regeling die eerder verworpen is, nu weer opduikt als richtlijn. De Bredase fractie vermoedt bovendien politieke redenen die samenhangen met ‘de grote uitruil’. Deze uitruil, door afgevaardigden al eerder gesuggereerd maar door Guensberg steeds ontkend, zou erop neerkomen dat de Orde de klachten- en geschillenregelingen betaalt en Justitie de tuchtrechtspraak. Peek haalt zich met zijn vermoedens de ergernis van de algemeen deken op de hals. ‘Er is géén grote uitruil,’ zegt Guensberg, ‘en al helemaal niet nu wij komen met de simpele aanbeveling “Lieve advocaten, wees zo vriendelijk om dit te doen”. Daarvan gaat Den Haag echt niet juichend door de gangen.’

J. Knepelhout (Rotterdam) laat er ‘namens een grote fractie’ geen misverstand over bestaan dat Rotterdam zich sterk maakt voor een klachtenregeling. Maar het dwingende karakter ervan bevalt Knepelhout niet. ‘U zegt dat je het niet hoeft te doen, maar het is wel een dringende aanbeveling. U zou mij heel gelukkig maken als u die laatste zin schrapt en zegt: iedereen behoort een klachtenregeling te hebben, punt.’

*De meeste fracties vragen zich af
wat de status van een richtlijn is*

KRACHTIGE AANBEVELING

H. Doeleman (Amsterdam) blijft niet achter en is ‘namens een derde van de Nederlandse advocatuur’ juist blij dat, nu de verordening van de baan is, de Algemene Raad ten minste met een richtlijn gekomen is. ‘Iedereen heeft er belang bij dat de dekenen niet dag en nacht bezig zijn met “mopperklachten”.’ Er zijn ook fracties die het vooral betreuren dat de verordening is ingetrokken. P. van Wersch (Arnhem) is niet overtuigd door de bezwaren tegen de verordening, maar sluit zich aan bij de meerderheid. Als die een richtlijn wil, dan moet dat maar. ‘We zijn voorstander van de regeling als zodanig.’

G. Bordes (Maastricht) vindt iets soortgelijks. Hij betreurt het intrekken van de verordening, maar stemt toch in met de richtlijn. ‘We zien dat nadrukkelijk als een opstap naar een verordening alsnog.’ M. le Belle (Alkmaar), op wiens verzoek de Algemene Raad tijdens de vorige vergadering de klachtenregeling niet in stemming gebracht heeft, vindt de richtlijn aanvaardbaar mits de status van de richtlijn verduidelijkt wordt. ‘Is het een aanbeveling of een krachtige aanbeveling?’

Nadat iedereen die dat wilde het woord gevoerd heeft, verdedigt Guensberg de regeling nog één keer. Hij zegt dat de balie zich nooit voor ontevreden cliënten mag verschansen. ‘De Algemene Raad ziet het nut van een klachtenregeling zeer nadrukkelijk en heeft maar één drijfveer: de wetenschap

dat een laagdrempelige en snelle klachtenopvang op kantoor, uitermate effectief werkt. Het hebben van oor en oog voor de cliënt biedt voor 90 procent van de problemen een oplossing.'

De suggestie van Le Belle om de bedoeling van de richtlijn te verduidelijken en te benadrukken dat een klachtenfunctionaris aanbevolen wordt, maar geen verplichting is, neemt Guensberg over. Met deze aanpassing verwerft de richtlijn de steun van vrijwel de voltallige vergadering. De richtlijn doet nu dus een krachtige aanbeveling aan advocaten om zich aan te sluiten bij de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur, welke regeling door de Algemene Raad door middel van gerichte voorlichting onder de aandacht van het publiek zal worden gebracht.

PREMATURE NOSTALGIE

Na de pauze staat de overdracht van het dekenaat op de agenda, maar eerst moeten nog wat andere punten behandeld worden. Guido Schakenraad (Rechtspraak) presenteert het Concept reglement Geschillenregeling Advocatuur, die op de jaarvergadering landelijk gelanceerd is. Sindsdien staat voor elk kantoor de weg naar de Geschillencommissie open. Het College kan niet anders dan het reglement, opgesteld in samenwerking met consumentenorganisa-

ties, ter kennisgeving aannemen. 'Het is een bestaand reglement dus dat moeten we niet overdoen,' zegt Schakenraad.

De begroting 2003 is volgens de afgevaardigden goed onderbouwd en geeft geen aanleiding tot lastige vragen, zodat Guensbergen slotte toch nog tamelijk snel toekomt aan zijn afscheid. Hij heeft daarover gemengde gevoelens ('mixed feelings'). Een klein beetje opgelucht is hij, want het dekenaat had veel momenten waar hij tegenop had gezien. 'Maar het viel altijd mee, en heel vaak zeer mee. Dus echte opluchting voel ik niet. Is het droefenis? Dat ook niet. Het dekenaat komt op een voorspelbaar moment, het einde overvalt mij niet. Ik voel geen verdriet, maar wel premature nostalgie. Ik zal veel van het ordeleven missen.'

De oudste afgevaardigde, P. Peters uit Zwolle, biedt Guensberg een blijk van waardering aan. Naar kennelijk Overijssels gebruik is dat geen Rolex en geen fiets maar: een bos bloemen.

Guensberg richt zich tot zijn opvolger

Jeroen Brouwer. 'De laatste weken zul je je vaak hebben afgevraagd waarom je geen nee hebt gezegd. Je krijgt veel steun van de Algemene Raad, het Bureau, het College en de vele commissies, maar wanneer het er op aan komt, sta je er alleen voor.' Hij overhandigt Brouwer de voorzittershamer en krijgt een staande ovatie.

Brouwer neemt het woord met een kwinkslag: 'De positie van waarnemend deken vond ik een heel prettige: wel de veren maar niet de pek.' Hij heeft Guensberg de laatste maanden natuurlijk van dichtbij kunnen observeren. Hoe krijgt Guensberg zijn nare boodschappen er toch altijd weer doorheen? Het antwoord zit in de 'truc met de bril'. Brouwer: 'Iedereen is vermoeid en Guensberg neemt zijn bril af. Hij vertelt zijn harde boodschap en zegt vervolgens: "Wat werken wij toch prettig samen".'

Den Haag gaat echt niet juichend door de gangen vanwege onze aanbeveling

'Lieve advocaten, wees zo vriendelijk dit te doen'

(advertentie)

Pinstripe
TRANSLATION SERVICES

THE LAST WORD IS STYLE

JURIDISCH VERTALEN EN TOLKEN

Vertalingen (ook beëdigde) in alle gangbare talencombinaties.
Tolkaassistentie bij rechtszaken en arbitrages, congressen en seminars,
inclusief geluidstechniek en cabines.

Pinstripe Translation Services
Tel. 010 465 19 35
Fax 010 465 18 93
E-mail info@pinstripe.nl

Statensingel 193b
3039 LM Rotterdam
Website www.pinstripe.nl

Den Haag transparant

Actueel en gebruikersvriendelijk

OPmaat

Kijk op Internet voor demo
of proefabonnement
opmaat.sdu.nl

Voor meer informatie
of de folder:
tel. (070) 378 98 82

e-mail: helpdesk@sdu.nl

**Online toegang tot de meest
actuele overheidsinformatie:**

- Alle officiële publicaties in
de oorspronkelijke opmaak
- Uitgebreide zoekfuncties
- Uw persoonlijke interesse-
profiel en e-mailattending

Zijn buitendienstfunctie is Peter op het lijf geschreven.

Fraude. Het is overal. Op dinsdagmiddag om 14.26 uur in Peter's achtertuin bijvoorbeeld. Omdat zijn bus er was afgestopt dat Peter zijn werkweek besloot met klanten bezaken. Conform zijn bezukswijze.

Fraude? Schalke & Partners heeft de customer sleutels. Of helpt u het voorkomen. Gewoelige zaken als vermoeden van in- of externe diefstal, oplichting, bedrijfsoplossing, productvervalsing, kwabbeling, afpersing, dubieuze schades en onrechtmatig schadeverzuim. Ook u kunt er zeker mee te weten krijgen. Meer ook voor screenings en security-audit is het goed het zaken voor het erkeken te nemen. Schalke & Partners. Direct. Doortastend. Door de wet gevend.

Schalke & Partners bv

leven uw buitendienst in -praktijk

MET DE NEUS OP DE FEITEN

info@schalke.nl T 070 832.11.44 www.schalke.nl
Eindhoven - Amsterdam - Antwerpen - Brussel

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

- De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?
- De erfenissen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?
- Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxiseerd en hoe waardeert ik zijn smart?
- De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?
- De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?
- De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. Bins, arts RGA

Laan 20
25 12 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wv.nl
www.binsmedical.com

FIF 33

RECHTSPER- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocaat en het bedrijfsleven.
Voorkomend in bedrijfsrechtzaken in binnen- en buitenland.

- overmatig schadeverzuim
- arbeidsrechtzaken
- fusies
- overnamecontrole
- handelsinformatie
- publiekrechtzaken

Telefoon : 010 - 477 33 22 E-mail : info@fif33.nl
Fax : 010 - 477 08 30 Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochure om voor een contactpunt aan diensten.

Bureaurooster: Hoofdkantoor: 185, 3021 DM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25290, 3001 BR Rotterdam

Meesterlijke vacatures
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

TEL 010 - 240 06 05

het innen van declaraties?

Als een cliënt niet betaalt moet dan de gewone rechter worden bezocht of de Raad van Toezicht? En wat als de cliënt in het geheel niet reageert?

Het innen van declaraties bij onwillende cliënten is voor advocaten geen sinecure, dit in verband met de begrotingsprocedure die ons recht met de art. 32-40 van de Wet tarieven in burgerlijke zaken (WTBZ) al bijna 160 jaar kent.¹

De vraag die bij non-betaling van een declaratie altijd moet worden gesteld, is of de begrotingsprocedure bij de Raad van Toezicht moet worden gevolgd dan wel de gewone rechter moet worden geadieerd. De hoofdregel – onlangs nog door de Hoge Raad bevestigd² – lijkt gemakkelijk: in geval van een geschil over de *hoogte* van het bedrag van de declaratie dient de begrotingsprocedure te worden gevolgd. Ook als een derde (bijv. rechtsbijstandverzekeraar) zich tevoren bereid heeft verklaard de kosten van rechtsbijstand van de cliënt te voldoen, dient in geval van geschil over de *hoogte* van de declaratie de begrotingsprocedure te worden gevolgd.³

De Hoge Raad heeft duidelijk gemaakt dat er niet een weg naar de burgerlijke rechter openstaat als de *reden* van het geschil over de *hoogte* van de declaratie buiten het letterlijke beoordelingskader van art. 30 WTBZ (belang en moeilijkheid van de zaak, alsmede de aan de zaak bestede tijd) ligt.⁴

In casu werd betoogd dat in verband met

de slechte afloop van meerdere procedures de declaratie had moeten worden gematigd.

In een eerder arrest had de Hoge Raad al bepaald dat bij geschillen over de declaratie, die niet de *hoogte* van het gedeclareerde bedrag betreffen, de art. 32-40 WTBZ toepassing missen en de weg naar de burgerlijke rechter dus wél openstaat.⁵ In het zich voordoende geval berustte de weigering van de cliënt om de declaratie te voldoen op de stelling dat hem was toegezegd dat hij niet behoefde te betalen.

Dat arrest sloot aan bij een richtinggevende uitspraak van het Hof van Discipline, waarin werd geoordeeld dat als de verschuldigdheid van het honorarium op andere gronden wordt betwist, voor de advocaat slechts de weg van een gewone procedure voor de rechter openstaat.⁶ Tevens oordeelde dat Hof dat de begrotingsprocedure slechts gevolgd kan worden als de zaak waarvoor wordt gedeclareerd als een burgerrechtelijke zaak kan gelden. Op dat oordeel sluit een recent vonnis van de Haagse rechtbank aan, waarin een bevoegdheidsincident werd verworpen omdat partijen een geschil hebben over de *hoogte* van declaraties in een zuiver bestuursrechtelijke zaak.⁷

GEEN KIK

Met deze regels is nog wel om te gaan, werkelijke problemen doen zich pas voor als de cliënt na de ontvangst van de declaratie(s) geen kik geeft, maar ook niet betaalt, zodat het de advocaat niet duidelijk is wat de reden van non-betaling is en dus evenmin of hij zich tot de Raad van Toezicht of tot de gewone rechter moet wenden. Dat laatste lijkt de beste keuze,⁸ maar niet zelden wordt door de (voormalig) cliënt dán pas naar voren

gebracht dat hij bezwaar heeft tegen de omvang van de declaratie. Tot op heden is het in de lagere jurisprudentie gebruikelijk dat de advocaat dan in zijn vordering niet-ontvankelijk wordt verklaard, omdat de in de art. 32-40 WTBZ geregelde begrotingsprocedure de aangewezen rechtsgang blijkt te zijn.⁹

Ten aanzien van de kosten van de – vergeefse – procedure bij de burgerlijke rechter wordt, afhankelijk van de vraag of die node-loos zijn aangewend, verschillend geoordeeld; soms wordt de (voormalig) cliënt in de kosten veroordeeld,¹⁰ soms worden de kosten gecompenseerd¹¹ en in een enkel geval is de advocaat in de kosten veroordeeld, omdat niet was gebleken dat deze had geïnformeerd naar de grond van zijn voormalig cliënt om betaling te weigeren, zodat hij het aan zichzelf te wijten had dat hij niet wist dat de niet-betaling zijn oorzaak vond in een geschil over de *hoogte* van de declaratie.¹²

REAGEREN

Mij is niet gebleken dat in de gepubliceerde jurisprudentie bij de burgerlijke rechter ooit een beroep op rechtsverwerking is gedaan, behoudens in de zaak die leidde tot het als eerste genoemde arrest van de Hoge Raad. Daar werd dat beroep echter voor het eerst in cassatie gedaan, een zogeheten ontoelaatbaar novum, zodat het buiten behandeling is gebleven.¹³

Niettemin wordt in oude jurisprudentie al aangenomen dat degene die een factuur ontvangt en niet protesteert, geacht moet worden met aantal en prijs akkoord te gaan en door niet onmiddellijk te protesteren het recht verwerkt alsnog over de prijs te reclameren.¹⁴ Ik zou menen dat hetzelfde geldt

voor de cliënt die een declaratie zonder protest behoudt en taal noch teken geeft op aanmaningen en verzoeken om aan te geven wat de reden van non-betaling is. Weliswaar levert naar vaste jurisprudentie van de Hoge Raad een enkel stilzitten geen rechtsverwerking op, maar wel daar waar handelen is geboden.¹⁵ Handelen - reageren - van de cliënt is geboden, omdat de advocaat er belang bij heeft om tijdig te weten wat de eventuele bezwaren van de cliënt tegen de declaratie zijn. Daarop dient hij immers zijn strategie af te stemmen: 'of die declaratie ter begroting moet worden' voorgelegd dan wel of hij zich met zijn vordering tot betaling tot de gewone rechter moet wenden. ●

NOTEN

- 1 Wet van 29 december 1843, Stb. 66, tot 1 januari 1964 geheten Tarief justitiekosten en salarissen burgerlijke zaken.
- 2 HR 12 oktober 2001, *NJ* 2002, 165, rov. 3.5.1.
- 3 HR 26 februari 1988, *NJ* 1989, 28 m.nt. WHH.
- 4 Zie het in noot 2 aangehaalde arrest, rov. 3.5.2.
- 5 HR 18 juni 1993, *NJ* 1994, 4 (m.nt. HER), rov. 3.5.; zie ook (al) Hof Den Bosch 18 april 1957, *NJ* 1958, 32 en Rb. Maastricht 12 april 1990, *NJ* 1990, 822.
- 6 HvD 8 mei 1989, *Advocatenblad* 1990-1, p. 12.; vgl. Rb. Amsterdam 27 januari 1976, *NJ* 1976, 525, *Advocatenblad* 1976-6, p. 330-332 m.nt. De Sl., voor een volledig erkende, maar niet betaalde, declaratie.
- 7 Rb. Den Haag 20 november 2002, rolnr. 02.1831 (nog niet gepubliceerd).
- 8 en in geval van verstek de enige, vgl. Hof Den Haag 5 november 1975, *NJ* 1976, 346 en Hof Arnhem 12 januari 1977, *Advocatenblad* 1980-20, p. 500-502, m.nt. St.
- 9 Rb. Den Bosch 5 maart 1982, *NJ* 1983, 142, *Advocatenblad* 1982-10, p. 220 m.nt. St. Ktg. Eindhoven 25 september 1986, *Advocatenblad* 1986-22, p. 538-539; Rb. Zwolle 2 december 1987, *NJ* 1988, 905, *Advocatenblad* 1988-12, p. 276-277 m.nt. HvS; Rb. Dordrecht 1 juni 1988, *NJ* 1989, 328, *Advocatenblad* 1989-2, p. 60-61, *TvA* 1989-6, p. 163-164; Rb. Zwolle 22 september 1993, *PrG*. 1994-2, nr. 4021, p. 57-59 (overigens onbevoegd-verklaring i.p.v. niet-ontvankelijkverklaring).
- 10 Zie van noot 9 de vonnissen van Kantongerecht Eindhoven en van Rb. Zwolle 2 december 1987.
- 11 Zie van noot 9 de vonnissen van Rb. Dordrecht en van Rb. Zwolle van 22 september 1993.
- 12 Zie van noot 9 het vonnis van Rb. Breda.
- 13 HR 12 oktober 2001, *NJ* 2002, 165, rov. 3.4.
- 14 Zie *Contractenrecht II-A* (Y.G. Blei Weissmann), nr. 244.
- 15 HR 25 februari 1994, *NJ* 1994, 450 m.nt. PHS, rov. 3.3.

reacties

DE STAGE EN DE 40-URIGE WERKWEEK

Mr. A, advocaat-stagiaire, heeft een arbeidscontract voor 36 uur per week. Aan het eind van de stage verlengt de Raad van Toezicht (RvT) de stage met 4 maanden omdat mr. A geen 40 uur per week gewerkt heeft. De Algemene Raad (AR) boog zich in een disciplinaire uitspraak d.d. 29 november 2002 over de vraag of een werkweek van 36 uur als een volledige werkweek moet worden aangemerkt. Deze vraag beantwoordt zij ontkennend. De AR leest in de artikelen 8 lid 3 (laatste volzin) en 9b lid 2 (tweede volzin) in samenhang met art. 8 lid 2 Stageverordening 1988 dat, vanwege het feit dat een stage bij deeltijdwerken – minimaal 20 uren per week – niet langer mag duren dan zes jaren, een voltijdse werkweek dus 40 uren bedraagt. De AR vindt steun voor dit standpunt in de Nota van Toelichting bij de Stageverordening. De AR stelt verder dat ten aanzien van de advocatuur het gebruikelijk is een volledige werkweek (minimaal) 40 werkuren telt. De RvT heeft volgens de AR geen beoordelingsvrijheid bij het verlengen van de stage wegens werken in deeltijd.

Van oude stempel

De Advocatenwet beoogt onder meer de kwaliteit van de rechtsbijstand te garanderen, omdat advocaten in veel instanties het procesmonopolie beheersen. Maar, wanneer

ben je een goed advocaat? Een cliënt kan nergens nagaan of een advocaat wel of niet een goed dienstverlener is. Er is namelijk geen kwaliteitscertificering. Elke advocaat met zeven jaar ervaring (verder stelt men geen vereisten aan de 'lesbevoegdheid') mag een nieuwe advocaat opleiden. Behalve de patroon toetst niemand of het werk van de stagiair(e) voldoende kwaliteit kent. Het is onder stagiair(e)s een bekend gegeven dat veel patroons voor hun stagiair(e) onvoldoende tijd hebben. De officiële beroepsopleiding stelt weinig voor (hetgeen ook geldt voor de patroonsrapportage) en er is geen 'examen' aan het eind van de stage dat toetst of je in drie jaren iets wijzer bent geworden. Er zijn – naar mijn mening – onvoldoende objectieve criteria aan de hand waarvan gemeten wordt of je na het voltooien van je stage wel of geen goed advocaat bent geworden. Om onder meer deze redenen zie ik niet in waarom zonder een nader afwegingsmoment een stage verlengd moet worden bij het vervullen van een 36-uurse werkweek.

Recent vond plaats het congres 'Advocaat leef je nog' naar aanleiding van de burn-out klachten en de hoge uitval onder jonge advocaten. Uitval wordt met name in de hand gewerkt door de overbelasting van de (jonge) advocatenpraktijk en de rat-race die men kennelijk eigen (en normaal) vindt in de

advocatuur. De AR neemt desondanks het standpunt in dat een stagiair(e) een werkweek van *minimaal* (!) 40 uren dient te vervullen om de stage binnen drie jaren te kunnen voltooien.

Een 36-uurse werkweek (dit is trouwens toch zeker geen deeltijdwerken?!) in de advocatuur lijkt mij een zeer gezonde en redelijke tijdsbesteding voor het opdoen van voldoende ervaring in drie jaren. De gebruikelijk te lezen jurisprudentie zal er bij mr. A ongetwijfeld nog bijgekomen zijn. De toegevoegde waarde van 4 *contractuele* uren extra per week ontgaat mij dan ook volkomen. Het is niet bepaald advocaat eigen om regels strikt naar de letter te interpreteren, zonder oog te hebben voor de omstandigheden van het geval. Met deze uitspraak laat de AR wederom zien 'van de oude stempel' te zijn. Men denkt kennelijk nog steeds dat *veel uren maken* bijdraagt aan het zijn van een goed advocaat. Zonder nadere motivering is dit standpunt volstrekt onbegrijpelijk, men zegt in de uitspraak namelijk helemaal niets over of *gebleken* is dat mr. A onvoldoende opgeleid is. Dat lijkt me een minimaal vereiste om in redelijkheid te kunnen concluderen dat de stage verlengd wordt met vier maanden, hetgeen een ingrijpende beslissing is.

Pochen

Veel uren maken draagt bij aan het fysiek en

geestelijk opbranden van (jonge) advocaten, aan het kunnen pochen op borrels en feesten, wellicht aan status, materieel gewin en een goed salaris, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Een goed advocaat worden valt of staat met plezier in het werk en een goede opleiding. Een 36-uurse werkweek staat vol-

gens mij aan het bereiken van de doelstelling van de Advocatenwet geenszins in de weg. Integendeel, nu houdt men nog tijd over voor andere zaken, zoals sporten, hetgeen de mentale gezondheid meer dan ten goede komt.

De kwaliteit van onze dienstverlening

wordt niet gegarandeerd door dit soort arbitraire uitspraken van de AR. Het wordt tijd dat de Advocatuur (en met name de Orde) eens van haar voetstuk afkomt en zich begeeft op de werkvloer en in de realiteit. Mensen: de tijden zijn veranderd!

(Caren Schipperus, advocaat te Nijmegen)

U OOK NOG EEN GLÜHWEIN?

Houdt u van skiën op zonnige pistes? Houdt u van exclusieve diners en de bar van een hotel? Houdt u van sneeuw? Houdt u van de volstrekte corruptie van de Permanente Opleiding Advocatuur? Laat u dan nu omkopen door Kluwer.

Vandaag kreeg ik een van berglandschappen voorziene folder van Kluwer waarin mij een ski-cursus in Zwitserland werd aangeboden, onder de wat verrassende titel 'Civiel procesrecht in de sneeuw'. Brief (kop: 'U ook nog een Glühwein?') en folder werpen prominent de aandacht op de schitterende hellingen en 'het ongedwongen contact met vakgenoten in de gemoedelijke sfeer van het Zwitserse bergdorpje'. Kluwer garandeert dat ik dagelijks om 12.30 uur op de skipiste sta. Er zijn gedurende vier ochtenden lezingjes van meesters in de rechten, maar daar sla ik me doorheen. Want 'bovendien behaalt u gedurende deze cursus al uw 16 permanente educatiepunten voor het jaar 2003 terwijl u op uw kantoor slechts drie dagen wordt gemist'. In een hoek van de folder vond ik voorts de mede-

deling dat ik mogelijk *tot 180 procent* van de kosten mocht aftrekken 'ten laste van uw winst'. Zo komt Jan Splinter door de winter.

Waar zijn Kluwer en de Nederlandse Orde van Advocaten in 's hemelsnaam mee bezig? Een Permanente Ski-Opleiding?

Het is me al eerder opgevallen dat deze zogenaamde bijscholingsdagen gekenmerkt worden door een volledige vrijblijvendheid. Je hoeft als advocaat alleen maar aanwezig te zijn. Laatst was ik bij een bijeenkomst: niemand kende de syllabus, slechts een enkeling stelde een vraag, er werd veel koffie gedronken en uiteraard uitmuntend gegeten. Een avond inclusief exclusief diner levert 4 studiepunten op. Zonder enige examenverplichting.

Ik verbaas me daarover. De enige school in Nederland waar je geen examen voor hoeft te doen is de kleuterschool, en die is al weer tien jaar geleden opgeheven. Zelfs op de golfbaan moet je nog een proeve van bekwaamheid afleggen voordat je het felbegeerde golfbewijs krijgt. Dat is toch merkwaardig? Wat maakt advocaten

beter dan andere gewone mensen?

Een advocaat die ik ontmoette keek al verlangend uit naar de zomercursus van 24 punten in Zuid-Afrika. 'Dan zit je 's ochtends met je zatte kop bij een lezing en ga je 's middags weer aan de Zuid-Afrikaanse wijn. En je bent voor anderhalf jaar klaar'.

Natuurlijk gun ik iedereen zijn vakanties. Maar ik meen dat gij in het zweet uws aanschijs uw brood zult verdienen, en niet tijdens de après-ski. En verder gun ik iedereen zijn sportieve ontspanning, maar graag op eigen kosten en niet op kosten van de belastingbetaler.

Dit is een regeling die alleen maar misbruik uitlokt. Stel eisen en toets die ook, of schaf het af zodat de kosten van de rechtsbijstand omlaag kunnen. Ik begrijp best dat je als Orde wilt voorkomen dat het met de kennis bergafwaarts gaat, maar je helpt het niet met een kabelbaan omhoog.

(mr. Jurjen Boorsma, advocaat te Den Haag)

OVERLEGGEN

Taal is hét gereedschap van ieder die juridische werkzaamheden verricht. Uit voor juridisch gebruik bedoelde teksten blijkt helaas dikwijls van onvoldoende taalbesef. Het verkeerd gebruiken van het werkwoord 'overleggen', in de zin van stukken overleggen, speelt daarbij een prominente rol.

Fiscalisten beschikken (nog) over de (bijna geschrapte) 'tante Agaath-regeling'. Voor juristen stel ik de invoering voor van de redelijkerwijs onaantastbare 'tante Véronique-regel'. Laat bij taaltwijfels *tante Véronique* imaginair overkomen, met andere woorden: behandel 'overleggen' als 'overkomen', en de juiste vorm van het woord 'overleggen' is meteen voorhanden.

Zie de volgende drie voorbeelden:

Veronique

- A.1. Tante Véronique dient direct te overkomen uit Frankrijk.
- A.2. Tante Véronique dient direct over te komen uit Frankrijk.

Toepassing

- B.1. Tante V. dient nog stukken te overleggen.
- B.2. Tante V. dient nog stukken over te leggen.

Veronique

- A.1. Tante V. overkomt uit Frankrijk.
- A.2. Tante V. komt over uit Frankrijk.

Toepassing

- B.1. Tante V. overlegt stukken.
- B.2. Tante V. legt stukken over.

Veronique

- A.1. Tante V. is overkomen uit Frankrijk.
- A.2. Tante V. is overgekomen uit Frankrijk.

Toepassing

- B.1. Tante V. heeft stukken overlegd.
- B.2. Tante V. heeft stukken overgelegd.

(J.L.A. Bouwen, kantonrechter in de rechtbank te Breda)

Permanente opleiding

AANSPRAKELIJKHEIDRECHT

14e LSA Symposion 'Causaliteit'***

datum: 31 januari 2003
docenten: prof. dr. M.G. Faure, mr. A. Hammerstein, prof. mr. A.J. Akkermans, prof. mr. W.H. van Boom, prof. mr. J.C.M. Leijten
plaats: Scheveningen
punten: 4
prijs: € 320 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

Actualiteiten en trends in het Aansprakelijkheidsrecht***

datum: 18 februari 2003, 13.30-19.00 uur
docenten: prof. mr. J. Spier, prof. mr. T. Hartlief
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 595 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

AMBTENARENRECHT

Ambtenarenrecht***

datum: 4 februari 2003, 10.00-16.30 uur en 18 februari 10.00-16.30 uur
docenten: mr. A.L.A. Tortike
plaats: Utrecht
punten: 10
prijs: € 995 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

ARBEIDRECHT

Ontslag wegens disfunctioneren, wangedrag en situatieve arbeidsongeschiktheid***

datum: 5 februari 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. dr. W.A. Zondag, prof. mr. E. Verhulst, mr. D.J. Rutgers, mr. D.J. Buijs, mr. dr. W.H.A.C.M. Bouwens
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

BESTUURS(PROCES)RECHT

Basiscursus Ruimtelijke-Orderingsrecht***

datum: 13 februari 2003, 18 februari 2003, 20 februari 2003, 09.15-16.30 uur
docenten: mr. C.M.A. Delissen-Buijnters, mr. J. Robbe, mr. H.W.J. Visser, mr. drs. M.M.H.J. Vroemen, mr. H.S. Weeda, mr. B.G. Buijs
plaats: Utrecht
punten: 16
prijs: € 1.360 geen BTW
Geoplan, tel. 020-6716121

Bestuursrecht in de praktijk***

datum: 13 februari 2003, 27 februari 2003, 13 maart 2003 en 27 maart 2003, 13.00-17.30 uur
docenten: prof. mr. B.J. Schueller, mr. A.P. Klap, mr. B.K. Olivier
plaats: Amsterdam
punten: 16
prijs: € 1.100 geen BTW
PAO Eggen Instituut UvA, tel. 020-5253407

Het nieuwe politieklaarrecht*

datum: 4 februari 2003, 13.30-16.30 uur
docenten: mr. O.J.D.M.L. Jansen, mr. R.C. Aartsen, mr. M.J.C. Houtkamp
plaats: Zeist
punten: 2
prijs: € 495 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415741

Gewijzigde Woningwet***

datum: 22 januari 2003, 09.15-16.30 uur
docenten: mr. A.G.A. Nijmeijer, mr. M.H. Blokvoort, mr. R.J. van Dam, mr. J.M.F.H. Teunissen
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 605 geen BTW
Geoplan, tel. 020-6716121

BOUWRECHT

Actualiteiten bouwen: gewijzigde Woningwet*

datum: 14 februari 2003, 13.45-17.15 uur
docenten: mr. J.Th. van Oostrum
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 215 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

FISCAAL RECHT

Actualiteiten fiscaal recht (A)*

datum: 19 februari 2003, 16.00-21.15 uur
docenten: prof. mr. E. Aardema, prof. mr. H.M.N. Schonis
plaats: Nijmegen
punten: 4
prijs: € 310
PAO CPO Katholieke Universiteit Nijmegen, tel. 024-3612256

Herstel van fouten in de winstfeer*

datum: 30 januari 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. dr. G.J.M.E. de Bont, dr. A.O. Lubbers
plaats: Utrecht
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

Inkomsten uit buitenlandse bankrekeningen*

datum: 6 februari 2003, 09.00-16.30 uur
docenten: mr. G.J. van Leijenhof, mr. J.H. Asbreuk, mr. R.J. Koopman, mr. J.J.M. Hertoghs
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

ONROERENDGOEDRECHT

Nieuwe regelgeving koop- en aannemingsrecht*

datum: 28 januari 2003, 09.30-17.00 uur
docenten: prof. mr. W.M. Kleijn, prof. mr. W.G.Ph.E. Wedekind
plaats: Hilversum
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

Studiemiddag 'Actualiteiten erfpacht-recente jurisprudentie, instrumentarium en praktijkervaringen'

datum: 19 februari 2003, 13.00-17.15 uur
docenten: prof. mr. J. de Jong, mr. E.H.M. Harbers, ir. M. de Koe, dr. J.C.G. Stam, F.J. Somsen
plaats: Soestduinen
punten: 3
prijs: € 495 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

Water en ruimtelijke ordening: kansen en bedreigingen****

datum: 5 februari 2003, 14.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. A. van Hall, mr. M. Dekker
plaats: Amersfoort
punten: 2
prijs: € 25 geen BTW
Vereniging voor Bouwrecht-Advocaten, tel. 070-3141501

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Het nieuwe erfrecht****

datum: 12 februari 2003, 10.00-17.00 uur, 26 februari 2003, 10.00-17.10 uur, 12 maart 2003, 10.00-17.30 uur
docenten: prof. mr. E.A.A. Luijten, prof. mr. W.R. Meijer, mr. M.J. Hoogeveen, mr. R.J. Holtman
plaats: Garderen
punten: 16
prijs: € 1.395 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789968

RUIMTELIJKE-ORDENINGS-RECHT EN MILIEURECHT

Agrarische milieuvergunningverlening***

datum: 22 januari 2003, 29 januari 2003, 09.15-16.30 uur
docenten: o.a. mr. R.A.M. Kavsek, ing. R. van der Plank
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 1.045 exclusief BTW
Geoplan, tel. 020-6716121

Consequenties Habitat- en Vogelrichtlijn***

datum: 21 januari 2003, 29 januari 2003, 09.15-16.30 uur
docenten: prof. dr. D.W. Bruij, ir. V.W.M.M. Ampt-Riksen, mr. H. Ponten
plaats: Utrecht
punten: 10
prijs: € 1.120 geen BTW
Geoplan, tel. 020-6716121

Studiemiddag 'Vogel- en habitatrichtlijn'***

datum: 15 januari 2003, 12.30- 16.45 uur
docenten: prof. mr. J.M. Verschuuren, mr. J.A.M. van der Velden
plaats: 's-Hertogenbosch
punten: 3
prijs: € 495 exclusief BTW
Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

STRAF(PROCES)RECHT

1e jaarcongres 'Financieel rechercheren'

datum: 28 januari 2003, 08.30-17.00 uur
docenten: dr. Mr. D.W. Steenhuis, W. Faber, mr. R.B. Eigeman, prof. dr. H.G. van de Bunt, mr. A.L. Speijers, mr. B.W. Streefland, prof. dr. mr. C.D. Schaap
plaats: Ede
punten: 4
prijs: € 365, exclusief BTW
Studiecentrum Kerckebosch, tel. 030-6915678

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

Drie pijlers in de bestrijding van jeugdcriminaliteit – Over opvoeding, jeugdzorg en onderwijs***

datum: 21 januari 2003, 08.30-17.30 uur
docenten: P.J.M. Hilhorst, mr. R.J.E. de Jonge, prof. dr. J. Junger-Tas, drs. C.P. Kleingeld, H. Krens, dr. P. van der Laan, mr. S.B. de Pauw Gerlings, prof. dr. W. Slot, prof. mr. P. Vlaardingerbroek, J.F. Wauben
plaats: Hilversum
punten: 4
prijs: € 325 exclusief BTW
 Studiecentrum Kerckebosch, tel. 030-6915678

Het voorbereidend onderzoek***

datum: 22 januari 2003, 15.30-21.00 uur
docenten: mr. J.M. Verheul, mr. B.L.M. Ficq, mr. J. Plooy
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

Jaarcongres 2003 – 'Bijzondere Opsporingsbevoegdheden – BOB grensverleggend?'

datum: 29 januari 2003, 08.30-17.00 uur
docenten: E. Kalsbeek, mr. drs. C.W.M. Dessens, dr. R.J. Bokhorst, mr. J. Vogelzang, mr. M. Hoekendijk, mr. R. van Tooren, mr. D.J.A. Kuipers, mr. P. Harris, dr. T. Spapens, mr. J.P.R.M. Steeg, mr. T.H.W. Stein
plaats: Ede
punten: 4
prijs: € 365 exclusief BTW
 Studiecentrum Kerckebosch, tel. 030-6915678

Uitleveringsrecht*

(Inter)nationale ontwikkelingen in de praktijk van de uitleveringsprocedure
datum: 20 februari 2003, 10.00-16.30 uur
docenten: mr. M.T.E. Ford-Claasen, prof. mr. A.H. Klip, dr. mr. G.G.J. Knoops LLM
plaats: Nieuwegein
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
 Vermande Studiedagen, tel. 070-3789966

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Franchising en recht (B)***

datum: 24 januari 2003, 09.30-16.30 uur
docenten: mr. N.J.M.J. Taverne, prof. mr. E.M. Kneppers-Heijner, mr. P.B. Hamelberg-Scheephorst, mr. W.C. Bothof
plaats: Bilthoven
punten: 5
prijs: € 445
 PAO CPO Katholieke Universiteit Nijmegen, tel. 024-3612256

VREEMDELINGENRECHT

Recente rechtspraak uit Straatsburg en Luxemburg over asiel en migratie (X)*

datum: 17 februari 2003, 10.00-17.20 uur
docenten: prof. mr. E. Guild, mr. A. Terlouw, prof. mr. C.A. Groenendijk
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 395
 PAO CPO Katholieke Universiteit Nijmegen, tel. 024-3612256

ADR/BEMIDDELING

Family & Divorce Mediation*****

datum: 19 februari 2003, 5 maart 2003, 2 april 2003, 14 april 2003, 7 mei 2003, 26 mei 2003, 17 juni 2003, 2 juli 2003, 10.00-17.00 uur
docenten: J. van der Poel, I. Siegel
plaats: Bilthoven
punten: 48
prijs: € 3.240 exclusief BTW
 The Lime Tree, tel. 030-2255910

Individuele coaching op mediationvaardigheden*****

datum: 27 februari 2003, 13.00-17.00 uur
docenten: I. Siegel
plaats: Bilthoven
punten: 3
prijs: € 237,50 exclusief BTW
 The Lime Tree, tel. 030-2255910

Workshop Theorie*****

datum: 13 februari 2003, 10.00-17.00 uur
docenten: A.J. Kil MBA MA
plaats: Bilthoven
punten: 6
prijs: € 435 exclusief BTW
 The Lime Tree, tel. 030-2255910

ONDERHANDELEN

Contractonderhandelingen***

datum: 19 februari 2003, 10.00-20.00 uur, 20 februari 2003, 09.00-17.00 uur
docenten: mr. M. Kaplan
plaats: Rotterdam
punten: 13
prijs: € 1.500 exclusief BTW
 Elsevier Congressen, tel. 070-4415742

PRESENTEREN

Doelmatig stemgebruik/expressief spreken**

datum: 5 februari 2003, 12 februari 2003, 19 februari 2003, 26 februari 2003, 5 maart 2003, 12 maart 2003, 19.00-21.00 uur
docenten: M.S.G. Veeze
plaats: Leiden
punten: 10
prijs: € 600 geen BTW
 ICLON, tel. 071-5277170

PERSONEELSBELEID

Arbeidsrecht voor de P&O-praktijk**

datum: 30 januari 2003, 6 februari 2003 en 13 oktober 2003, telkens van 09.30-16.30 uur
docenten: mr. L.M. van der Sluis, mr. D.J. Buijs, mr. F.B.A.M. van Oss
plaats: Utrecht
punten: 15
prijs: € 1.495 exclusief BTW
 Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647608

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Akenborgh, mr. P.H. van, 's-Gravendijkwal 37 (3021 EC) Rotterdam, tel. 010-4328887, fax 010-4327608, e-mail nasrullah_advocaten@hotmail.com
Avesaath, mw. mr. M.A.M., Wijnhaven 17 (3011 WH) Rotterdam, tel. 010-4123300, fax 010-4122660, e-mail info@carelsadvocaten.nl
Barrahmun, mw. mr. H., Wilhelminasingel 10 a (6001 GT) postbus 339 (6000 AH) Weert, tel. 0495-583300, fax 0495-583301, e-mail duynstee@duynstee-partners.nl
Beenders, mr. D.J., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail maildhg@dbbw.nl
Ben Daoud, mr. A., Meenthoek 11 (8224 BS) postbus 155 (8200 AD) Lelystad, tel. 0320-289888, fax 0320-289880, e-mail a.bendaoud@okkerse-schop.nl

Bergboer-Oosterhof, mw. mr. Y., Twentelaan 15 (7609 RE) postbus 479 (7600 AL) Almelo, tel. 0546-533633, fax 0546-820827, e-mail damste@damste.nl
Beuving, mr. B.T., Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811
Boemaars, mr. K.G.A.P., Julianalaan 1 (4819 AB) postbus 2090 (4800 CB) Breda, tel. 076-5253535, fax 076-5148356, e-mail boemaars@khsadvocaten.nl
Boer, mw. mr. E. de, Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700
Boon, mw. mr. Y., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444
Bouma, mr. Th.V.E., Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail info@fortadvocaten.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Bree, mr. R. de, Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail infordwb@akd.nl
Broeksema, mw. mr. M.A., Gooimeer 2-20 (1411 DC) Naarden, tel. 035-6940402, fax 035-6942401, e-mail vandort.advocaten@worldonline.nl
Buijs, mw. mr. L.G.A.A., De Ronde 12 (5683 CZ) postbus 167 (5680 AD) Best, tel. 0499-334334, fax 0499-374295, e-mail best@vanhelvoortdevries.nl
Canatan, mr. K., Stadhouderskade 34-35 (1071 ZD) Amsterdam, tel. 020-6383606, fax 020-6234549, e-mail k.canatan@abma.nl
Cate, mr. T.S. ten, Orlyplein 50 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5824200, fax 020-5824060, e-mail ttencate@akd.nl
Conté, mw. mr. G.P.R., Nieuwe Steen 50 (1625 HV) postbus 250 (1620 AG) Hoorn, tel. 0229-211922, fax 0229-274355, e-mail appelmanadvocaten@hetnet.nl

Dooren, mw. mr. D. van, Dubbelsteijnlaan West 39 (3319 EK) postbus 9069 (3301 AB) Dordrecht, tel. 078-6300000, fax 078-6300022, e-mail info@dekoningsadvocaten.nl
Drenth, mr. J.N., Lange Marktstraat 11 (8911 AD) postbus 23005 (8900 MG) Leeuwarden, tel. 058-2443210, fax 058-2155330
Dijk, mr. F. van, Stolteweg 68-74 (8025 AZ) postbus 561 (8000 AN) Zwolle, tel. 038-4557650, fax 038-4557651
Elenbaas, mr. G., Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772793, fax 010-4360582, e-mail gelenbaas@akd.nl
Engelen, mw. mr. A.M., Koninginnelaan 32-34 (5211 WG) postbus 698 (5201 AR) Den Bosch, tel. 073-6819400, fax 073-6142287
Ester, mr. E.S.R., Visserpark 13-15 (2405 CP) postbus 575 (2400 AN) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-494345, fax 0172-424728, e-mail info@berntsenmulder.nl

Estourgie, mw. mr. C.M., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517974, fax 020-6267949, e-mail celine.estourgie@bakernet.com

Eijsink, mw. mr. B., Claudius Prinselaan 130 (4818 CP) postbus 4620 (4803 EP) Breda, tel. 076-5223677, fax 076-5149403, e-mail beijsink@houbenadvocaten.nl

Gast, mw. mr. G.J.C. de, Sophiastraat 32 (4811 EM) postbus 7411 (4800 GK) Breda, tel. 076-5200530, fax 076-5203550, e-mail bstlaw@wish.net

Gebuijs, mw. mr. C.J., Hoogoord 140 b (1102 CH) postbus 22652 (1100 DD) Amsterdam (Z-O), tel. 020-6918877, fax 020-6919622, e-mail info@amrani.nl

Giesse-Vink, mw. mr. E. van der, Willem Dreesweg 4 (1314 VB) postbus 10058 (1301 AB) Almere, tel. 036-5346220, fax 036-5345984

Glass, mr. D.R., Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736736, fax 020-5736737, e-mail law@lexence.nl

Groenendaal-Rijken, mw. mr. S.M.J., Jules de Beerstraat 2 (5048 AH) Tilburg, tel. 013-5954848

Groenewegen, mr. S.G., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AB) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865, e-mail info@bierens-advocaten.com

Heida, mr. H.S., Rijkssstraatweg 31 (2171 AJ) postbus 3 (2170 BA) Sassenheim, tel. 071-3086944, fax 071-3082726

Hiele, mw. mr. E.E., Singel 243 (3311 KS) postbus 635 (3300 AP) Dordrecht, tel. 078-6393737, fax 078-6393739, e-mail d@borsboomhamm.nl

Hoekstra, mr. W., Burgemeester Van Roijensingel 2 (8011 CS) postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-4280077, fax 038-4218573, e-mail info@benthem-gratama.nl

Jong, mw. mr. G. de, Europalaan 8 (5623 LJ) postbus 1199 (5602 BD) Eindhoven, tel. 040-2443555, fax 040-2454066, e-mail mrkijpietersen@hetnet.nl

Jong, mw. mr. M.C. de, Grote Markt 12 a (3111 NH) Schiedam, tel. 010-2460450, fax 010-2460255, e-mail info@roozeboomadvocaten.nl

Koenders, mr. J.F., Lillenthalplein 4-5 (9501 XP) postbus 77 (9500 AB) Stadskanaal, tel. 0599-616000, fax 0599-619075, e-mail hoek@bart.nl

Kolk, mw. mr. P. van de, Europalaan 63/71 (2408 BJ) postbus 170 (2400 AD) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-426449, fax 0172-470079, e-mail lam.muller@balienet.nl

Korzelius, mw. mr. J., Zuivelplein 9 b (1097 XD) postbus 94533 (1090 GM) Amsterdam, tel. 020-6639895, fax 020-6633850, e-mail korzelius@boschruiter.nl

Koster, mr. F., Biltstraat 110-112 (3572 BJ) postbus 13273 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2733122, fax 030-2735311

Lamers, mw. mr. H.J.M., Stationsweg 109 (6711 PN) Ede, tel. 0318-642461, fax 0318-430663, e-mail secretariaat@heijkamp.nl

Landa, mw. mr. F.S., Liesbosstraat 45 (4813 BC) postbus 2005 (4800 CA) Breda, tel. 076-5226470, fax 076-5226413, e-mail landa@koch-heuvel.nl

Leeuwen, mw. mr. D.H.C. van, Haagweg 5 (2311 AA) postbus 11231 (2301 EE) Leiden, tel. 071-5124445, fax 071-5123609, e-mail info@deruijterdewildt.nl

Lemmens, mw. mr. C.J., Julianasingel 33 a (5802 AT) postbus 260 (5800 AG) Venray, tel. 0478-503839, fax 0478-503585

Leijstra, mw. mr. M., Basicweg 14 d (3821 BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4508000, fax 033-4555525, e-mail leijstra@marx-man.nl

Meulen, mr. P.J. van der, Hooghuisstraat 31 a (5611 GS) postbus 269 (5600 AG) Eindhoven, tel. 040-2652400, fax 040-2652411

Meurs, mr. A.V.L.L. van, Bornsestraat 68 (7607 KR) postbus 552 (7600 AN) Almelo, tel. 0546-454263, fax 0546-824612, -mail info@meiborg.nl

Molen, mw. mr. E. van der, Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260

Nagel, mw. mr. E., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121662, fax 030-2121161, e-mail e.nagel@cmsderks.nl

Naudin ten Cate, mr. D.F., Scheveningseweg 50 (2517 KW) postbus 16109 (2500 BC) Den Haag, tel. 070-3588834, fax 070-3549841, e-mail denis.naudin@wi-advocaten.nl

Nooij, mw. mr. M.H., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail nooij@barentskrans.nl

Ortmans, mw. mr. H.W.B.R., Verspronckweg 1 (2023 BA) Haarlem, tel. 023-5276100, fax 023-5411925, e-mail sortmans@tkv-advocaten.nl

Ploegsma, mr. M.A.V., Winthontlaan 2 (3526 KV) postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2850300, fax 030-2850301, e-mail marcel.ploegsma@dvdadvocaten.nl

Poll, mw. mr. T. van de, Frans den Hollanderlaan 25 (4461 HL) postbus 342 (4460 AS) Goes, tel. 0113-221100, fax 0113-221120, e-mail oliedejong@zeelandnet.nl

Pors, mw. mr. C.A., West-Voorstraat 1 (3262 JP) postbus 1121 (3362 AC) Beijerland, tel. 0186-614477, fax 0186-610666, e-mail info@visserenquispel.com

Riyazi, mw. mr. T., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771886, fax 020-5771640, e-mail triyazi@dbbw.nl

Roebroek, mw. mr. L.L.H., Schiedamsedijk 46 (3011 ED) postbus 19050 (3001 BB) tel. 010-2140000, fax 010-2140303, e-mail post@wp-lawyers.nl

Rooseboom, mr. L.M., Wassenaarseweg 20 (2596 CH) Den Haag, tel. 070-3469646, fax 070-3560490, e-mail maaldrink@euronet.nl

Ruiter, mr. A.L., Boompjes 24 (7607 HG) Almelo, tel. 0546-535676, fax 0546-535689

Rychter, mr. L., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Sanden, mw. mr. M.M.C. van der, Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172508, fax 010-2172740, e-mail msanden@houthoff.com

Schlup, mw. mr. A.E., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail email@freshfields.com

Schoufs, mw. mr. W.E., Dr. Van Kleefstraat 25 (6217 JJ) postbus 2934 (6201 NA) Maastricht, tel. 043-3438080, fax 043-3435566, e-mail wschoofs@muurmansadvocaten.nl

Seghers, mr. P.C., Bisonspoor 1228 (3605 KZ) postbus 1089 (3600 BB) Maarssen, tel. 0346-561132, fax 0346-574161, e-mail kantoor@abersonadvocaten.nl

Spekschoor, mw. mr. M.L., Vincent van Goghweg 81/83 (1506 JB) postbus 1350 (1500 AJ) Zaandam, tel. 075-6810080, fax 075-6167353, e-mail mlspekschoor@kostercs.nl

Spoormans, mr. H.G.A.M., Stationsstraat 41 (5038 EC) postbus 772 (5000 AT) Tilburg, tel. 013-5838200, fax 013-5432763, e-mail h.spoormans@manna-erts-appels.nl

Steger, mr. A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741575, fax 020-6741687, e-mail alwin.steger@allenoverly.com

Steur, mr. mr. J.C. van der, Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538801, fax 070-3538892, e-mail arine.van.der.steur@twobirds.com

Straalen-Coumou, mw. mr. C.A.M. van, Bloemendalstraat 7 (8011 PJ) postbus 1182 (8001 BD) Zwolle, tel. 038-4272020, fax 038-4272021

Suermondt, mr. W., Parkstraat 1 a (4818 SJ) Breda, tel. 076-5319397, fax 076-5319398, e-mail info@suermondt.nl

Tee, mw. mr. M.T.N., Molenkamp 60 (3762 EV) postbus 14125 (3508 SE) Utrecht, tel. 030-2331347, fax 030-2315491, e-mail vanzelmcms@vanzelmmlaw.com

Traverso, mr. A.J., Wassenaarseweg 20 (2596 CH) Den Haag, tel. 070-3469646, fax 070-3560490, e-mail maaldrink@euronet.nl

Trip, mr. W.T., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119270, fax 020-7119999, e-mail willem.trip@cliffordchance.com

Valck, mw. mr. F.J. de, Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail mail@kkadv.nl

Veen, mw. mr. S.J. van der, Zuiderpark 10 (9724 AE) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-3141512, fax 050-3129580

Vegter, mw. mr. M.S.A., Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506838, fax 020-5506938, e-mail marlies.vegter@kvdl.nl

Verduijn, mr. R., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Veggen, mr. R., Van Eeghenstraat 98 (1071 GL) postbus 74654 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-6719710, e-mail mail@hrd.nl

Versteeg, mw. mr. C.G., Burgenmeester Van Karnebeeklaan 19 (2585 BA) postbus 85850 (2508 CN) Den Haag, tel. 070-3547054, fax 070-3501024, e-mail dvdw@law.nl

Vlieland, mr. D.C., Hanzeweg 15 d (2803 MC) postbus 2133 (2800 BG) Gouda, tel. 0182-691222, fax 0182-691223, e-mail info@mksadvocaten.nl

Vliet, mw. mr. M.C. van, Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 020-6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Weele, mw. mr. R.C. van der, Uiverlaan 118 (5701 AC) Helmond, tel. 0492-551478, fax 0492-551671

Weg, mr. W. van der, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042624, fax 010-4042083, e-mail wout.vanderweg@simmons-simmons.com

Well, mr. R.M. van der, Bellomontedomein 22 (6229 GL) Maastricht, tel. 043-4084219

Wenting, mr. P., Veerkade 5 d (3016 DE) postbus 23317 (3001 KH) Rotterdam, tel. 010-4116471, fax 010-4136923, e-mail paul.wenting@kernkamp.nl

Wiersma, mr. J., Stationsweg 4 (3311 JW) postbus 272 (3300 AG) Dordrecht, tel. 078-6324860, fax 078-6351341, e-mail jwiersma@akd.nl

Wilson, mw. mr. A.F., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Wisse, mr. G.J.J., Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail wisse@barentskrans.nl

Wijck, mr. L.F. van, Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Wijk, mw. mr. A. van der, Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757400, fax 050-5757444, e-mail info@dehaanadvocaten.nl

Ijff, mw. mr. C.A., Herengracht 390 (1016 CJ) Amsterdam, tel. 020-6223233, fax 020-6223704, e-mail ijff@euronet.nl

Zanten, mw. mr. J.E. van, Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30117 (3001 DC) Rotterdam, tel. 010-2051110, fax 010-4124011, e-mail zanten@vhenb.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Aa, mw. mr. W.M.J.M. van der Schijndel 17-06-2002

Balvers-Vink, mw. mr. Q.M. Utrecht 21-11-2002

Bleeker, mw. mr. K.A.M. Amsterdam 06-11-2001

Boekhorst, mr. M.H.M. Arnhem 29-11-2002

Boon, mw. mr. C.M. Amsterdam 01-11-2002

Franken, mw. mr. S.M. Rotterdam 11-11-2002

Gerbrandy, mr. W.A.P. Amsterdam 01-02-2002

Hardonk, mr. A.J. Amsterdam 01-11-2001

Hofman-Ruigrok, mw. mr. M.M. Amsterdam 04-04-2002

Holland, mr. W.A. Nijmegen 01-11-2002

Huizinga, mr. M.A. Amsterdam 01-11-2002

Klerks, mw. mr. J.H.M. Leusden 01-11-2002

Maas, mr. J.L.H.M. Venlo 01-10-2002

Paapen, mw. mr. M.H.A. Zierikzee 22-11-2002

Raijer, mw. mr. C.W.G. Arnhem 05-11-2002

Rusting, mw. mr. drs. A.J. Den Haag 01-10-2002

Stoop, mr. A.N. Amsterdam 08-07-2002

Tsoutsanis, mr. A. Amsterdam 05-07-2002

Veen, mw. mr. S. van der IJsselstein 21-11-2002

Verblact, mw. mr. A.M.C.C. Venlo 15-11-2002

Visser, mw. mr. Th.J. de Bussum 29-11-2002

Wees, mw. mr. J.T. van Amsterdam 18-01-2002

Witz, mr. M. Hengelo (O) 18-11-2002

Zalinger, mr. A. van Den Haag 01-07-2002

OVERLEDEN

Vreeken, mr. P.W.R. Hoorn 03-07-2002

KANTOORVERPLAATSING

Andel, mr. J. van Ontvangstruimte: Marnixlaan 99 (3552 HC) Utrecht, tel. 030-2230083 Postadres: postbus 16 (3970 AA) Drieberge, tel. 0343-538800, fax 0343-539600

Bakker, mw. mr. M.W. (Rotterdam): Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl

Brouwer, mw. mr. F.P.: Hellasstraat 40 (1442 VK) Purmerend, tel. 0299-435098, fax 0299-435098

Buuren, mr. M.P.P. van (Amsterdam): Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815381, e-mail info@declercq.com

Degen, mw. mr. S.F. (Barendrecht): Plein 13 h (2291 CA) postbus 35 (2290 AA) Wateringen, tel. 0174-290190, fax 0174-290315

Dellaert, mw. mr. A.M.H.: Keizerslaan 5 (B-1000 Brussel) België, tel. 0032-25079832, fax 0032-25079898

Diederer, mr. Drs. P.H.J.: Poststraat 1 (6135 KR) postbus 5151 (6130 PD) Sittard, tel. 046-4770439, fax 046-4773912

Driessen, mw. mr. M.G.T.: Triton Court, 14 finsbury Square (London EC2A 1 BR) Groot-Brittannië, tel. 0044-2074565400, fax 0044-2074565567, e-mail mgtdriessen@dbbw.nl

Eersel, mr. M. van (Amsterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail mvaneersel@dbbw.nl

Elmas, mw. mr. H. (Rotterdam): Robijnstraat 3 (1812 RB) postbus 366 (1800 AJ) Alkmaar, tel. 072-5411103, fax 072-5411105, e-mail helmas@pesman.nl

Everts, mr. R.G.B.: Zandeveltweg 73 (2692 AS) 's-Gravenzande, tel. 0174-444880, fax 0174-444180

Feltz-Teeuwen, mw. mr. A.M.H. van der (Rotterdam): Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam,

tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail afeltz@houthoff.nl

Gellicum, mr. N.E. van (London-Groot Brittannië): Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam,

tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail info@stibbe.nl

Gier, mr. P.N.M. de (Bergen op Zoom): Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-2240052, e-mail paul.degier@nautadutilh.com

Groot, mw. mr. M.E. (Purmerend): Munnickenveld 9 (1621 HM) postbus 2380 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail gm@vandiepen.com

Haan, mr. B.J. de (Wierden): Grotestraat 29 (7471 BK) postbus 8 (7470 AA) Goor, tel. 0547-271698, fax 0547-272498

Heere, mr. A.H.Chr.: Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail aheere@plp.nl

Heilhof, mw. mr. N.R. (Roermond): Hertogsingel 16 (6214 AD) Maastricht, tel. 043-3259679, fax 043-3250431, e-mail lelivel@home.nl

Hendriksen, mr. R.M.: Marskant 12-1 (7551 BV) postbus 619 (7550 AP) Hengelo, tel. 074-2593867, fax 074-2593868, e-mail a.blankestijn@balienet.nl

Herreveld, mr. F.R.: Admiralteitskade 50 (3063 ED) postbus 2031 (3000 CA) Rotterdam, tel. 010-2721246, fax 010-2721124

Heul, mr. J. van der: Boompjes 200 (3011 XD) postbus 556 (3000 AN) Rotterdam, tel. 010-4026131, fax 010-4047927, e-mail j.vdheul@dzh.rws.minvenw.nl

Hogewind, mr. F.J.E. (Amsterdam): Westersingel 43 (3014 GT) Rotterdam, tel. 010-4368121, fax 010-4360017, e-mail weskilaw@wxs.nl

Jansen, mr. S.V. (Zwolle): Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail moszkowicz.amsterdam@planet.nl

Janssen, mr. A.A.P. (Venlo): Kasteellaan 4 (5932 AG) Tegelen, tel. 077-4678611, fax 077-3268370

Kamp, mr. H.P.A.J. (Breda): S. van Zwanebergweg 1 (5026 RM) postbus 925 (5000 AX) Tilburg, tel. 013-4670515, fax 013-4671300, e-mail h.p.a.j.kamp@fil-let.nl

Kool, mw. mr. A.T. van der (Rijnsburg): Haagweg 5 (2311 AA) postbus 11231 (2301 EE) Leiden, tel. 071-5124445, fax 071-5123609, e-mail info@deruijterdewildt.nl

Koopman, mw. mr. A.M.: Robijnstraat 60 (1812 RB) postbus 307 (1800 AH) Alkmaar, tel. 072-5411070, fax 072-5411051, e-mail a.m.koopman@planet.nl

Koppen, mr. M.W. van (Bergen op Zoom): Wilhelminapark 15 (4818 SL) postbus 4810 (4803 EV) Breda, tel. 076-52020110, fax 076-5203433, e-mail vanierselluchtman@vanierselluchtman.nl

Kras, mw. mr. A.M. (Purmerend): Munnickenveld 9 (1621 HM) postbus 2380 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail a.kras@vandiepen.com

Kreeke, mw. mr. T. van der (Sittard): Sint Pieterskade 26 (6212 AD) postbus 131 (6200 AC) Maastricht, tel. 043-3216640, fax 043-3254301, e-mail advocaten@paulussen.nl

Kuperus, mr. J.R. (Bussum): Raamstraat 20 c (2512 CA) Den Haag, tel. 070-3562821

Kuyvenhoven, mw. mr. I. (Rotterdam): Bezuidenhoutseweg 74 (2594 EW) postbus 11550 (2502 AN) Den Haag, tel. 070-3337500, fax 070-3337898

Lans, mw. mr. K.M. (Den Bosch): Vendelier 4 (3905 PA) postbus 237 (3900 AE) Veenendaal, tel. 0318-559300, fax 0318-559301, e-mail info@blomadvo-caten.nl

Leeuwen, mw. mr. M.G.T. van: Dijkshofplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 020-3051699, e-mail maaike.vanleeuwen@spigthoff.com

Manders, mr. E. (Amsterdam): Mathenesserlaan 214 (3021 HM) Rotterdam, tel. 010-4763060, fax 010-4763290, e-mail tenhave.adv@planet.nl

Martens, mr. D.L.J. (Delft): Haringvliet 86 (3011 TG) postbus 22096 (3003 DB) Rotterdam, tel. 010-4332777, fax 010-4047959, e-mail rischen.nijhuis@balienet.nl

Meegdes, mr. K.P. (Venlo): Parklaan 15 (6131 KE) postbus 217 (6130 AE) Sittard, tel. 046-4754638, fax 046-4752900, e-mail meegdes@boelszanders.nl

Neijzen, mw. mr. T. (Leiden): Beukelsdijk 107-109 (3021 AE) postbus 1520 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2441022, fax 010-2441052

Noppen, mr. C.J.: Hollandsch Diep 69 (2904 EP) Capelle a/d IJssel, tel. 010-4677666, fax 010-4678471, e-mail noppen@euronet.nl

Oppedijk, mw. mr. J.A. (London-Groot Brittannië): Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533658, fax 020-5533783, e-mail judy.oppedijk@lovells.com

Ori, mr. A.D. (Dordrecht): Westersingel 96 (3015 LC) postbus 1522 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2092777, fax 010-2092778, e-mail info@gvh-advocaten.nl

Padberg, mr. O.P. (Rotterdam): Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419870, fax 020-5419995, e-mail o.pad-berg@schutgroshede.nl

Palm-Steyerberg, mw. mr. I.P.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail mail@schutgroshede.nl

Perez, mw. mr. E.Z. (Rotterdam): Strawinskylaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-5460123, e-mail enide.perez@stibbe.nl

Poel, mw. mr. M.C.A. (Amsterdam): 712 Fifth Avenue, 29th floor (New York, NY 10019-4108) Verenigde Staten van Amerika, tel. 001-2124890620, fax 001-2124890710

Preusterink, mw. mr. M.F. (Rotterdam): Apollolaan 153 (1077 AS) postbus 75305 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3058200, fax 020-3058205, e-mail preusterink@vandernatlitigation.nl

Punt, mr. H.M. (Amstelveen): Herengracht 464 (1017 CA) postbus 15680 (1001 ND) Amsterdam, tel. 020-6262758, fax 020-6272462, e-mail moszkowicz.amsterdam@planet.nl

Ris, mr. G. (Leiden): Beukelsdijk 107-109 (3021 AE) postbus 1520 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2441022, fax 010-2441052, e-mail g.ris@sra.rechtsbijstand.net

Rongen, mr. J.M. van (Assen): K.R. Poststraat 91 (8441 EN) postbus 612 (8440 AP) Heerenveen, tel. 0513-655555, fax 0513-655550, e-mail vanrongen@gbv-law.nl

Rosier, mr. E.J.M. (Rotterdam): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771459, fax 020-5771530, e-mail ejmrosier@dbbw.nl

Rutgers van Rozenburg, mr. P.E.M. (New York-Vereenigde Staten van Amerika): Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 020-6612827

Schutte, mr. A. (Rotterdam): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail aschutte@dbbw.nl

Sluis, mw. mr. L.M. van der (Amsterdam): Maliesingel 17 (3581 BD) postbus 14122 (3508 SE) Utrecht, tel. 030-2318060, fax 030-2312492, e-mail bvk@balienet.nl

Sprenger, mw. mr. A.H.A. (Rotterdam): Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741111

Surlinga, mr. P. (Amersfoort): Ravelijnstraat 28 (4102 AM) Culemborg

Tricht, mr. E.V.H.: Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746419, fax 070-3746333, e-mail

vantricht@ekelmansenmeijer.nl

Veenis, mr. J. (Purmerend): Munnickenveld 9 (1621 HM) postbus 2380 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail j.veen@van-diepen.com

Veldkamp, mw. mr. J.M. (Breda): Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-2240052, e-mail julia.veldkamp@nautadutilh.com

Vilder, mr. W. de (Maastricht): Maastrichterlaan 9 (6191 AA) postbus 88 (6190 AB) Beek, tel. 046-4373838, fax 046-4373819, e-mail keulers.partners@balienet.nl

Vliet, mw. mr. A.M. van der (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-5771775, e-mail amvandervliet@dbbw.nl

Vogelaar, mr. N.T.: Zandeveltweg 73 (2692 AS) 's-Gravenzande, tel. 0174-444880, fax 0174-444180

Vries, mr. J.J. de (Rotterdam): Prins Hendriklaan 25 (1075 AZ) Amsterdam, tel. 020-4860055, fax 020-6706226

Vries, mw. mr. M. de (Gouda): Prins Bernhardlaan 35 (2404 NE) postbus 155 (2400 AD) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-503250, fax 0172-503200, e-mail mdevries@lagrolaw.nl

Vries, mw. mr. M.C. de (Amsterdam): Postbus 8243 (3503 RE) Utrecht, tel. 030-2346464, fax 030-2817231, e-mail maud.devries@nl.corio-eu.com

Vroom, mr. E.E.U. (New York- Verenigde Staten van Amerika): Strawinskyalaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460292, fax 020-5460715, e-mail egypt.vroom@stibbe.nl

Wal, mr. G. van der: Keizerslaan 5 (B-1000 Brussel) België, tel. 0032-25079832, fax 0032-25079898

Woude, mr. R. van der: Schokkerspad 48 (1081 KS) Amsterdam

Ijseldijk, mr. M.W.G.J. (Utrecht): Bouriciusstraat 6 (6814 CW) Arnhem
Zand, mw. mr. N.D. 't: Elandsgracht 70 (1017 TX) postbus 59744 (1040 LE) Amsterdam, tel. 020-5285828, fax 020-5285829, e-mail mja@meijerjonen.nl

Zwaan, mr. M.R.: Keizersgracht 443 a (1017 DJ) Amsterdam, e-mail mrdezwaan@euronet.nl

NIUW KANTOOR/ASSOCIATIE

De Boer Egberts & Pover Advocaten (mrs. H. de Boer. J. Egberts en A.P.E.M. Pover) Heliconweg 52 (8914 AT) postbus 161 (8900 AD) Leeuwarden, tel. 058-2941614, fax 058-2941615 e-mail info@deboeregbertspover.nl

Everts Advocaten (mrs. R.G.B. Everts en N.T. Vogelaar) Zandeveltweg 73 (2692 AS) 's-Gravenzande, tel. 0174-444880, fax 0174-444180

NAAMSWIJZIGING

Bos & Blom Advocaten te Amsterdam (Z-O) thans: **HRM Advocaten**
Jonkman & Küçüközcán Advocaten te Alkmaar thans: **Küçüközcán Advocaten**
Spera Lie & Sigmond Advocaten te Heerlen thans: **SLS Van Houte Advocaten en Belastingadviseurs**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

BANNING Advocaten te Den Bosch: e-mail info@banning.nl

Bondam Advocatenpraktijk te Wassenaar: e-mail postbus1@hetnet.nl

Mr. W. Bulterman c.s. te Hilversum: Steynlaan 16 (1217 JS) Hilversum
Claassen Ruis Kornet & Geerdes te Meppel: Ceintuurbaan 106 (7941 LX) Meppel

Dijkman & Huisman Advocaten te Almelo: Oostmarsumsestraat 73 (7602 JR) Almelo, e-mail info@dijkman-huisman.nl

Ester & Van Arkel Advocaten te Zwijndrecht: e-mail info@estervanarkel.nl
Van Ewijk & Van de Wouw Advocaten te Oss: postbus is opgeheven

Heukels & Visser te Haarlem: postbus 67 (2000 AB) Haarlem
Advocatenkantoor Heijkamp te Ede: e-mail secretariaat@heijkamp.nl

Hoegen Dijkhof Advocaten te Amsterdam: De Lairessestraat 127 (1075 HJ) Amsterdam

Huigens c.s. te Nijmegen: Kerkenbos 10-18 c (6546 BA) Nijmegen
Jonkers & Penning Advocaten – Procureurs te Amsterdam: postbus 75974 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-6722921, fax 020-6736111

Kiers & Van der Lem Advocaten te Deventer: Pikeursbaan 4 (7411 GC) Deventer

Küçüközcán Advocaten te Alkmaar: e-mail hkucko@zonnet.nl

Legal Capital te Bussum: Hilversumseweg 16 a (1251 EX) postbus 149 (1250 AC) Laren

Meiborg Advocaten te Almelo: tel.

0546-449424, fax 0546-449425

MKS Advocaten te Gouda:

info@mksadvocaten.nl

Nasrullah Advocaten te Rotterdam: nasrullah_advocaten@hotmail.com

Raetsluy Advocaten & Bedrijfsjuristen te Breda: Nieuwe Prinsenkade 6 (4811 VC) Breda

Roels Van Dam Advocaten te Zeist:

P.C. Hooftlaan 24 (3705 AH) Zeist,

tel. 030-6995024, fax 030-6995025

Samama & Schuckink Kool Advocaten en Procureurs te Den Haag: e-mail samschuck@balienet.nl

Willems Advocaten & Rechtsanwältte te Amsterdam: Postbus 75966 (1070 AL) Amsterdam

Willemse & Schoenmakers te Ulft: F.B. Deurvorststraat 23 (7071 BE) Ulft

RECTIFICATIE

In het advocatenbladnummer 21 van 15-11-2002 is het onjuiste tel/fax/e-mail van **dh. mr. S.V. Rutgers** vermeld. De juiste gegevens zijn: **tel. 020-5210130, fax 020-5210131, e-mail vrutgers@flib.nl**

In het advocatenbladnummer 21 van 15-11-2002 is het onjuiste tel/fax/e-mail van **mw. mr. M.J. de Vries** vermeld. De juiste gegevens zijn: **tel. 020-5210130, fax 020-5210131, e-mail mdevries@flib.nl**

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

BELANGEN WEDERPARTIJ

Hof van Discipline 31 augustus 2001, nr. 3185

(mrs. De Jong Schouwenburg, Fleers, Hulleman, Van der Hel en Hooykaas)

Raad van Discipline Amsterdam, 17 april 2000

(mrs. Kist, Van den Biesen, Goppel, Karsten en Rigters)

De advocaat dient, bij het leggen van conservatoir beslag, rekening te houden met de belangen van de wederpartij wanneer daarmee niet de belangen van zijn cliënt worden geschaad.

- *Advocatenwet art. 46 (3.4) Jegens tegenpartij in acht te nemen zorg).*
- *Gedragsregel 1*

Feiten

Mr. X legt op een bankrekening van de wederpartij van zijn cliënt beslag voor een op f 25.000 begrote vordering. De wederpartij, klager, meldt hem daags daarop dat een saldo van ongeveer f 57.000 door het beslag is getroffen, welke mededeling daags daarop door de bank wordt bevestigd. De klager verzoekt op grond daarvan aan mr. X het beslag op te heffen voorzover dat een bedrag van f 25.000 te boven gaat. Mr. X laat daarop aan de klager weten dat deze in kort geding tegen het beslag bezwaar kan maken.

De klacht houdt in dat mr. X ten onrechte heeft geweigerd aan de gedeeltelijke opheffing van het beslag mee te werken.

Overwegingen en beslissing van de Raad

Door na ontvangst van de derdenverklaring niet te voldoen aan het dringende verzoek om het conservatoir beslag te beperken tot het maximum waartoe verlop was verleend, heeft mr. X de belangen van de klager nodeloos en op ontoelaatbare wijze geschaad. De klacht is derhalve gegrond. De Raad acht het in overeenstemming met de ernst van het feit mr. X de maatregel van enkele waarschuwing op te leggen.

Overwegingen van het Hof van Discipline

Tegen de beslissing van de Raad heeft mr. X bij beroepschrift twee grieven aangevoerd. Mr. X heeft ter gelegenheid van de mondelinge behandeling voorts nog een aantal nieuwe grieven tegen de aangevallen beslissing ontwikkeld, doch daaraan zal voorbij dienen te worden gegaan nu die na afloop van de periode, waarbinnen beroep tegen die beslissing kon worden ingesteld, zijn aangevoerd.

Blijkens de eerste grief is mr. X van mening dat de Raad bij zijn beslissing er ten onrechte aan voorbij is gegaan dat de belangen van zijn cliënt, gelegen in de mogelijkheid van cumulatieve beslagen en in het versterken van zijn onderhandelingspositie, er aan in de weg stonden

dat hij het beslag zonder meer beperkte. In dat verband heeft mr. X erop gewezen dat klager niet heeft aangeboden terzake zekerheid te stellen.

Blijkens de tweede grief is mr. X subsidiair van mening dat de Raad bij zijn beslissing er ten onrechte aan voorbij is gegaan dat zijn bemoeienissen met het beslag plaatshadden in het kader van vervanging van zijn patroon tijdens diens vakantie en dat hij zich in die periode aan het begin van zijn stage bevond.

Zulks leidt ertoe dat de Raad naar de mening van mr. X had dienen te volstaan met gegrondverklaring van de klacht zonder terzake een maatregel op te leggen.

Wat grief 1 betreft stelt het Hof voorop dat bij de beoordeling van een klacht over het optreden van de advocaat van de wederpartij ervan behoort te worden uitgegaan, dat aan die advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze die hem passend voorkomt, en dat deze vrijheid niet ten gunste van een tegenpartij mag worden beknot tenzij daarbij haar belangen nodeloos en op ontoelaatbare wijze worden geschaad. Zulks staat er echter niet aan in de weg dat de eerste grief wordt verworpen. In de aangevallen beslissing is immers niet geoordeeld dat mr. X zonder meer het conservatoir beslag had dienen te beperken tot het maximum, waartoe verlop was verleend. Met mr. X is het Hof van oordeel dat hij terzake dusdanige voorwaarden mocht en moest stellen dat de rechtmatige belangen van zijn cliënt niet werden geschaad. Waar het ten deze om gaat is dat mr. X, toen hem door klager werd gevraagd mee te werken aan partiële opheffing van het beslag, daaraan geen enkele medewerking heeft gegeven, maar zich ertoe heeft beperkt aan klager mede te delen dat hij in kort geding op kon komen tegen het beslag. Zulks hoewel hem duidelijk moet zijn geweest, althans hem daags daarna schriftelijk werd medegedeeld, dat beslag was gelegd op een rekening waarop f 57.000 werd geadministreerd terwijl door de president van de arrondissementsrechtbank toestemming was verleend voor het leggen van beslag voor een vordering die inclusief rente en kosten was begroot op f 25.000.

Aldus heeft mr. X onvoldoende rekening gehouden met de rechtmatige belangen van zijn wederpartij, nu hij, zoals ook uit zijn eigen stellingen blijkt, zonder de belangen van zijn eigen cliënt ook maar in enige mate te schaden (integendeel!) had kunnen meewerken aan opheffing van het beslag tegen het stellen van zekerheid. Rekening houdende met het feit dat klager op dat moment kennelijk geen rechtsbijstand genoot, had zulks voor mr. X aanleiding moeten zijn constructieve voorstellen terzake te doen aan klager. Door zulks na te laten heeft mr. X niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

De tweede grief van mr. X is daarentegen terecht voorgesteld. Rekening houdend met het feit dat klager ten deze slechts insprong voor zijn patroon, dat hij nog maar korte tijd als advocaat was ingeschreven en dat hij klager er wel op heeft gewezen dat hij in kort geding kon opkomen tegen het beslag, is er naar het oordeel van het Hof geen reden om mr. X terzake een maatregel op te leggen.

Beslissing

Het Hof van Discipline, op vorenstaande gronden beslissende:

- vernietigt de beslissing van de Raad van Discipline in het ressort Amsterdam van 17 april 2000 voorzover daarbij aan mr. X is opgelegd de maatregel van enkele waarschuwing;
- bekrachtigt de beslissing voor het overige.

NUTTELOZE PROCEDURES

Hof van Discipline, 31 augustus 2001, nr. 3221

(mrs. Fransen, Bekkers, Van Griensven, Wachter en Kiers-Becking)

Raad van Discipline Leeuwarden, 9 juni 2000

(mrs. Brouwer, Van Duursen, Groenewegen, De Groot en Rotshuizen)

Het is tuchtrechtelijk verwijtbaar dat een advocaat volstrekt nutteloze procedures aanhangig maakt.

- *Advocatenwet, art. 46 (3.2 Grenzen aan die vrijheid).*
- *Gedragsregel 9.*

Feiten

Mr. X, optredend voor de gewezen echtgenote van de klager, heeft, nadat de rechtbank een tussen deze beiden bestaande huurovereenkomst ontbonden had verklaard en zijn cliënte de woning had ontruimd, een procedure tegen de klager aangespannen tot betaling van schadevergoeding, omdat zijn cliënte de gedwongen ontruiming onrechtmatig achtte.

De rechtbank wees deze vordering af, maar wees een reconventionele vordering tot circa f 7.500 toe. In het door de vrouw ingesteld hoger beroep bekrachtigde het Hof het vonnis in conventie, in reconventie wees het Hof ± f 6.000 toe. Het daartegen door mr. X ingestelde cassatieberoep is verworpen.

Nog voordat de Hoge Raad arrest had gewezen heeft mr. X de klager opnieuw gedagvaard ter betaling van de reeds eerder afgewezen schadevergoeding. De cliënte van mr. X is in die vordering niet-ontvankelijk verklaard. Na het wijzen van het arrest door de Hoge Raad heeft mr. X ten derde male eenzelfde schadevergoedingsvordering tegen de klager aanhangig gemaakt.

Overwegingen Raad

Mr. X heeft niet duidelijk gemaakt waarom de opeenvolgende procedures bij de rechtbank allemaal noodzakelijk waren. Ofschoon bij klachten door een partij over de advocaat van de wederpartij de tuchtrechter grote terughoudendheid in acht dient te nemen, is de Raad niettemin van oordeel dat in de onderhavige zaak door volstrekt nut-

teloze procedures de klager onnodig op kosten is gejaagd, hetgeen aan mr. X is toe te rekenen.

Volgt gegronde verklaring van dit klachtonderdeel met oplegging van de maatregel van berisping.

Overwegingen Hof

Tegen deze beslissing heeft mr. X als grief aangevoerd – zakelijk weergegeven – dat hij heeft gemeend dat in de eerste procedure van gezag van gewijsde geen sprake was, omdat de rechter daarin met betrekking tot de rechtsbetrekking in geschil geen beslissing had genomen bij een in kracht van gewijsde gegane uitspraak, maar uitsluitend had geoordeeld dat de vrouw onvoldoende bewijsstukken had overgelegd.

De grief kan reeds daarom niet slagen, omdat uit r.o. 5.6 van het in de eerste procedure gewezen arrest van het Hof – het cassatieberoep waartegen door de Hoge Raad was verworpen – blijkt dat het Hof de vordering van de vrouw tot schadevergoeding wegens te betalen hogere huur ook zou hebben afgewezen indien het de bedoelde bewijsstukken met een inhoud als door de vrouw gesteld wél had aangetroffen.

Volgt

Bekrachtiging.

GEEN ZEKERHEIDSTELLING BETALING SCHIKKING

Hof van Discipline, 31 augustus 2001 nr. 3133

(mrs. De Jong Schouwenburg, Fleers, Hulleman, Van der Hel en Hooykaas)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 7 februari 2000

(mrs. Mertens-Steeghs, Erkens, Van Dooren, Martens en Luchtman)

Het opheffen van beslag zonder zekerheidstelling van betaling van overeengekomen schikking.

- *Advocatenwet art. 46 (1.4.3 Andere tekortkomingen).*

Feiten

Ter comparitie voor de Kantonrechter werd een regeling getroffen inhoudende dat B. aan klager zou betalen f 2.000. Mr. Y heeft klager en mr. X, advocaat van klager, laten weten dat voormeld bedrag op geen enkele andere wijze zou kunnen worden voldaan dan uit het beslag tegoed bij de bank. Mr. Y vroeg het beslag op te heffen waarbij hij verzekerde dat zijn cliënt dan prompt het schikkingsbedrag zou betalen. Na overleg met mr. X stemde klager met het voorstel in waarop mr. X aan mr. Y mededeelde dat het beslag nog diezelfde dag zou worden opgeheven.

De klacht luidt dat mr. X een fout heeft begaan door de beslaglegging/bankgarantie op de rekening van B. op te heffen voordat het door B. aan klager verschuldigde bedrag ad f 2.000 was betaald.

Overwegingen Raad

Met het maken van voormelde afspraak werd het risico van niet betaling door B. genomen. Mr. Y heeft niet medegedeeld dat hij persoon-

lijk de betaling garandeerde. Voormeld risico moet ook klager duidelijk zijn geweest doch desondanks heeft klager dat risico na overleg met mr. X genomen. Zowel mr. X als klager vertrouwde op de toezegging van mr. Y. De handelwijze van mr. X. kan niet als tuchtrechtelijk verwijtbaar worden aangemerkt.

Overwegingen Hof

Mr. X is als advocaat van klager tekortgeschoten bij de afwikkeling van een schikking. Toen mr. Y mr. X na de zitting waarop de schikking was getroffen zei dat het ten laste van B. onder diens bank gelegde beslag opheffen diende te worden alvorens het schikkingsbedrag kon worden voldaan, had mr. X klager moeten adviseren daarmee niet in te stemmen gelet op het risico (dat zich ook heeft verwezenlijkt) dat na opheffing geen betaling zou plaatsvinden, nu deze betaling door de advocaat van de wederpartij niet werd gegarandeerd. Voor de hand lag dat mr. X zou hebben voorgesteld het beslag op te heffen tegen gelijktijdige betaling van het schikkingsbedrag. Naar mr. X evenwel ter zitting van het Hof heeft verklaard, heeft hij aan deze – alleszins gebruikelijke – oplossing indertijd niet gedacht. Mr. X heeft dan ook een misslag begaan door klager niet met klem af te raden het beslag te doen opheffen en door niet namens klager aan te bieden het beslag slechts met voorafgaande of gelijktijdige betaling van het schikkingsbedrag op te heffen. Er is geen sprake van dat de verwijtbaarheid van mr. X is opgeheven doordat klager ook zelf met de opheffing van het beslag heeft ingestemd.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de Raad van Discipline, gegrondverklaring van de klacht onder oplegging aan verweerder de maatregel van enkele waarschuwing.

VIER JAAR NIETS DOEN

Hof van Discipline, 7 september 2001, nr. 3123

(mrs. Zwitser-Schouten, Meeter, Van Griensven, Scheltema en Hooykaas)

Raad van Discipline Arnhem, 17 januari 2000

(mrs. De Jong, Bosma, Van Halder, Knüppe en Van de Loo)

Niet-ondernemen van enige actie gedurende vier jaar.

- *Advocatenwet art. 46 (1.2 Vereiste communicatie met de cliënt; 1.4.1 Termijnen).*
- *Gedragsregels 4 en 9 lid 1.*

Feiten

Mr. X stelt bij brief van 23 februari 1993 namens klagster ziekenhuis A aansprakelijk voor een onjuist uitgevoerde sterilisatie bij klagster. Vanaf 1994 laat mr. X de zaak vervolgens liggen zonder nadere actie te ondernemen. Op aandringen van klagster neemt mr. X pas in mei 1998 opnieuw actie. De verzekeraar van ziekenhuis A reageert daarop met de mededeling dat de vordering van klagster inmiddels is verjaard. Mr. X erkent dat de zaak gedurende vier jaar aan zijn aandacht

is ontsnapt maar is van oordeel dat van klagster verwacht had mogen worden dat zij eerder met mr. X contact over de zaak zou hebben opgenomen.

Overwegingen Raad

Vast is komen te staan en ook erkend door mr. X, dat in elk geval na 1994 de zaak van klagster aan zijn aandacht is ontsnapt en dat hij in die zaak geen enkele verdere actie heeft ondernomen tot mei 1998. Het behoort tot een goede taakuitoefening van de advocaat om zorgvuldig met de belangen van zijn cliënt om te gaan en de nodige voortvarendheid bij de afwikkeling van een zaak te betrachten. Het gaat zeker niet aan dat mr. X een cliënt verantwoordelijk houdt voor de voortgang van de zaak. In casu is mr. X niet zorgvuldig omgegaan met de belangen van zijn cliënt en heeft hij niet de benodigde voortvarendheid betracht bij de afwikkeling van de zaak.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht met oplegging van de maatregel van berisping.

Overwegingen Hof

Vaststaat dat de zaak gedurende bijna vier jaren aan de aandacht van mr. X is ontsnapt en dat ten gevolge hiervan klagster de mogelijkheid is ontnomen om ziekenhuis A en/of de desbetreffende gynaecoloog aan te spreken. De stelling van mr. X dat dit feit geen klacht althans geen maatregel zou rechtvaardigen, nu klagster zelf medeverantwoordelijk moet worden gehouden voor de tijdspanne waarbinnen de behandeling van de zaak heeft stilgelegen, acht het Hof onjuist. Ook indien klagster in de periode gelegen tussen augustus 1994 en mei 1998, niet, zoals zij stelt, meerdere keren met mr. X heeft gebeld blijft het primair tot de verantwoordelijkheid van de advocaat behoren zorgvuldig met de belangen van zijn cliënt om te gaan door onder meer de nodige voortvarendheid bij de afwikkeling van een zaak te betrachten. Onder deze verantwoordelijkheid valt in elk geval het bewaken van de termijnen waarbinnen procedures geëntameerd kunnen worden. Met de verwijzing naar de eigen verantwoordelijkheid van klagster in dezen, schuift mr. X ten onrechte deze verantwoordelijkheid van zich af. Mr. X heeft aangegeven het in de desbetreffende periode heel druk te hebben gehad waardoor het heeft kunnen gebeuren dat de zaak is blijven liggen. Het Hof wil wel aannemen dat aan de zijde van mr. X geen opzet aanwezig is geweest. Dit doet aan de tuchtrechtelijke verwijtbaarheid van zijn (niet-)handelen evenwel niet af. De omstandigheden als hiervoor omschreven zijn dermate ernstig dat naar het oordeel van het Hof mr. X zich jegens klagster niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Dit klemt temeer nu mr. X de ernst van zijn handelen nog steeds niet inziet.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de Raad van Discipline.

ONVOLDOENDE INSPANNING

Hof van Discipline, 7 september 2001, nr. 3219

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Beker, Heidinga, Goslings en Knottnerus)

Raad van Discipline Amsterdam, 29 mei 2000

(mrs. De Groot, Klaver, Knipscheer, Remme en Rigters)

Onvoldoende inspanning door de advocaat.

- *Advocatenwet art. 46 (1.4 De kwaliteit van de dienstverlening).*
- *Art. 48 lid 6.*
- *Gedragsregel 4.*

Feiten

Klager was eigenaar van een woning waarop een hypotheek rustte. De hypotheeknemer A heeft in de loop van 1997 de hypothecaire lening opgezegd en in januari 1998 de president van de rechtbank verzocht op de voet van art. 3:268 BW te bepalen dat de woning ondershands zou worden verkocht overeenkomstig een inmiddels gesloten koopovereenkomst met een derde. Het verzoek is behandeld ter zitting van 10 februari 1998. Tijdens de zitting werd klager bijgestaan door mr. X, tot wie hij zich eind januari 1998 had gewend. De president wees het verzoek nog diezelfde dag toe.

Klacht

Het hof heeft de klacht zo verstaan dat klager mr. X verwijt dat hij er niet alles aan heeft gedaan om de onderhandse verkoop van klagers woning door de hypotheeknemer te voorkomen en dat mr. X de zaak van klager op onzorgvuldige wijze heeft behandeld. Dit was een ruimere uitleg dan de raad, die tot een ongegrondverklaring was gekomen, aan de klacht gegeven had.

Overwegingen van het hof

Indien door of namens klager vóór de afloop van de behandeling op 10 februari 1998 aan de president een gunstiger aanbod zou zijn gedaan dan het bod dat de eerderbedoelde derde aan A had gedaan, zou de president ingevolge het tweede lid van art. 3:268 BW hebben kunnen bepalen dat de verkoop overeenkomstig dit gunstiger bod diende te geschieden met als waarschijnlijk gevolg dat klager zijn woning had kunnen behouden. Een gunstiger bod is vóór de afloop van de zitting van 10 februari 1998 echter niet door of namens klager gedaan, hoewel het naar het oordeel van het hof niet uitgesloten geacht moet worden dat zo'n bod wél tijdig uitgebracht had kunnen worden. In dit verband zijn de volgende feiten en omstandigheden van belang.

- (a) Op 30 januari 1998 heeft mr. X aan klager geschreven dat een mogelijke oplossing misschien zou zijn 'dat u zelf een nieuwe hypotheekverstrekker vindt die kan bewerkstelligen dat de hypotheek van (A) wordt afgelost.' Klager en zijn gemachtigde B hebben zich begin februari 1998 tot C-bank gewend ter verkrijging van een hypothecaire lening, waaruit de schuld aan A afgelost zou kunnen worden. Op 4 februari 1998 heeft de heer D van deze bank mr. X

opgebeld met de vraag wat klager precies aan A moest betalen.

Mr. X is zijn toezegging hierover terug te bellen niet nagekomen.

Op 19 februari 1998 heeft C-bank aan klager en B een offerte voor een hypothecaire lening uitgebracht.

- (b) De raadsman van A heeft op 6 februari 1998 telefonisch aan mr. X medegedeeld dat zijn cliënte niet zou meewerken aan opschorting van de onderhandse verkoop omdat zij met betrekking tot de woning van klager een perfecte koopovereenkomst had gesloten. In aanmerking genomen dat mr. X wist dat klager bezig was met behulp van de C-bank een oplossing te vinden voor voldoening van het nog openstaande bedrag aan A en dat hij zich op 6 februari 1998 moet hebben gerealiseerd, althans had behoren te realiseren, dat de enige mogelijkheid om de onderhandse verkoop van de woning van klager nog te voorkomen lag in het vóór of uiterlijk tijdens de zitting van de president uitbrengen van een hoger bod, had mr. X zich onverwijd in verbinding moeten stellen met klager en/of B en/of C-bank teneinde deze enig overgebleven mogelijkheid te bespreken en te onderzoeken. Aan het voorafgaande kan niet afdoen de stelling van mr. X dat hij op 2 februari 1998 een brief aan klager had verzonden (klager heeft overigens ontkend deze brief te hebben ontvangen en de onjuistheid van die ontkenning is niet gebleken) met in die brief de mededeling dat 'de onderhandse verkoop ook kan worden tegengehouden door zelf met een gegadigde te komen die een hoger bod (...) uitbrengt' en met het verzoek telefonisch contact met hem op te nemen. Op 6 februari 1998 was de situatie immers in zoverre veranderd dat uitsluitend een vóór of op 10 februari 1998 uitgebracht hoger bod de onderhandse verkoop zou kunnen tegenhouden. Niet is gebleken dat mr. X klager en/of B en/of C-bank op enig moment voorafgaande aan de zitting van de president van deze nieuwe situatie op de hoogte heeft gebracht. Het hof gaat er dan ook vanuit dat klager aldaar, in elk geval wat dit punt betreft, onvoorbereid is verschenen en dat hij, zoals hij heeft gesteld, de draagwijdte van de constatering van de president dat geen hoger bod was gedaan, niet voldoende heeft begrepen om daarop toen adequaat te kunnen reageren.

Mr. X heeft zich aldus onvoldoende ingespannen om de onderhandse verkoop van klagers woning door A aan een derde te voorkomen. Dit oordeel wettigt de toewijzing door het hof van het verzoek van klager om op de voet van art. 48 lid 6 Advocatenwet uit te spreken dat mr. X jegens klager niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

Volgt

Het hof verklaart de klacht gegrond, legt op de maatregel van enkele waarschuwing en spreekt uit dat mr. X jegens klager niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt. ●